

ئيمان و ئازادى

مىتدى اقرا ئىتقى نەبەز ھەورامى

www.kerepajournal.com

ئیمان و ئازادی

ئىسلام و شوناسە ئايىنى و نەتە وەبىيەكان

نورسینی:

مەبەزەمورلى

چاپى يەكەم

سليمانى.....۲۰۱۲

❖ ناری کتیب: شیمن و نازادی.

❖ نوسر: نهب ز هورامی.

❖ پیتچن: نووسر.

❖ بهرگ: هیوا تاوگوزی.

❖ دیزلینی ناوه وه: هه لکوت هورامی.

❖ سالی چاپ: ۲۰۱۲.

❖ چاپ: چاپخانه ی پیوه ند

❖ نۆده ی چاپ: یه که م.

❖ له بلاقو کابو کانی سمنه ی گهله پیتانی هالاکى لاوان.

له پهلوه مهرامتی گشتی کتیبخانه گشتیه کان ژماره ی سپاردنی

(۱۸۳۸ ی) سالی ۲۰۱۲ پیتراوه.

سالی چاپ بز نووسر پهلۆولود

"شمشیر ده‌توانی دل پارچه‌پارچه هکات
به‌لام ناتوانی نیمان تی‌دا بچینن یان لی‌هم‌ریتن"

ناوه پۆک

- نێسلام..گوتاریکی ئایینیانی ئینسانیانە..... ۸
- پێڕەسی دروستبوونی ئیمان..سەپاندن یان هیدایەت و پەیمان
بەستن..... ۲۰
- ئیمان و جەنگ..نێسلام و دەزگای سەریازی..... ۳۶
- ئایینه کانی پێش نێسلام..جەنگ یان بانگەواز..... ۴۸
- ئایەتە کانی جەنگ..سەپاندن یان بەرهنگاری
سەمکاری..... ۵۴
- فەتح...جەنگ یان ئاشنیفۆلزی و مژدە ی نازادی؟... ۶۵
- نێسلام و یاساسازی جەنگ..... ۷۰
- غەزا بۆ غەنیمەت..... ۷۸
- نێسلام و ئایینه کانی دی ((هەر نێسلام ئایینه لای
خودا))..... ۸۲
- پاشک.....
- وتنە ی مەسیح (س) لە قورئانی پیرۆزدا..... ۱۰۰

تییینی:

ئەم بابەتە سەرەتا وەك وتاریك بۆ ئۆسیەى (ئەتەو ناسیی و ئەتەو سازیی) ژمارە (۲۲)ى سالى (۲۰۰۹) ى گۆفارى. (هەژان) نووسرا و لەو ژمارەيەدا بۆلۆكرایەو، پاش پێداچوونەو و ئۆ لاپردن و دەستکاریی نوێ و خستفەسەری بابەتی (وێنەى مەسیح لە قورئانی پیرۆزدا) - وەك پاشكۆ - كە پێوەندیی بە ناوەپۆكى گشتیی نووسینەكەو هەيە - ئەم كۆتییەى لێبەرھام ھات.

نایینی... تا ئیره سنووری ئەم بابەتە، ئیدی نایەوی بچیتە
نیو باسی نازادیەکانی بیکە تاک لە زیانی روزانهیدا، وەك:
نازادی بەخاوەنپوون و کارکردن و خوێندن و هاوسەرفیتی و
بەرگری لەخۆکردن و هەلبژاردن و... هتد.^{٢٣}

بېسلام.. ګوتارېکې نايينيانمې نېسانانه:

نه ګر بچينه نيو ګوتارې همو په يامه ناسمانه کانه وه،
ته نانت په يامې نايينه شيوينراوه کان و نايينه زه مينه کانيش؛
ده بينن ګوتاره که يان ناييني بووه و تا نيتستاش هر له و
سروشته نايينه ي خوي نه که وتووه، سروشتيک که ګوتارې
نايدولتريا و فله سغه و تپتوره کان نه يانبووه و نيانه، نه ګر له
هر زه مهنکيشدا نايين به ناييدولتريا يان له پيناو
ته قد يسکرښي ده سه لانتکيا به ده مامک کرلييت، خودي نايين
خودا په رستي و مرقولوستي و سروشته تاييه تي و گشتيه که ي
خوي پاراستووه و خه لکيکي دي له ملاوه نايينيانه مامه له يان
له ګه لدا کردووه.

نه ګر له سروشتي هاتن و بزوتن و بالويوونه وه و مانه وه ي
نيسلاميش وردببينه وه "ده بينن وه نايينکي ناسمانې
که وړه و ګر رووني ده رکوت و سرکهوت سره تا له نيمچه
لوورګه ي عه رب، نوایي له روويه رنکي فرموانې جيهاندا، له دل
و ده رووني خه لکيکي نيکه دا جني خوي ده کاته وه که نه له زمان
نه له که لتور و نه له جوګراليا دا له عه رب ناچن، خه لکيکي
همه دمنګ و همه رنګ روحيان مامه له ي له ګه لدا ده کن، نه و
روحي که - بهر له زموي - پتوره ندي به ناسمانه وه هميه!

پیمان و لازمی

له ئیستاهدا نیشتمانی گه‌وره‌ی ئیسلام و ئیمانداریی،
ته‌وه‌نده‌ی که نیشتمانیکی مه‌عه‌ویه نیشتمانیکی فیزیکی
نیه، نیشتمانیکی که له خۆگرینی ته‌وه‌و ره‌گه‌ز و زمانه‌کاندا
له مه‌موو نیشتمانه‌کانی دیکه جیاوازه.

کهنلری قهرمان:

گوتاری قورمان، هیله‌کانی ژبانی ئایینداریی بق مرقایه‌تی
بیاریک‌بوه، نه‌که نه‌ته‌وه‌یه‌ک یان گه‌ل و کومه‌لیک ((یا ایها
الناس اعبدوا ربکم الذی خلقکم والذین من قبلکم لعلکم
تتقون/البقرة/ ۲۱)) نه‌و‌خه‌لکه‌ی که خودا له ناسمانه‌وه بانگی
ده‌کات، له سه‌ر زه‌ویه‌ک و له فه‌زابه‌کدا ده‌ژی که مافی
مه‌مورانی ناوتیه بووه ((الم یروا ان الله سخر لکم ما فی
السموات و ما فی الارض واسبح علیکم نعمه ظاهرة و باطنة/
لقمان/ ۲۰)).

گوتاری قورمان به بی‌ه‌لاوت‌ردن له نێوان مرقدا به‌ده‌نگیته،
ته‌نانه‌ت به باسی مرقیشمه‌وه ناوه‌ستی، دیارده‌ی سروشتی و
جیهانی گیانداره‌کانی دیکه‌ش دینیتیه نێو باسوخواسه‌وه و
له سه‌ر شاتوی ژبان و له به‌ندابه‌تیدا رۆلیان ده‌داتێ ((والله یسجد
من فی السموات و الارض طوعا و کرها و ظلّالهم بالغدر
والاصال/الرعد/ ۱۴)).

گوتاری قورئان دهیه ویت پایه ی خودایه تی (هه موو جئوره کانی به خودا کرن و به خودلبوون) له مرؤڤ وه ریگرتیره و هه مووان بکاته بهنده ی خودلیه که شایسته ی ئولوهیه ته و مافی ربوبیه تی به سه ره بهنده کانه وه هه یه... هه ره له توانست و ده سه لات ی گه ردوونیا نه ی بهویشدا هه یه رنره وئک بو بهندلیه تیکردنی مرؤڤ دا بنی که بیخاته سه ریگه ی به ره و که ماله چوون، نه که ریگه ی نه و بهندلیه تیه ی که مرؤڤه کان هیندیکیان بینه خودای هیندیکیان و ئه وانی دیکه ش کویله ی ئه وان، که ئه م کویلا به تییه هه ریگیز شایسته ی مرؤڤ و ئه و که رامته فاسمانیه نیه که خالیق پییبه خشیوه .

له گوتاری قورئاندا به رزی و نزمی له پایه دا، پئوره ندی به په ریزو به ره مه وه هه یه نه که ره گه زو نه ته وه ((لیلوکم لیکم احسن عملا / تبارک / ۲)) .. قورئان که ستایشی پیغه مبه ری ئیسلامیش (دخ) ده کات، له به ره عه ره بی بوونی یان قوره میشی بوونی نایکات، به لکو له به ره رزی و نمونه یی بوونی تاکاریه تی ((وانکه لعلی خلق عظیم / القلم / ۴)) .. نه و خودایه ی له قورئاندا شتایشی پیغه مبه ره یاره به ره گه زعه ره به کانی ده کات، سه رکۆنه ی بیباره ره به ره گه زعه ره به نیزی که کانیشنی ده کات، یاره له سه ره به مای چاکه کاری و خراپه کاری .

پاشان خودا خه لاهت و وه کاله تی خوی له سه رزه ویدا بق که س
و نه ته وه یه کی بیاریکراو قورخ نه کردوه، به لکو مرۆفی
به گشتیی به خه لیفه ی خوی ناو بردوه ((هو الذی جعلکم خلانف
فی الارض / فاطر/ ۲۹)) مانه وه میرات و ده سه لاتی سه رزه ویش
بق چاکه کارانه، بق نه وانیه که ده زانن نه رکی مرۆف له زیاندا
ناوه دانکاریه - به مانا قوول و فره وانیه که ((الذین ان مکناهم
فی الارض لقاموا الصلاة و اتوا الزکاة و امروا بالمعروف و نهوا
عن المنکر... الحج/ ۴۱))، ((وعد الله الذین امنوا منکم ر عملوا
الصالحات لیستخلفنهم فی الارض... /النور/ ۲۴)).

جا نه گه مرۆفه کان له و ئاسته ی به رپر سیاره تی و
ریزه خوگر تندا بوون به نه رکی ده زانن مانای (تعارفوا) - وه ک
هه وینی زیان - له نیو خو یاندا به رجه سه ته بکه ن.

بق زیانی پاش زیندوو بوونه وه ش، به هه شتی بوون و گه یشتن
به مه قامی به رز پتوه ندی به ساغیی دل و جولنی و دروستیی
کرده وه وه هیه نه ک رهنگ و ره گز و شتی دی:

- ((یوم لا ینفع مال ولا بنون الا من اتى الله بقلب سلیم /
الشعراء / ۸۸ / ۸۹))

- ((وکلهم اتیه یوم القیامة فردا / مریم / ۹۵)).

- ((کل نفس بما کسبت رهینه / المدثر / ۲۸)).

پاشان وه‌ستان و قسه‌کردن به‌و قوولیه له‌سه‌ر عیبادت و نه‌خلاق و باره‌په‌وون به‌ زیندوو‌بوونه‌وه و گه‌یشتن به‌ نه‌مریی، باس و بابته‌ی گوته‌ری ئایینیانه‌ن... نه‌گه‌ر به‌گشتی له‌ به‌روشمه عیبادته‌یه‌کانیش وردبینه‌وه “ ده‌بینن ئامانجه سه‌ره‌کیه‌که‌یان زیندوو‌راگرتنی په‌نوه‌ندی نیتوان مرۆڤ و خودا له‌ لایه‌که‌وه، له‌ نیتوان مرۆڤ و برای مرۆڤیدا به‌ له‌ لایه‌کی دیکه‌وه.

له‌ باره‌ی سیاسه‌ت و ده‌سه‌لاتیشه‌وه، قورنانه‌ن هیندی بته‌های گشتیی دیاری کرسوون که‌ بۆ هه‌موو گهل و نه‌ته‌وه‌یه‌کن، بۆ هه‌موو موسلمانانه‌ن له‌ هه‌ر زه‌مین و زه‌مانیکدا بن، نه‌ک به‌ ته‌نیا بۆ نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌ب، له‌وه‌ بته‌هایانه: شورا (به‌ فقه‌یه جیاوازه‌کانیشه‌وه)، دایپه‌روه‌ری، مافپه‌روه‌ری... ئییدی کاروباره‌کانی دیکه‌ی ده‌وله‌ت و ده‌سه‌لاتداریتی، بۆ مرۆڤ

به‌گشتیی - به‌جیه‌لارون به‌ پنی ژیا‌نی سه‌رده‌مه‌که‌ی، به‌پنی تایبه‌ته‌ندیه‌کانی خۆی له‌ رووی جوگرافی و می‌ژوویی و روشنبیری و کۆمه‌لایه‌یه‌وه، نه‌ک ئیسلام فقه‌مییکی ژیا‌نی سیاسی و خوکه‌مرانیی نه‌گۆپی هینابیت تایبه‌ت به‌ نه‌ته‌وه‌یه‌ک.:

گوتاری پیغمبره یی لیسلام (د.خ):

به ره وهی له گوتاری بیستراوی بدوین " ده بینین سروشتی
هه لسوکه وتی، پله و پایه ناسمانیی و زه مینیه کئی و نه و
کاریگه ری ی له سه ردل و ده روون و عقل و روحی مرقه کانی
ده روو به ری هه یبوو (واته گوتاری بینراوی) گوتاریکی
پیغه مبرانه بووه نه که گوتاری سه رکوده ی نه ته وه یه که، پاشان
خه م و نه رکه که شی . که له ناستی قولیی خه م و خواسته کانی
مرؤفایه تبدا بووه نه که نه ته وه و گه لیک . پیغه مبرانه بووه،
هه رگیز که سی دیکه ش وه که نه و دارای نه و توانا رقیحیی و
عه قلییه کاریگه ر که مه ند کیشک ره نه بووه و نا ش بیتی...
موحه مه ر (د.خ) شاعیر و نه یه سول و بهر یارو زانار موسلیح و
سیاسی نه بوو تا پرؤژه و په یامه که شی له پرؤژه و په یامی نه وان
بچی، به لام ده شی بلین هه لگری خه می هه مو نه وانه بوو به
یه که وه "۲"، نه یاره کانی ناماده بوون هه موو پایه یه کی نه و
ده مه ی بده نی، به مه رچیک واز له پایه نایینیه کئی به نیی، له و
پیتاوه شدا روو به پوری سه خترین جلده کانی سزاو نه شکه دجه ی
ده روو نیی و جه سته یی بووه وه... سزاو نه شکه دجه یه کی وه ها که
هه رگیز که سی دی نه توانی به رگه ی بگری !

گوتاری بینراو و بیستراوی پیغه مبره (د.خ)، بۆ مرؤفایه تبیه به
گشتی، چه ند فه رموده یه کی راشکاوانه بانگه وازی ده مارگیر بیان

مرۆڤ و خودا و مرۆڤ و مرۆڤی له سه ره به مای ئایینی - قوولتر و
فره وانتره تازه کرده وه .

بانگه وازی موحه ممد (د.خ)، بانگه وازی هه لگه پانه وه بهو له
ئاراسه کانی ده مارگری و سیستمی کزیلایه تی و نه ریته
نادروسته کانی خیتلایه تی و .. پاشان ده مستبدن بۆ
بریندارکردن و شکاندنی به کانی باوان له دل و ده رووندا،
به رانبهره کانیش ده یانگوت: ((حسبنا ما وجدنا علیه
ایماننا/العائده / ۱۰۴))!

پاشان ئه و به رنامه په روه زده بیه رقیبی و ئه خلاقیه ی
موحه ممد (د.خ) له ژیر تیشکی هه تاوی وه حیدا - به و وردیه بۆ
مرۆڤی داپشت - له له دایکبوونه وه تا مردن و زیندوو بوونه وه ..
له باسی پاکوخواوینییه وه تا هیندی لایه نی سیاسه تکردن،
ئایینی بوو ((هوالذی بعث فی الامین رسولا منهم یتلوا علیهم
ایته و یزکیهم و یعلمهم الکتاب و الحکمه .. / الجمعة / ۲))، وه ک
ده بینن ئه و به رنامه یه چۆته نیو شتی وه هاوه که ئایدۆلۆژیا و
فه لسه فه و تیئۆره کان خویان له قه ره ی ئه و بابه تانه ناده ن،
گوتاری ئه و نه گه ر گوتاریکی ئایدۆلۆژی یان گوتاری پرۆژه یه کی
نه ته وه یی بولی ۳ پێویستی ده کرد به چۆته نیو باسوخواسی له
دایکبوونی مرۆڤ و شیرپێدان و ناو لیتانییه وه یان مردن و کفن و

دېن کرنې، چېنا بوو له دانانی نه و بهرنامه ورد و چروپړې و عیادهت و دانانی نه و همور زیکرو شورهاده بڼ هر جوړه و هه نګارنکی ژبان؟ له راستیدا نامادجی ګوتاری وه، هه نامادجی ګوتارنکی نایینه.

بهرې حلقې له بهر نه هم ګوتارنکی نایینه:

سهرمتا که به نهینې نیمان ګه یشته نیتو دل و دهر وونی چاند تاکنکی دیار له کره لګی مه ګه ییدا، بهر چاروونیه کی ګه وړه و لورنیا بینه کی تازه یان بڼ دروستیوو، بهستیان به نازا بېوونی نیراده و روحیان ده کرد، چونکه قورنن به پله ی په کم له ګه ل روح مامه له ده کات و خویشی به روح ناوېراوه ((و كذلك اوحينا اليك روحا من امرنا/الشوری/ ۵۲)) دیاره سهرچاوه ی هره ورو روحه کش خودلیه ((و نفخت فيه من روحي.../ ص/ ۷۲)) له و سهره تایوه له بهر ګرنګی و ګه وده یی نه و ګرپانه و زه مینه ی ګرپانه که - زه مینه ی دهره کی و نیتوه کی - ده بوو به نهینې ګرپانکاریه که بکړی.

قرنلغی بانګه ولزی نهینې - وه ک بناغه ی چسپاننې نیمان - رڼر له وه به نور بوو که بیتګه له نامادجی نایینی نامادجی کی لیکه ی ه بیت.

پاشان نه و ناوو خهسله تانه ی که ئیسلام به ره به ره خستیه وه
 نیو کایه کانی ژیان وه ک: باوه دلدل، برا، مو حسین، مونتقی،
 توبه کار، نیمام، خلیفه... هه روه ها: کافر، موشریک، دوپوو،
 عاسیی، فاسیق ... ناوو خهسله تگه لیک بوون که پیوه ندییان به
 نیمان و فه زای ثابینییه وه هه بوو، بیتاوه پانیش نه یانده کوت
 موسلمانان هه لگری (فلان بیرو پرۆژهن)، به لکو ده یانگوت له
 ثابین و باوه پی نیعه و باوان هه لگه پلونه ته وه، بیتگومان نه گه ر
 مه سه له که دین و نیمان نه بوایه، نه یاران هیتده سه غله ت
 نه ده بوون.

ئیسلام نه هات - وه ک ده گوتری (له سه ر بنه مای نه ته وایه تی،
 عه ره ب له چه ند خیتلیکی پرۆژیلوه وه به کبخاته وه) - به لکو
 کردی به دوو به ره وه، دوو به ره ی لیکجودا له وینا کردن و
 روانینیان بو ژیان و مردن و نه مری... له گه ل نه وه شدا ئیسلام
 له خۆیدا هه لگری بۆحی پینکه وه ژیان بوو له گه ل به ره ی
 به رانه بریدا ((عسی الله ان یجعل بینکم و بین الذین عادیتم منهم
 مودة.. والله قدیر.. والله غفور رحیم/الممتحنة/٧)).. (و انا او
 ایاکم لعلی هدی لو فی ضلال مبین/سبا/٢٤)).

راسته په یامی ئیسلام په یامی به کخستنه ((واعتصموا بحبل
 الله جمیعا ولا تفرقوا ..... فالف بین قلوبکم فاصبحتم بنعمته
 اخوانا../ال عمران/ ١٠٣)) به کخستن تا ناستی برایه تی و نیسارو

یه که مسته بيش (مثل المؤمنين فی..... کمثل الجسد الواحد .. /بوخاری)، به لام ئیسلام یه کخستنیکی عه ره بیانیه ی مه به ست نیه، به لکو مه به ستی یه کخستنی هه موو ئه وانه یه دینه ژیر ئالاکه یه وه به جیاوازی ناسنامه ی نه ته وه بیان و به بی و نکردنی تاییه تمه نیه خودا کرده کانیشیان، جا یه کخستنی خیل و بلوه کان به چه پانندی ئینتیما ی ئایینی بوو نه که نه ته وه بی.

له کاته کانی جه نگیشتا، سروشتی جه نگیه کان هه ره له سه ر بنه مای نه و دوو به ره ییه بووه، ده شئی لای موشریک و بیباو مه ره کان ئینتیما بق خیل به ره له هه ره ئینتیما یه کی دیکه بوو بیئت، به لام دوا ی ده رکه و تنی ئیسلام و روویه پوو یو نه وه ی، لای نه وانیش - چجای موسلمان هه کان - ئینتیما بق خیل - نه گه ره نه لئین کال بووه - ئاویتیه ی ئینتیما بق وه سه نیه ت بوو.

جه نگی به در، وه که یه که مین جه نگی ئیوان ئه و دوو به ره یه، ناوی جه نگی جیا که ره وه ی به ره کانی لیترا و رژی جه نگی که ش کرا به رژی هه لاورین ((یوم الفرقان... یوم التقی الجمعان / الانفال/ ۴۱)).

لیتره دا جیی خویه تی بشپرسین: نه گه ره جه نگی موسلمانان له که ل نه ته وه کانی دی... له که ل رۆم و فارس و تورک و .. هتد، به هه ستی عه ره بایه تی و بق داگیرکاری بوو، نه ی جه نگی گه ووه و حاسیمه کانی سه ره تا (به برو ئوحدو ئه حزاب و ... هه ی دی) که

پیمان و نژادی

له گڼ خودی عه رب بوون - ته تانته له گڼ که سانی نیزیک له
پتوړندی خویندا - له پیناو چیدا بوون؟! که نه گڼ موسلمانان
له و جهنگاندا سه رنه که وتبان، ده نگی نیسلامه تی نه ده گیشته
ده روه ی نیمه دورگی عه رب .

پێوه‌سه‌ی دروستبوونی ئیمان... سه‌پاندن یان هه‌دايه‌ت و په‌یمان به‌ستن:

ئیمان - وه‌ك گه‌وره‌ترین بنه‌مای ئایین - وه‌ك هه‌ستێكی نێوه‌كیی پێوه‌ست به‌ فێره‌ته‌وه‌، وه‌ك خواستێكی روحیی و ده‌روونی و پاشان ره‌نگدانه‌وه‌ی وه‌ك پێویسته‌كی كومه‌لایه‌تی و نه‌خلاقیی، ئاوێته‌ی پێكهاته‌ و ژیا‌نی مرقۆ و كومه‌لگه‌ ده‌بێت نه‌ك وه‌ك فشارێك كه‌ له‌ ده‌ره‌وه‌ به‌سه‌ریدا به‌سه‌پێنرێ ((فاقم وجهك للدين حنيفا فطرت الله التي فطر الناس عليها /الروم/ ٣٠)).

به‌شێك له‌ پێناسانه‌ی كه‌ له‌ ده‌ره‌وه‌ی خۆدی ئایین و (وه‌حی) به‌سه‌وه‌ بۆ ئایین كراون، هه‌ر ئه‌وه‌یان لێده‌ها‌مرێته‌وه‌ كه‌ ئایین هه‌لقولاوی فێره‌ت و ناخی مرقۆ و پێویسته‌كی روحیی و ده‌روونی و كومه‌لایه‌تی بێت، پێناسه‌كانی هه‌ر يه‌ك له‌ (سبنسر و مولر و شیلر و... ه‌ی دی) ئایینیان به‌ ئیحساس و به‌ غه‌ریزه‌ ناوێردوه‌ "٤".

ئیمان یان ئایین چونكه‌ ته‌فسیره‌ بۆ خۆداو خالێق و سه‌ره‌نجای مرقۆ پاش مردن و دونیای غه‌یب به‌ گشتی، رێكنه‌كه‌وتوه‌ ژیا‌نی مرقۆ له‌ هه‌یج سه‌رده‌مێكا خالێی بووبێت له‌ ئایینداریی و ته‌فسیری ئایینیانه‌ بۆ بوون و ژیا‌ن، ده‌توانین بڵێین

نەمە راستىيەكە زۆرىيەى كۆمەلناسان و مۇفئاسانىش
پشتىوانىي لىدەكەن.

زانستى دەروونناسىي نوتىش نەوہى چەسپاندوہە كە ئاپىن ھەر
لە ناخى كۆمەلگە سەرەتاييەكانى مۇرقايەتبەرە سەرىيەلدوہە،
تەننەت (تۆگەست كۆنت و جىوفان ئاند) بۇ نەوہ دەچن كە لە
ننور گيانلەبەرانى دەرەوہى جىھانى مۇفئىشدا، ھەستى ئاپىنى
بوونى ھەبىت "۵".

مۇرۇد نەگەر ئاپىنى ئاسمانىشىي پىئەگەشتى، پىان
نەپرىستىيەت دوای بگەوت جۆرىك لە ئاپىنى دىكەى بۇخوى
بەرەمەتتاوہە، لە ئىستاشدا نەو ھەموو ھەلسەفە و زانست و
تىئۇر و ئابدۇلۇزىيايەنە يانتوانىوہە رۆلى ئاپىن بۇ مۇرۇد بىيىن و
نەو بۇشاييەى بۇ پىرىكەنەوہە، لە ئىستاشدا "پاش بانگىشەكانى
مردى خوداوہند و ئاپىن تلىاكى گەلانە" ئاپىن لە جىھاندا بە
ئاوتتەيى لەگەل كايەكانى ژياندا بوونى خوى پاراستوہە.

ئاوتتەبوونى ئاپىن بە مۇرۇد بەجۆرىكە دەتوانىت بە پىئاسەى
مۇرۇفەوہ پىوہەست بىرۆت، وەك چۆن نەرەستو دەرگوت "
الانسان حيوان ناطق" بە بۇچوونى كەسنىكى وەك (فراس
السواحىش) - كە لە كايەى ئاپىنناسىيدا كار دەكات - دەگوجى
"مۇرۇد بە كانىنىكى ئاپىندلرىش پىئاسە بىرۆت." "۶"

پاش باسى (فىترەت)، خىۋى گەۋرە ئىمان بە ھىدلىتەۋە
 دىمەستىتەۋە، ھىدلىتەش ۋاتە "رەۋنكەنەۋە رەنەشاندان"،
 ۋەك چۈن ئەستىرە دەمىن بە رەنەشاندەرى رەۋىۋاران لەتارىكايدى
 ((ۋەھۇ اللى جعل لكم النجوم لتهتدوا بها فى ظلمات البر والبحر/
 الانعام / ۹۷)) ھىدلىت - ۋەك لەم ئايەتەشدا ديارە - پەچەۋانەى
 رەۋىلىتىگدان يان گومرا بوونە ((فمن اهتدى فانما يهتدى لنفسه،
 ومن ضل فانما يضل عليها/ الاسراء / ۱۵)).

ھىدلىت - لە رەنگەى پەنەمبەرەۋە - ئاماجى بىنەپەتى تەۋلوى
 پەيامە ئاسمانىيەكان بىۋە، قورئانىش بەھەمانشەۋە ((ذلك
 الكتاب لارىب فيه هدى للمتقين/ البقره / ۲)) ... قورئانى پىرۋز،
 تەۋرات و ئىنجىلى - ۋەك نوۋ پەيامى ئاسمانىي پەش خۇى - بە
 ھىدلىت و نور (رەۋشكەرەۋە رەنەماى) ئاۋ بردون ((انا انزلنا
 التوراة فيها هدى ونور... واتيناہ الانجيل فيه هدى و
 نور/ المائدة / ۴۴ - ۴۶)) "۷".

پاشان ئىمان پەۋەندىكى ئاۋىتەى بە (دل) ۋەھەى، ((انما
 المؤمنون الذين اذا ذكر الله وجلت قلوبهم واذا تلى عليهم اياته
 زانتم ايمانا و على ربهم يتوكلون، الذين يقيمون الصلاة اولئك هم
 المؤمنون حقا/ الانفال / ۲ - ۴)) بەرھەمى ئىمانىش ئەۋەى چەند
 ئايەتەكى سەرھەتەى سورەتى (المؤمنون) دەرەخستەۋە ((قد
 افلح المؤمنون الذين هم فى صلاتهم خاشعون... تا والذين هم

لاماناتىم و عىدىم راعون)) ديارى ئوخىسلىت و نىشانانەش بە
خوشەويىسى و عىشلىقە پىچراون و ھىچ پىرەندىيەكەن بە
پالەنرى دىكە و بە سەپاندەنە نىيە ((والذين آمنوا أشد حبا
للّٰه/البقرة/۱۶۵)).

لە قورشان و قەرمۇدەدا (دل) لە وەرگرتىن و ەرنەگرتىنى
ئىماندا رۆلىكى سەرەكىي و سەنتەرىي ھەيە، بۇ ئەمەلەستە
با بە خىترلىي سەيرى ئەم دەقائە بىكەن:
- الذين آمنوا و تطمئن قلوبهم، الا بذكر الله تطمئن القلوب/ الرعد/
۲۸.

- ومن يؤمن بالله يهد قلبه /التغابن/ ۱۱.
- ولما يدخل الايمان فى قلوبهم/الحجرات/ ۱۴.
- والذين يؤثون ما اتوا و قلوبهم وجلة / المؤمنون / ۶۰.
- ...و قلبه مطمئن بالايمان /النحل/ ۱۰۵.
- ولكن قست قلوبهم /الانعام/ ۴۳.
- فويل للقاسية قلوبهم / الزمر/ ۲۲.
- ختم الله على قلوبهم/البقرة/۷.
- واما الذين فى قلوبهم مرض/الشورى/۱۲۵.
زىندوبىونە ە - ەك بە كىك لە پاىەكانى ئىمان - ئەك ەر
باوہ پىتەپتەن، بەلكو پىزىستى بە يەقىنى قەلبى ھەيە، ئەك
ەر بۇ مەزۇد بە گەشتى بەلكو بۇ پىتەمبەرىكى گەردە ەك

حه زده تی ئیبراهیم که به باوکی پیغه مبه ران ناسراوه (س)،
پیغه مبه رانیك که وه زلفه ی سه ره کیان چه سپاندنی ئیمان
بووه ((و اذ قال ابرهیم ربی لرنی کیف تحی الموتی.. قال لو لم
تؤمن.. قال بلی.. ولكن لیطمئن قلبی / البقرة ۲۶۰)).

ته نانه ت برابه تی ئایینیش که پایه و پارێزه ریکی بنه په تی
ئیسلامه و پێوه ندی ده ره کی موسلمانانه "هه رده بی له دله وه
سه رچاوه بگری ((فالف بین قلوبهم / الانفال / ۶۲)). دیاره
مه به ستیش له دل له و نایه تانه دا پارچه گۆشته که نیه - وه ک
عه للامه ی شه هید ماموستا ناسری سوپحانی له (بانگه وان و
چه ند وانه یه کی دیکه دا ره و نیکردوته وه - دل لیتره دا خه سه لته تی
عه قلیانه و بیرکرده وه و ننگه بشتنی هه یه (لهم قلوب یعقلون
بها / الحج / ۴۶)).

به پشتبهستن به م ده قانه و چه ندین ده قی دیکه ی روون و
راشکاو" ده رده که ویت نه و ئیمانه ی که ئیسلام داوای ده کات
شوینه که ی دله و له و پێوه ده سه لاتی ئیمان فرمان بۆ هه نگاونان
و جموجوولی جهسته ده رده کات (الا و ان فی الجسد مضفة اذا
صلحت صلح الجسد كله و اذا فسدت فسد الجسد كله.. الا و هی
القلب.. / بوخاری و موسلم).. دیاره ئیمانییش به توپزی له و
جینییه یاخیبه دا ناچه سپی، "نوکی شمشیر ده توانی دل پارچه
پارچه بکات، به لام ناتوانی ئیمانی تیدا بجیتی یان بیسپێته وه"،

چونکه دل روویه ریکه ته نیا و ته نیا خاوه نه که ی دهسه لاتی به سه ریدا ده شکئی و بزی رکئیف ده کری، ته نانه ت جاری واهه به خاوه نه که شی ناتوانی له رووی پابه ندبوونه وه به ته وایو رکئیفی بکات، چونکه مه یدانی ملعلانی نئوه کییه کانه، بویه نه و نیمان و عیشقه بی نیسلام داوای ده کات نذر له وه قوولترو گه ورده ترو فرموانتره که به تو بزی بئاخزیتته نئو شوینیکی وه ک دله وه... دل نه گه ر ناماده بی تیدا بوو بق نیمان، نیدی ده کریته وه و فره وان ده بیته، فره وانیه ک که ناوی (الله) به و گه ورده ییه له خوی ده گریته، به ته رزک که ده شبیته عرش ی په روه ردگار، وه ک پیغه مبه ر (د.خ) له رموویه تی: (قلب المؤمن عرش الرحمن)... خودای گه ورده ش ده فره رموی: ((لعمن یرد الله ان یهدیه یشرح صدره للإسلام))، نه گه ر ناماده بییشی تیدا نه بوو بق وهرگر تنی نیمان، سنگی (دلی) دیتته وه یه ک ((ومن یرد ان یضله یجعل صدره ضیقا حرجا کأنما یصعد فی السماء/ الانعام/ ۱۲۴)) تا وه های لیدیت دل به ره و داخران و چوونه وه یه ک ده چیت ((لعمن شرح الله صدره للإسلام فهو علی نور من ربه فویل للقسية قلوبهم من ذکر الله/ الزمر/ ۲۲)) پاشان به ره و به به ریبوون... ((ثم قست قلوبکم من بعد ذلك، فهي کالحجارة او اشد قسوة/ البقرة/ ۷۴)). نیدی پیده چی هه ر نه مجزوه دلانه ش

بن شایسته‌ی نه‌وه‌بن که به به‌کجاری مۆسی داخراڤیان لیتیریت
 ((ختم الله علی قلوبهم/البقره/٧)).

نه‌گه‌ر بگه‌رتینه‌وه بۆ قۆناغی بانگه‌وازی نه‌یتنی، ده‌بینین
 گه‌شه‌کردنی ئیمان به‌ کۆمه‌ڵی هه‌نگاوی وردی په‌روه‌رده‌ییانه و
 هه‌که‌مانه‌ی به‌که‌به‌ه‌وای به‌کدا به‌هه‌م هاتوه، که له‌ پێگه‌یاندنی
 خودی پێغه‌مبه‌ره‌وه ((د.خ) ده‌ستی پێکردوه)) اقرا باسم ربك
 الذی خلق/العلق/١...)) ((قم اللیل الا قلیلا... انا منلقی علیك
 قولاً ثقیلاً.../المزمل/٢-٥...)) پاشان ((قم فانذر.../العدثر/٢))
 ته‌نانه‌ت نه‌ویش - که خوداوه‌ند خۆی به‌ تاییه‌ت قوپه‌که‌ی بۆ
 پێغه‌مبه‌رتنی شتالوه - پێویست بووه ئیمان به‌یتنی ((امن الرسول
 بما انزل الیه من ربه‌/البقره/٢٨٥)).

زیندوو راگرتنی دل و ده‌روون و رفح و ئاوه‌دانکردنه‌وه‌یان به
 ئیمان، کرده‌یه‌کی وا خێرا نیه به‌ تۆد و به‌ نووسی کۆتایی
 پێبیت، به‌ لکو ئه‌م کرده‌یه ده‌بی بناغه‌یه‌کی پته‌وی هه‌بیت و...
 ده‌بی تا کۆتایی ژیاڤیش به‌رده‌وامبیت و له‌ نه‌خلاق و عیباده‌ت و
 پابه‌ندبوون و تیکۆشاندا ره‌نگبداته‌وه ((واطیعوا الله ورسوله
 ..ان كنتم مؤمنین/ الانفال/١)). پێغه‌مبه‌ریش ((د.خ)
 فه‌رمویه‌تی ((و افضل المؤمنین لیمانا احسنهم خلقا.../صحیح
 الجامع الصغیر/٣٢٣٣)).

رنگه و تروه که سینگ پاش ژیانگی باوه پدارانه، سهری له
 ببناوه پیه وه ده چوویت، یان به پتچهلنه وه، که واته ئیمان که
 دروستیش بوو به رده وام په رده کردنی ده ویت ((و اذا تلیت
 علیهم لیات زادنهم ایمانا و علی ربهم یتوکلون الانفال/ ۲))... ((
 یا ایها الذین امنوا، امنوا بالله و رسوله... / النساء/ ۱۳۶)).

دروست بوونی ئیمان به بۆچوونی عهلامی شهید ماموستا
 ناسری سوبحانی، پتوه ندی به بالا کردنی نهفس (روح) ی
 مرقه وه هیه له سی قوناغدا:

– قوناغی وه رگرتن.

– قوناغی گهرین و کردنی وه رگبرلوه کان به به شینگ له
 خود (به مه که بوونی خه سله ته ئیمانیه کان).

– قوناغی به رهه م و به خشین.

نه مانه ش له رنگی سی هیزه وه (هیزی بینین و هیزی دل و
 هیزی بیستن)، هر هیزتکیش له و سی هیزه ی سه ره وه به ریرسه
 له به رخور له گه ل شتیکدا: (هیزی بیخین: نایاتی ئافاق و
 نه نفوس... هیزی دل: بیرکردنه وه له دروستکاره کان و
 ده رخمتنی نادیار له رنگی بیاره وه و دروستبوونی
 جیهانبینی... هیزی بیستن: وه رگرتنی هه لو نیست له رنگی
 وه حیه وه بۆ ته بابوون له گه ل سیستمی گشتیی گه ربووندا).

وہ زیفی نایہ تہ ھەرە دیارەکی بانگەوازیش دروستکردنی نەو
 گۆرپانکاریانە یە لە دڵ و دەروونی بەرانبەرەکاندا ((ادع الی سبیل
 ربك بالحكمة و الموعظة الحسنة و جادلهم بالتی هی احسن/
 النحل/ ۱۲۵)) نەم نایەتەش بە سێ قوناغ جێبەجێکراوہ:
 (قوناغی حیکمەت، قوناغی ئامۆزگاری چاکەکارانە، قوناغی
 وەلامدانەوہ و موجدەلە بە باشترین شیوہ و شیوان، جا نەم
 سێ قوناغە وەک پێوەندییان بە نەفسی یان بە ئاستی باوەری
 بانگەوازەوہ ھەیە" پێوەندییشیان بە جۆری ھەلویست و ئاستی
 وەلامدانەوہ و کاردانەوہی بەرانبەرەکانەوہ ھەیە)" ۸. جا
 ئیمان لە ئەنجامی ئەو ھەموو زەمینەسازی و گۆرپانکارییانەوہ
 دروست دەبێت، ئەک بە سەپاندن...

بۆ گۆرپانکاری بە گشتی و پابەندبوونیش بە حەرەم و حەلالەوہ،
 - وەک بە شێک لە رحەمەت و حیکمەت - ئیسلام ریزیەندی و پلە
 پلەیی (تدریجی) کرێوتە بنەما، کە ئەگەر سەپاندن رێگە ی بولێ،
 ئەوہ پێویست نەدەبۆر.

خوای گەورە لە نایەتی بانگەوازا ((ادعوا الی سبیل ربك)) ھەر
 داوای بانگەواز ناکات، بەلکو دەبێ بانگەواز و گەفتوگۆکە بە
 حیکمەت (بالحكمة) و باشترین جۆری ئامۆزگاری ((والموعظة
 الحسنة)) باشترین شیوانی وەلامدانەوہ بیت ((و جادلهم بالتی

هی احسن)). هر به گشتی قورمان نه گهر به شیکي (نه مرونه هی) بیت، به شیکیشی شیواز و نه خلاقه بق گه یاندن و پابه نکرین، گه یاندن و (نه مرونه هی) به بی حیگهت و نه خلاق نه هه به ره می نابیت به لکو ده شی کیشه و پرینگانه وهش دروست بکات، وه چون به رده وام هیندی گروپ و کاراکتر به ناوی جوراچوری نایینه وه، نایینیان له (نه مرونه هی) دا کورت هه لیتاوه به بی (حیگهت) و خویندنه وهی بارودوخ و ره چاوکرینی تایبه نهنسی زه مان و زه مینه و به بی له به رچاوگرینی بنه ماکانی ره حمهت و شه فقهتی ئیسلام... به بی ره چاوکردنی نه و راستیهی که بانگه واز به و شیواز هه نه و ثایه ته داوای ده کات بق بیباوه پانه، چ جای موملمانانیک که ده شی قینگه شتینیان یان پابه ندوبونیان نه بیت یان لاواز یان له ئاستی پیویستدا نه بیت.

ده کری که سیک به زور و له ترسان یان بق مرامی بچوک شایه تمان بهیننی یان نویژ بکات، به لام مارج نیه ئیمانیکي دروستی هه بیت، به لکو نه و کاته ئیمانیکي موناھیقانهی ده بیت، چه ندین ثایهت باس له ناساغیی دل و دهرونی موناھیق ده که ن ((ومن الناس يقول امنا بالله وبالیوم بالیوم الاخر وما هم بمؤمنین، یخادعون الله والذین امنوا وما یخدعون الا انفسهم/البقرة/۸))، یان ئیمان که هی وه که هی نه وانهیه له

بارەيانەوہ گوتزلوہ ((قل لم تؤمنوا ولكن قولوا اسلمنا و لما
يدخل الايمان فى قلوبكم/ الحجرات/ ١٤)). يان ئەوانەى بە دەم
باوہ پەردان بە لām دليان خالييه لە باوہ پ ((قالوا امنا بافواهم ولم
تؤمن قلوبهم/ العائدة/ ٤١)).

ئيمانھەيتان، رازىبوون يان بە راستزانينە بە دل، ئەوجا
دەرپرنيھەتى بە زمان و بە جەستە، يان دەتوانين بليين: پيش
باوہ پ گومان و پرسىيار، پاشان بىرکەندەوہ و رامان، ئەوجا
يەقىن و ... بولتر پابەندبوون.

کەواتە ئىسلام لە دلى مرقۇهەوہ دەستى پىکرەوہ نەك لە
داگىرکەرنى خاك و سەپاندنى روالەتياەوہ، تا بەرەو (دل و
ناخ)ى مرقۇهەکان نەکشارە و داگىرى نەکردەوہ، نەيتولنويە کار
لەسەر لايەنەکانى دیکەى ئايين بکات لە دەرەوہى مرقۇدا.

پاشان ئيمانھەيتان پەيمان بەستە لە گەل خودا، پەيمان
بەستنيش - بواى يەکلایى بوونەوہى دل - دەبى مرقۇ خوى
دەستى بىر دريژ بکات، نەك کەسى دى بەسەريدا بيسەپيئى ((ان
الذين يبايعونك انما يبايعون الله يد الله فوق ايديهم، فمن نكث
فانما ينكث على نفسه ومن اوفى بما عاهد عليه الله فسيؤتيه
اجرا عظيما/ الفتح/ ١٠))، لە نايەتيكى دیکەدا قورئان بە روويى
بەيعەتى بە دلەوہ بەستۆتەوہ ((لقد رضى الله عن المؤمنين اذ

یایعونک تحت الشجرة فعلم ما فی قلوبهم.../الفتح/۱۸)) ته نانه ت
له نیسلامدا به یعه نی کارو تیکوشانیس هه یه (نبایعونی علی
السمع والطاعة.....وعلى الامر بالمعروف و النهی عن المنکر....
تا کرتایی فه رموده که/) له مجوره به یعه ته شدا (بوونی
توانست) به مارج گیراوه له جیبه جیکرندا (عن ابن عمر قال: کنا
اذا بايعنا رسول الله - ص - على السمع والطاعة، یقول لنا: فیما
استطعتم/ متفق علیه).

له باره ی گه وره یی په یمانه وه له باسی نیماندا، خوداوه ند
دیمه نیکی غه یبانیی له شیوه ی (گفتوگویی) دا نیشاندده دلت - له
کاتیککا که هیشتا نه وه کان له پشتی باوکیاندا بوون - پرسباری
لیکروون: ((الست بریکم ؟ قالوا بلی ..الاعراف/۱۷۲)) ثم
دیمه نه - که دیاره به چاری سهرو به عه قلی رووت
ناخویندریته وه - نه گه نه شبوايه خودا هه ده ی توانی باوه
بغانه دله وه، به لام ده یه وی بیرمان بخانه وه که خومان به
زمانی حال وه به فیره ت په یمانان پنداوه که نیمه ی
مه خلوق ده بی خالیقیکمان هه بیت، هه بویه ده بینین وه زیفه ی
پیغه مبه رانیس (س) به له هه رچی (بیرخستنه وه)، ده توانین بلین
بیرخستنه وه ی نه وه په یمانه بووه ((لذکر انما انت مذكر، لست
عليهم بمسيطر/الفاشیه/ ۲- ۲۲)) - وه ک دواپی ده چینه سه ری -

نبدی چه مکی به یعت و به لّین و په یمان له نایینه کاندای و له
قورئان و سوننه تدا، رویره ی تاییت به خری هه یه،
نایه ته کانی (المائدة/۱، الاسراء/۲۴، النحل/۹۱، البقرة/۲۶/۲۷/
۱۷۷، الرعد/۲۵) له نمونه ی شو نایه تان که بامی به لّین و
به یعت و په یمانشکاندنیا ن له خوگرته وه.

وه ک گوتمان خرای گه وړه په یمانی له مرؤف - به گشتی -
وه مرگرتوه، په یمانی له پیغه مبه ران وه مرگرتوه ((واذ اخذ الله
میثاق النبیین/ال عمران/۸۱))، پیغه مبه رانیش (س) په یمانیا ن
له شؤنکه و تووانیا ن وه مرگرتوه، خلیفه کانی راشیدین (خ. ر)
هه وړه ها هم به لّین و په یمانیا نداوه هم له خه لکیان
وه مرگرتوه، به یعت یان به لّین و په یمانیش پیوه ندیا ن به
هه لّیزارن و بریاری زاتیوه هه یه.

جا نه ک بق کایه یه کی گه وړه ی وه ک ئیمان که پیوه ندیی به
ته وای زیانی مرؤفه وه هه یه، پیوه ندیی به دنیا و قیامتیه وه
هه یه (ئیمان به خودا و به پیغه مبه رانی و په یامه کانیان و به
رقؤی دولی و به قهزا و به قه ده ر)، (ئیمان شمس و نه و نه ده
لقه که زقریه یان کرده یین وه ک حه دیعی سه حیح
روونیکرؤقه وه) زقرلّیکردن بق شتی دیکش له ناییندا دروست
نیه، ئیسلام نه ک بق باومر هئنان زقر ناکات، به لکو نه رکه
زقرانه کانی وه ک خویندنی ویرد و کرنی نویژو گرتنی زقرؤوش

توانستیان بۆ کراوه ته مهرج و ده بی به شوق و
 تامه زیویشته وه، به نیه تی دروست (ئیخلاص) و عیشق و
 خوشووعیشه وه باوه ردلر له گه لیان بزی، مرقه نه گه به غه فله تی
 دله وه نوێژ بکات، یان نوێژه که ی سیبه رۆک جینه هیلێ، نیشانه ی
 لاوازی باوه په ((فویل للمصلین الذین هم عن صلاتهم مساهون/
 الماعون/ ۴- ۵))، یان ده بینین له کاته نااساییه کاندانه که کانی
 په رستش سووک ده بن، چونکه خودا دهیه وێ به بی بیانور
 به رستری، وه که ده زانی چهن دین ده قیش باس له ئاسانکاری
 ده که ن: ((یرید الله بکم الیسر ولا یرید بکم العسر/ البقرة/ ۱۸۵
 )) وه که سوککرنی نوێژ نه گرتنی رۆژو له سه فیه رو کاتی
 نه خۆشیدا، واته خودا وه ند نایه وێ نه که کان قورسییه کی
 وه هایان تیدا بیت له توانا به ده ر، یان زۆر له خۆکردنیکی
 نیه وکی و زاتییشیان پتیه دیار بیت چجای زۆر لیکردنی
 ده ره کی.

ته نانه نه گه رکه سانیکیش ویستبیتیان زۆر له خویان بکه ن و
 ناین له سه ر خویان قورس بکه ن، قورنان و هه دیس به چهن دین
 ده ق رێگه یان له وه گرتوه:

— ((یا ایها الذین امنوا لا تحرموا طیبات ما احل الله لکم
 /المائدة/ ۸۷)).

- (ما بال اقوام قالوا كذا و كذا، اما والله فاني اخشاكم لله و اتقاكم لله، لكنى اصوم و افطر و اُصلی و ارقد و اتزوج النساء ..فمن رغب عن سنتي فليس مني /)

ئاسانكارىيى (تيسير) و بەمەرجگرتنى توانىست لە ئەنجامدانى ئەرک و فەرماندا بنەمايەكى قورئانىيە، پێوەندیىش بە رەحمانىيەت و رەھیمیەتى خوێلومندەو ھەيە بەرانبەر بە بەندەکانى، پێغەمبەرى ئیسلامیش (د.خ) ھەمیشە ئاسانکار بوو.

لە چەند ئایەتیکیشدا لەبەرچارگرتنى توانىست بە گشتى ((لا تکلف نفسا الا وسعها / الاعراف / ٤٢))، لە سوورەتەکانى (البقرة، الانعام، المؤمنون) یشدا، ئامازەى پێکراو.

ئەگەر کەسێک بە زۆر گوناھى پێبکێت، یان بە نەزانى بکەوتە ھەلەبەکەرە، یان لە غەفلەتى دایە ئەرکىکى نایىنى لە دەستدەریجى، بە تاولان لە سەرى نانوسى، پێغەمبەر (د.خ) فرمویەتى: (ان الله تعالى وضع عن امتي: الخطا والنسيان وما استكرهوا عليه / صحيح الجامع / ١٨٣٦) ھەروەھا وەك چۆن نابێ کەس ناچار بکێت بۆ ئیمانھێنان، ئەگەر موسلمانێکیش ئاچارکرا - بە زمان - واز لە باوەرەکەى بھێنى، بەلام دلى ئەلەخشا، ئەو ھەلەبەکەرە (من كفر بالله من بعد ايمانه الا من اكره و قلبه مطمئن بالإيمان ... / النحل / ١٠٧) ..

له سهروو هه موو نه مانه شه وه، مرقۆ هه ر خۆی وه ها خو لقاوه
 هه م باوه پرداری تیدا بیت هه م بیباوه، نه فریشته بیت و نه
 شه یان، هه م گونا هبار و تاوانکارو هه م تهوبه کارپش بیت.
 نه گه ر ژیا نی مرقۆ خالی بو له تاوان و هه له، نه وه ده رچوونه
 له جیهانی مرقۆ و خورای گه وره ش جیهانی وه های ناو یست و
 ده یگور پیت - وهك فه رموده ی قودسیی ناما ژه ی پیکر بووه (لولا
 انکم تذنبون لخلق الله تبارک و تعالی خلقا یذنبون لیغفر لهم/
 صحیح الجامع/ ۵۳۰۵) .. ناخر خودا وه ند مرقۆی بق به ندایه تیه کی
 نازادانه خو لقا ندووه نهك به ندایه تیه کی فریشتانه و به بی
 ئیزاده ی خۆی.

جا دروست بوونی ئیمان و ژیا نی نایبنداری و پابه ند بوون به
 په رستش و نه خلافه وه به م ته رزه و له سه ر نه و به مایانه، نهك
 پتوه ندی به سه پاندنه وه نیه به لکر پتوه ندی به عیشق و
 مه حه ببه ته وه هه یه ....، مرقۆ نه گه ر به خواستی خۆی ئیمانی
 نه هینا، مه لاتیکه شی بو بیته خورای و موعجزه شی
 نیشچا و یخری، نایه ینی ((ولو اننا نزلنا الیهم الملائکه و کلهم
 الموتی و حشرنا الیهم کل شیء قبلنا .. ما كانوا لیؤمنوا الا ان
 یشاء الله و لکن اکثرهم یجهلون/ الانعام/ ۱۱۷)).

پاش نه مانه ده بی نه وه ش به بیر به ی نینه وه که چه مکی
 (ئیمان) له زمانیشدا پتوه ندی ریشه یی به وشه ی (نه من و

نه‌مان، نه‌بوونی ترس، گه‌یشتن به رووناکیی و دلنیاپی (یه‌وه هه‌یه و...) (اسلام) یشتن پی‌وه‌ندی به سه‌لامه‌تبوونه‌وه هه‌یه (سه‌لامه‌ت بوون به هه‌موو ماناکانی، سه‌لامه‌ت بوون له ئافاتی شیرک و لوو‌پوویی - وه‌ک چه‌ند سه‌رچاوه‌یه‌ک و عه‌للامه‌ی شه‌هیدیش ماموستا ناسری سو‌بحانی له باسی (به‌ندایه‌تی و خواناسیی) و ته‌فسیری سو‌وره‌تی (یونس) دا ئاماره‌یان پی‌کربووه، هه‌روه‌ها سه‌لامه‌ت بوون به مانای گرتنه‌به‌ری ریگه‌ی نوور و رێنمایی و ناشتی ((... قد جائکم من الله نور و کتاب مبین، یهدی به الله من اتباع رضوانه سبیل السلام و یخرجهم من الظلمات الی النور باذنہ و یهتدیم الی سراط مستقیم/ العائدة/ ۱۵/ ۱۶)).. ((الذی اطعمهم من جوع و امنهم من خوف/ قریش/ ۴)).

نیعانه‌ئێنان و پابه‌ندبوون به ئیسلامه‌وه، نه‌گه‌ر به زۆر و به سه‌پاندن بێت، ئیدی هیچ مانایه‌ک بۆ هه‌لیژلرینی ریگه‌ی ژیان و به‌رپرسیاره‌تی و پاداشت و سزای زۆری قیامه‌ت نامینیته‌وه، مانایه‌ک بۆ ئه‌و ئازادییه نامینیته‌وه که مرۆڤ له‌گه‌ڵ له‌دایکبووتیدا پێیبه‌خه‌ترلوه، ئاخ‌ر گوته به‌ناوایه‌نگه‌ی عومه‌ری کو‌ری خه‌ت‌تاب (خ.ر) "متی اسعیدتم الناس و قد ولدتهم لمهاتهم احمرار" به‌لگه‌یه‌کی روونه له‌سه‌ر نه‌وه‌ی ئازادی هه‌ر له‌گه‌ڵ له‌دایکبوونی مرۆڤدا ده‌بی‌ت به ماف.

ئىمان و جەنگ... ئىسلام و دىمۇكراتىزىم سەربازى:

پىكىرئىنسانى سوپاۋ دامۇدەزگىلى سەربازىلى لەسەردەمى دەسەلاتى پىتغەمبەردا (د.خ)، پىئوستىيەكە زەمىنى قايىيەتى بۇ سازاۋە و پىئوھندى بە سروسىتبوونى قەۋارە و دەسەلاتى بەرئوھبەردنەۋە ھەيە نەك سەپاندى ئىمان، تا دەسەلات لە فۇرمى چەند شىئوھ دەزگاپەكى نەۋ كاتەدا سروسىت نەبو، ھىزى چەككارىش ۋەك سوپا بوونى نەبو، ھىزى بانگەۋازى ھەكىمانە تاكە ھىزىبو، پاش نەۋەي لە مەدىنە كاروچارەكان بەۋ فۇرمى ئو دەم بە دەزگاپى كران، پىئوھندىيەكانى نىۋان مۇسلىمانان ۋاۋاھون ئايىنەكانى دى بە پىئى شىئوھ دەستۇورىك رىكخىزان " ئىدى جۇررىك لە قەۋارەۋ دەسەلاتى سىياسى ۋەپەپىئوھبەردن... پاشان سوپاش بۇ پاراستنى مەدىنە رىئو قەۋارەيە دامەزرا، ديارە مەبەستى مۇسلىمانان لە پاراستنى مەدىنەدا پاراستنى ئىمان و گىيان و كەرامەتى خۇيان و خەلكى شارەكە بو، بەۋ مەبەستەش كە ئو كەشۋەۋا ۋەلومەرجە نۇيە بىكرىتە سىبەرىكى ئازادىي بۇ بانگەۋازو زىترى بلاۋ بوونەۋەي ئىسلام و ھەۋلەنكرىنى بىنگەي نەۋ قەۋارەيە .

ئىمان و ئىسلام بەر لە ھەرچى پىئوھندى بىنەپەرتى و ھەمىشەيىي بە بانگەۋازوھەيە، لە مەدىنەش بانگەۋاز ۋەك

بەنە مایەك مایەو، بەلكو بارزەكەشى فرەوانتر بوو، نۆر فرەوانتر
 لە كێلگى بانگەوازى شارى مەككە، حوكمى ئایەتى بانگەواز ((
 ادع الى سبيل ربك بالحكمة والموعظة الحسنة وجادلهم بالتى هي
 احسن / النحل / ١٢٥)) ئەك هەر نەسخ نەبۆو، بەلكو كۆمەلى
 ئایەتى دیکەشى هاتە پال بۆ گفتوگۆ لەگەڵ خاوەن پەيامە
 ئاسمانیەکانى دى و پێكەو ژيان و دروستكرنى پێوهندى
 كۆمەلایەتى، وێرەى پاراستنى مافە گشتیەكانیان - وەك نوایى لە
 باسى ئایینەكاندا دەچینه سەرى - .

هێزى چەكدار ئەگەر پێش مەدینه و پێش ئەو پێشكەوتن و
 پێكەشتنە لە روى رێكخستن و بەرێوەبردنەو، لە مەككە
 پێكەهاتایە - بەبێ برونى دەسلەت و سەرۆكەى گشتى -
 وەك شەهید سەید قونب لە پێشەكى تەفسیری سوورەتى
 ئەنفالدا باسیكردووە - جۆرێك لە جەنگى ئەهلى و تەنانت
 جەنگى نێو خێزانەكانى بەرەم دەهێنا.

راستە لە مەككەشدا باوەربدارەكان - بە نامازەى قورئانى -
 بۆیان هەبوو بۆ قۆڵەستانەو پەتا بە هێز بەرن (هێز بە
 هەموو جۆرەكانیەو) بەلام سەرگرتن باشترو لە پێشتر بوو((
 وان عاقبتكم فعاقبوا بمثل ما عوقبتم و لان صبرتم لهن خیر
 للصابرين / النحل / ١٢٦)) بێگومان دەبوو قۆڵەستانەكە بە
 ئەندازەى ئەو ئازارو سزایەش بولایە كە چێشتوویانە، لەگەڵ ئەو

رنگه پیدانه شدا قورئان له و قوناغه دا هه رسه برگرتن به دروستتر ده زانیت، به تاییه ت بق خودی پیغه مبه ر (د.خ)، شه وه هه ر نه ده بوو به رانبه ر به و نه شکه نه ده دانه ی که روویه بووی ده بئووه بئجگه له چه کی قورئان و رینمایی، خودی خلی هه یج جئوره کاردانه وه یه کی نیکه ی هه بوايه ((واصبر وما صبرك الا بالله ولا تحزن عليهم ولا تك فی ضیق مما یملكون/النحل ١٢٧"٩".

بۆیه بوونی هیزی چه کدار له سایه ی ده سه لات و قه واره که ی مه دینه دا به ره م هات و تاسه رده می خه لافه تی عوسمانیش، هه ر له سایه ی قه واره و بوونی جئوریک له ده ولت و سیاده تدا سرپا بوونی هه بووه و رۆلی بینووه .

بئگومان نه مه ش مافیکی ئاسایی هه مرو ده ولت و ده سه لات و قه واره یه که، له م رۆژگاره شدا ده ولت تان، له پئیشیان وه ده ولت تانی لیبرال و دیموکراسی و پاریزه ری مافی مرؤف " خاوه نی جبه خانه و چه ک - چه کی کلکوزیش - خاوه نی سوپای زه به لاج و هیزی ئاسمانیی و زه مینی و زه ریایی بو پاراستنی به رژه وه ندیگانیان، له کاتیگدا له م رۆژگاره دا بانگیشه کانی مه دهنیه ت و که ره سه کانی گفتوگوو که ناله کانی پئوه ندیکردن و راگه یاندن، په کجار نئوو جئوراوجئورن، به پتی نقرسی و جئراجوری شه و که نالانه ی پئوه ندیکردن و گفتوگوو که یاندن و شه رقشنبیرییه ی له بوازی مافی مرؤف و نازادیه کان و دیالوگدا

ھاتۇنە ئاراۋە، دەپتۇر لە دۇنياي نويدا زمانى چەك بە و گوردەيە
رۇلى نەبوايە.

لە چوارچىۋەي قەۋارە و دەسەلاتى سياسىدا لە ھەر
سەرزەمىنىكىدا بىت، مۇسلمانان مافى خۇيانە خاۋەنى ھىز بن،
بە لام بىگومان بە مەبەستى بەرگىر لە خۇکردن و ترس خىستە
بەر نە يارانى دوزمىكارو پوچە لگىردنە ۋەي خەون و خە يالى
ھىزىشكردنە سەر قەۋارەكە و داگىر كارىي، نەك بۇ سەپاندنى
ئيمان ((و اعدوا لهم ما استطعتم من قوة و من رباط الخيل ترهبون
به عدو الله و عدوكم و اخريين من نونهم لا تعلمونهم الله يعلمهم
/الانفال/ ٢٠)).

ۋەك چۇن ھەموو ھەرىزەكان پىۋەندىيەكى راستە و خۇيان بە
كاتى تاييەتى خۇيانە ۋە ھەيە، يان رۇرەي ئاپەتەكان زەمىنە و
كات و بۇقەي تاييەتى دابەزىنيان ھەيە، جەنگىش ھەروە ھاكات
و زەمىنەي تاييەتى خۇي ھەيە، ھەموو دەۋلەت و قەۋارە يەكش
خويىندە ۋە ئامادە سازى تاييەت بۇ ھالەتى ئاناسايى و كاتى
جەنگ دەكات.

ئەگەر ھالەتى جەنگ - ۋەك جۇرۇك لە جۇرەكانى جىھاد -
ھالەتەتەكى كاتىيە، تىكۇشان (بە مانا فرەۋانەكەي) و
بانگە ۋازكردن بۇ ئيمانھىنان دەبى پىرۇسەيەكى بەردەۋام بىت لە
ھەموو كاتىكىدا، تەننەت لە كاتى جەنگىشدا، ۋەك لە

راسپارده‌کانی پیغمبردا بق سهرکرده‌کانی سوپا ناماژدیان
 پنده‌کین که ده‌بی بهر له جه‌نگ و تا کاتی ده‌سنتکردنه‌وی
 به‌رانبه‌ره‌کان، گفتوگوو داوای هیدایه‌ت هه‌بیت، له راستیدا نه‌گر
 ناچاری نه‌بولیه، نیسلام هیچ پیوستیه‌کی به جه‌نگ نه‌ده‌برو.

مه‌به‌ستی نیمان (هه‌ر له خۆیدا) رزگار برونه و نامادجی
 شه‌ریعه‌تیش له بنه‌مادا پاراستنی ((بین و ژیان وه‌قل و
 وه‌چه و مال و نابوو))، ده‌نا تاوانی کوشتن به‌گشتیی له
 حه‌رله هه‌ره گه‌وره‌کانه ((... انه من قتل نفسا بغير نفس او
 فساد فی الارض فکانما قتل الناس جمیعا، ومن احیایها فکانما
 احیا الناس جمیعا / المائدة/ ۳۲))، شه‌هید ناسری سوپه‌عانیی
 ده‌لێت: " نه‌گر بانگه‌واز به بی کوشتار و جه‌نگ بکړیت، هیچ
 که‌میو‌کووپیه‌ک روو ناکاته کاری بانگه‌واز " ۱۰.

نه‌ک خۆین‌پشتن، نه‌شکه‌جه‌دانیش — با له‌سه‌ر حه‌قیقش بێت -
 سزای زۆر قوندی له‌دولیه: (اشد الناس عذابا للناس فی الدنيا
 اشد الناس عذابا عند الله يوم القيامة/ صحیح الجامع ۹۹۸).

نه‌ک هه‌ر نازاردانی مروق، نیسلام رتگه‌ی له نازاردانی
 گیانه‌له‌به‌رانی دیکه‌ش گرتوه.

به‌رگری چه‌کدارانه‌ی موسلمانانیش - وه‌ک دوایش ده‌چینه
 سه‌ری - پاش ده‌سپیشخه‌ری نه‌وان ((و هم بدنوکم اول مرة/
 التوبة/ ۱۳)) پاش هه‌ره‌شه‌ی گرتن یان کوشتن و ده‌زکردنی

پێغه‌مبه‌ر ((واذ يـمـكـر بـكـ الـذيـن كـفـروا ليـثـبـتـوك لو يـقـتـلـوك او يـخـرجـوك / الانفال / ٢٠))، پاش ده‌رگرنی باوه‌رداران بوو له مه‌ككه‌ ((اذن للذين يقاتلون بانهم ضلعوا، وان الله على نصرهم لقدير... الذين اخرجوا من ديارهم بغير حق الا ان يقولوا رينا الله، ولولا دفع الله الناس بعضهم ببعض لهدمت صوامع وبيع وصلوات ومساجد يذكر فيها اسم الله كثيرا، واخراج اهلها لكبر / الحج / ٣٩-٤٠))، وه‌ك له‌م نايه‌ته‌دا ده‌ركه‌ وتوووه‌ موسلمانه‌كان سته‌ميان لي‌كراوه‌، له‌ ولات وه‌ ده‌رنراون، بێجگه‌ له‌ وه‌ی كه‌ گوتووویانه‌ (الله) په‌روه‌ردگارمانه‌ هه‌چ (تاوان!) ێكي‌ ديكه‌يان نه‌بووه‌.

بێگومان به‌رگريه‌ چه‌كدارانه‌كه‌ش له‌ پاش كۆچكردن و دروستبوونی قه‌واره‌وه‌ كراوه‌، كۆچكړنیش به‌ چه‌ند قوناغايكدا تێپه‌رپوه‌، پێش كۆچكړنی گه‌وره‌ بۆ مه‌دينه‌، كۆچ بۆ حه‌به‌شه‌ و پاشان تايف كراوه‌، هه‌ريه‌كه‌ له‌ كۆچكړنه‌كانیش تايپه‌تمه‌ندی خۆی هه‌بووه‌، كۆچكردن بۆ مه‌دينه‌ش زه‌مینه‌سازيه‌کی زۆری بۆكراوه‌ و ئيمانداري رووبه‌ريکی هه‌ره‌ زۆری مه‌دينه‌ی داپۆشمپوه‌ و شه‌لی كيتاب و موشریكان له‌وێ ده‌سه‌لاتی نايینیانه‌يان رووی له‌ لاوازی كردووه‌، شه‌وجا فه‌رمانی كۆچكردن هاتۆته‌ خوارێ، پاش هه‌موو شه‌وانه‌ش شه‌وجا ناماده‌بیه‌كان بۆ به‌رگري چه‌كدارانه‌ زه‌مینه‌سازييان بۆ كراوه‌.

زانای هه‌لکه‌تووی کورد شه‌هید مامۆستا ناسری سوبحانیی نۆز
به وردیسی ئه‌م لایه‌نی سه‌ته‌مکاری و دۆژمنکارییه‌ی له
بابه‌تی (قتال)دا و قوناغه‌کان و شیولزه‌کانی بانگه‌واز و
زه‌مینه‌سازیی بۆ کۆچکردن، روونکردۆته‌وه "١١".

جه‌نگ - له هه‌لومه‌رج و کاتی خۆیدا - له روانگه‌ی ئیسلامه‌وه
ئامانجپێکی ئینسانیی هه‌یه و له خزمه‌تی پێنج ئامانجه‌که‌ی
شه‌ریعه‌تدايه، نه‌ك هه‌ر سه‌رکه‌وتن له جه‌نگدا به‌لکو گه‌یشتنیش
به ده‌سه‌لات و (ته‌مکین) له پێناو ئامانجی به‌رزى ئینسانیی و
ئاوه‌دانکردنه‌وه‌دايه نه‌ك بۆ سه‌ته‌مکاری و خۆسه‌پانن ((الذين
ان مكناهم فى الارض اقاموا الصلاة و اتوا الزكاة و امروا
بالمعروف و نهوا عن المنكر.../الحج/٤١))، پاشان په‌كێكه‌ له
به‌رهمه‌كانى باوه‌ر دایه‌وه‌ی و چاكه‌کاری، گه‌یشتنه‌ به ده‌سه‌لات
و ره‌وه‌ینه‌وه‌ی ترس له‌سه‌ر ژيان ((وعد الله الذين امنوا منكم
و عملوا الصالحات ليستخلفنهم فى الارض وليبدلنهم من بعد
خوفهم امنا/النور/ ٥٥)) نه‌بوونی (ترس) كه‌ پێویسته‌یكى
ده‌روونی و كۆمه‌لایه‌تی موقفه، خۆای گه‌وره‌ به‌ په‌كێكه‌ له
نیعمه‌ته‌كانى خۆی ده‌زانێ ((وامنهم من خوف/ القريش/ ٥))،
باوکی بێغه‌مبه‌رانیش (ئیه‌براهیم - س) كه‌ له خۆدا ده‌پاراهه،
ئوعای ده‌كرد خاکی وه‌حیی و ئایینی نوێ، شوێنێكى ئه‌مین و
پێ له ئارامیی و بێترس بێت ((رب اجعل هذا البلد امنا/ابراهيم

۳۵/)) - وەك لەسەرە تاشەوۋە گوتقان - وشەي (ئەمەن) بېنگومان
پىنۋەندىيەكى راستەوخۇرى بە وشەي (ئىمان) ھەيە و
ئىمانىش بە گىشتى چ لەسەر ئاستى تاك و چ لەسەر ئاستى
كرەل، سەرچاۋەي ئاراسى دەروونىي و كۆمەلەيەتى و
بەرھەمەتتەرى ئەخلاقى بەرزە.

وا چوۋىنە سەرئەو بۇچوۋنە و گوتقان ئايبىن لە مەدىنە و پاش
دروستېوونى قەلارە و دەسلەت، بەزۇر و ھەروەھا بە پالەنەرى
غەنىمەت - وەك دەگوتىڭ - بلالو بۇۋە و سەپتەرا، ئاخىر ھىندى
كەس بۇچوۋنىيان ۋە ھايە، ئەو زۇر ئەكرەنە تەنبا لە مەككەدا
بوۋە ((لكم بينكم ولى بين)) بەلام دوايى كە ئىسلام بە دەسلەت
گەمىشتوۋە "دەزگائى سەريازى بۇ (ياۋە) بە خەك ھىندان و
موسلمانكردن) پىكەۋە ناۋە زەبىرۇددى نواندوۋە... ئەي لە
قۇناغى نەئىدىدا لە مەككە چۇن ئەو بناغە پۇلايىنەي ئىمان
دلوڭزۇ؟ موخەمەد(د.خ) سەرەتا و پاش گەپلەنەۋەي ئواجارى
لە ئەشكەۋتى حىرا - كە خۇيشى پىۋىستى بە ئالەۋايىكەرتك
ھەبوۋ. تا ئەۋكەتەي خەك تاك تاك موسلمان بوۋن، بىتجگە لە
ھىزۇ دەسلەتتى رۇخىي و خەقوۋىستى و پىشتەستىن بە خودا، چ
ھىزۇ دەسلەتتىكى دىكەي ھەبوۋ؟! خەدىجە و ئەبوۋەكرو
عومەر و ئەلى و عوسمان و سومەيە و ياسىز(س) بە چ زىرى و
زەبىرى موسلمان بوۋن؟ يەككىكى وەك بىلال خەبەشىي - بە

پىچەوانەو - زۆرى لىندەكرا لە ئىسلام پاشگەز بىيىتەو، دەنا
خۆى ئىمانى بە رىزگارکەر دەبىنى. ئەك لە ترسان يان بۆ مەرامى
تاييەت، بە لکو ئەوان ئامادە بوون ئەوئى هەيانە لە سەر و لە
مال، لە پىناو پاراستنى ئىمانەكە ياندا بىبە خشن.

لە قۇناغى بانگەوانى مەككەدا موملمانان ئەك زۆريان لەكەس
نەکرد بۆ باوەرپەيتان، بە لکو خۆيان لە ژىر بارى ئەشكەنجە و
زۆرلىکردندابوون بۆ پاشگەزبوونەو و گەپانەو بۆ سەر
و مەسەنەت و نەرىتەكانى جاھىليەت، ئەنانەت توندى و ئىزى
بەرانبەريان گەيشتە ئەوئى لىشيان شەھىدکرا (خاتوو سومەييە
لەو شەھىدانەئى قۇناغى مەككەيە كە بەرئروكى رەمى رۆ و قىنى
خودى ئەبوجەلل دەكەوئىت).

لە راستیدا لە مەككەش ئەو كافرەكان بوون دلويان دەگرد
موحەمەد و ھاوئلانى(س) ماوئەيەك بچنە سەر ئايىنى پەرستنى
يەكەكانيان، ئا ئەوانىش ماوئەيەك خوداكەئى ئەمان بپەرستن -
وئەك لە سەرەتاي سۆرەتى (الكافرون)دا ديارە - كە وەلامى
خودايە لە سەر زمانى پىغەمبەر ((قل يا ايها الكافرون لا اعبد ما
تعبدون)) دەئا ئىمانهيتان شتىك ئىبە تەنيا پىئوئەندى بە قۇتاغىك
لە زەمەتەو، بە مەككە و بە مەدينەو هەبىت، ئەى پاش
گوزەشتنى ئەو زەمەنە، ئەى لەم مەردەم و رۆزگارەدا كە باسى
قۇناغى مەككە و مەدينە لە ئارادا نىە؟ باوەرپەيتان لە هەموو

قوناخ و زهه نیکدا هه رده بى به خواست و ئاره زوو، به رازیبوون و به یه قین، له دلدا سهوز ببی و پاشانیش به ره به ره په لوبق بهاری.

له قوناخی مه بینه شدا، باوه په پێنان نهك به رقد نه بوو، به لكو ئامانج له كوچكرين له مهككه وه بو مه دینه له خۆیدا بو دهریاز کردنی ئایین و ئیمان بوو، بق خۆپاراستن بوو له توندی و تیژی، له مه دینه ئایین نهك هه ر تهسه پێتزا، به لكو له وى نیا رترین ئایهت له باره ی ئازادی ئایینییه وه هاته خواری ((لا اکراه فی الدین... / البقره / ۲۵۶)) له وێوه بیه ماکانی ئازادی ئایینی و پێکه وه ژبان به ره به ره رهنگیاندا یه وه. هوی هاته خواره وه ی ئایه ته کهش روونه "دوو کوپی ئه نسارییهك چوو بوونه سه ر ئایینی نه سرانیهت، باوکه که — وهك بق پیغه مبه ری دهرده به ی - رقد له سه و دلی قورس ببوو، ده یویست په هیمانیان بکاته وه، ئیدی ئه و ئایه ته هاته خواری".

هه روه ها هه ر له مه دینه و له کاتی پێکه یشتن و به هیزبوونی ده سه لاتى ئیسلامیا بوو پاش رێکه وتنامه ی حوده ییبه و پێش ئازاد کردنی مه ککه که پیغه مبه ر (د.خ) نامه ی بانگه واز و داوه تکرینی ده نارد بق پاشایانی ده وروویه ر (پاشایانی ولاتی فارس و رزم و میسر و یه من و ...) بق وه رگرتنی ئایینی ئیسلام، که بێگومان نامه کانی ره حمه تی ئیسلامیان لێ ده چرپا،

به لّام نهوه هیندیک له وان بوون که له تووږه یی وه لچووندا،
نامه کانی نهویان ده درپاند و جاری وه هاش هه بوو نوینه ره که یان
ده کوشت...

پاشای ولاتی فارس نهک هر نامه که ی درپاند به لکو له
یه مهنه وه دوو که سی به هه په شه وه ناردده سر پیغه مبه (د.خ)،
به لّام که نوینه ره کان گهیشنه لای موسلمان بوون و له ریگه ی
نهوانیشه وه خه لکبکی ژیر ده سه لاتی فارس موسلمان بوون،
نه مهش بووه هوی نه وه ی نه وان سووکایه تی به موسلمانان
بکه ن و جاروباریش په لاماریان بدهن...، پاشای ولاتی رومیش
که نامه ی پیغه مبه ری پنگه پشت، هستی کرد که سانی ده ریار و
ده سنو پیوه ندی پتی رازی نین، رازی نه بوونه که شپان
چه که ره کرنی هستی دوژمنکاری له دوا بوو به رانبه به
موسلمانان، میری ولاتی نیمه شقیش که نامه ی پنگه پشت،
وه لّامی نورسراوه که ی خو ته یار کردن بوو بۆ چه نگ...، هه روه ها
پاشای غه ساسینه - پاش سووکایه تی پیکردن - به کیک له
نیردرلوانی پیغه مبه ری کوشت که به ریوه بوو بۆ لای میری شاری
(به سرا).

نه گر بچینه نبو ده قی نامه کانیشیه وه ده بینین به وپه پی
هست کردن به به رپر سیه ره تیه وه (به رپر سیه ره تی
پیغه مبه رانه)، به وپه پی ریزه وه بۆ به رانبه ره کان و به

له‌به‌رچا و گرتنی پایه‌یان نامه‌کانی نووسین، واته به‌بێ هیچ
 ئاماژه‌یه‌کی نیه‌تی سه‌پاندن، ته‌نانه‌ت به‌بێ هیچ بۆن و
 به‌رنامه‌یه‌کی فیزیکری و خۆ به‌گه‌وره‌زانین و به‌که‌م سه‌پرکردنیان
 با پێغه‌مبه‌ریتیش به‌رزترین پایه‌یه‌ک بێت که مرقۆ پێی‌بگات..، با
 به‌نموونه سه‌یری نامه‌که‌ی بۆ پاشای ولاتی رۆم بکه‌ین:

– (بسم الله الرحمن الرحيم.. من محمد عبدالله ورسوله الی هرقل
 عظیم الروم..)

سلام علی من اتبع الهدی.. اما بعد: فانی ادعوك بدعاية الاسلام،
 اسلم تسلم، یؤتک الله اجرک مرتین.. فان تولیت فان علیک اثم
 الاریسین.. و((.. قل یا اهل الکتاب تعالوا الی کلمة سواء بیننا و
 بینکم .... تا.. فان تولوا فقولوا اشهدوا بانا مسلمون/ال
 عمران/٦٤))/بوخاری و موسلیم).

پاش نازا کردنی مه‌که‌ش که ده‌سه‌لاتی ئیسلام زۆر زۆتر
 مه‌لکشا و فره‌وانتر بوو، پاش گفتوگۆی سه‌زده‌ت له‌گه‌ڵ
 ده‌م‌راستانی تیره و هه‌زه‌کانی ده‌رویه‌ر، نه‌ولنیش له‌و سه‌له‌دا
 که به (سالی وه‌فده‌کان) ناسراوه، ده‌هاته‌ له‌ی پێغه‌مبه‌ر و
 موسلمانه‌تی خۆیانیان راده‌گه‌یاند، دواى هاتنی ئێرده‌ی
 هه‌زه‌کانیش، پێغه‌مبه‌ر (د.خ) که‌سانی شه‌ره‌زای ده‌نارده
 ناوچه‌کانیان بۆ شه‌وه‌ی ئیسلامه‌تیان بۆ روون بکه‌نه‌وه،
 روونکردنه‌وه‌که ده‌بوو له ئیمان‌ه‌وه ده‌ست پێیکات، پاشان

په‌رستنه‌کان و شتی دی... ، نه‌ویش به‌حیځمه‌ت و نه‌رمی و
 نیانیه‌وه، که‌دور نوینه‌ری خۆی بۆ به‌مه‌ن ناردن، رایسپاردن که
 ئاسانکار و مژده‌ده‌ر بن نه‌ک سه‌خنگیر و پرینگینه‌ر (یسرا ولا
 تعمیرا، بشرا ولا تنفرا، و تطاوعا/بوخاری).. ته‌واوی نه‌م
 راستیان‌ه‌ی سه‌ره‌وه له‌ زۆر له‌ کتێبه‌کانی ژباړنامه‌ی پښه‌مبه‌ری
 ئیسلامنا (د.خ) تۆمارکړوان^{۱۲}.

نایینه کانی پیش تیسلام ... بانگه وازیان جهنگ:

بۆ زیتەر روونکردنه وهی ئامانجه کانی بانگه وازی نیسلاام و سروشتی کارکردنی، ده بی بگه پێینه وه بۆ نایینه ئاسمانیه کانی پێشوو، چونکه نه وانیش بانگه وازی خودان و بۆ مه به سستی هیدایهت هاتوون و هه موو ته ولوکه ری به کدین.

وهك ده زانی نه و نایینه نه زۆریه یان کهنالی گه یاندنیان زمانی گفتوگۆ نوانسنی موعجیزه بووه، نه گه رچی مه به سستی موعجیزه ش - وهك زانا و عاریفی گه وری کورد سه عیدی نورسی روونیکردۆته وه - بۆ نه وه نه بووه که خهك ناچاری ئیمانیه تان بکریژ "١٣" .. موعجیزه ی هه وه گه وری نه وان نه خلاق بووه - وهك له وتاریکی تایبه تدا باسمانکردوه - "١٤"

له راستیدا ئه خلاق به رزی ئاسمانی و بیوتنه و سه ره شه بوونی نه وان له هه موو روویه که وه، گه وری نه وان به لکه یه له سه ره نه وه ی که بانگه وازی پێغه مبه ران بانگه وازی ریتمای و خهك شوێن هه قیقه ت و نه خلاق خستن بووه نهك سه پاندن. نه گه ر سه پاندن شیوازی بلاوکردنه وه ی نایین و ئیمان بویه، ده بوو حیکمه ت و راستگویی و نه رمیی و نیانی و سه برگرتن و زۆر خسه له تی دی، به و گه وری و قوولیه له ژبانی پێغه مبه راندا بوونی نه بوایه:

قورئان پر له گتوگوي نوو ورژني به پېر قشانه ي پيغام به ران
له گه ل به ران په ره کانيان ((يا نوح قد جادلتنا فاکثرت جدالتا فانتا
بما تعدنا .. / هود / ٢٢)) ،،، گتوگو پر له پرسياره کاني نيوان
ثيبراهيم و قومه که ي نمونه يه کي ديکن. ((ان قال لابييه و قومه
ما تعبدون، قالوا نعبد اعصاما فنظلم لها عاكفين، قال هل

یـــــمـــــعـــــونـــــکـــــم اذ تـــــدـــــعـــــون، او ینفـــــعـــــونکـــــم او
یـــــضـــــرون؟؟؟!!.....الشـــــعـــــراء / ۶۸ / ۷۳ .... تا / ۸۲))
پیغمبران(س) نه که هر ستم و مـــــه پانـــــدن له په یامیاندا
نه بووه، به لکو توندی و تیژی و ستمیشیان به راښه نوښتلاوه و
لښیان کوژتلاوه ((افکلمـــــا جائـــــکم رسول بمـــــا لا تهـــــوی انفســـــکم
استکبرتم ففریقا کذبتم و فریقا تقتلون/البقرة/۸۷)) زنده شیان
له پارانه وه و گفتوگوو بیرخستنه وه زیتـــــر، چه کینکـــــی لیکه یان
نه بووه !

ئەگەر بە وردى سەرنج بەدەين، دەبينين زۆرىەى ئاينە
پېشىنەكان - ئەوانەى باسيان لە قورئاندا ھەيە - چونكە قەوارە
و دەسلەى سىاسيان - بەق قۇرمەى لای ئاينى ئىسلام
نەبوو، دەزگای سەربازيشيان نەبوو، يان بەرگەوردەيە
نەبوو و ھەر لە بازنى بانگەوازدا خۇيان ئەدا کردوو، بەلام
پېغەمبەرىكى وەك دلود يان سولەيمان(س) چونكە - وىراى
پېغەمبەرىتى - پاشاش بوون و دەسلەىكى دەولەتيانەپان

به لام نه و خوی نادله دهست فیرو به خونازین و له

خود لایب وونی

پیاده سربازیه‌گان، به هه‌په‌شهی هیزوه‌لام نادلته‌وه،

بیاریہ کی بہ نرخ بق سولہ پمان دھنیریت، بہ لام دہشی ٹوہش

جینگے سارنچ بیت کہ نارینی دیاریہ کی ماددیں گرانہا ہوں

بیغہ مبر و یاشایہ کن کہ توانست و دہ سہ لاتیکی خہ یالی

بیوتنی هه بووه نه ک هه ر له جیهانی موفدا به لکوله جیهانی

مه‌خلاقانی، بیکه‌شده، ده‌بی مانای حیثیت؟؟ ده‌شی مه‌و‌شارنه

هه لکه وتووړه وبمشیبتي له ورنگ په وړه بزانۍ داخوا

سوله بمان (س) مه به سنه گه ی دینه میان ده سه لاتخرازی

و دینا بازمی - وهك شهید سید قوتب له قهفسره كیدا

ثاماندهی بنداوه - بڼه نارینه، نه مېداري سوله پمان تووره

دہکات، بہ لَام نہ محارِش نہ و ہر وہ لَام دہداتوہ، ہہ وال

لہذا وہ بہرِ نخستین سے ماوہ دہنترست، ہنز و گورہ ہے۔

سے پاکہ، دورِ روخات، بہ لام سوا فائز، مقدّم

سید له یماز: (س) و هك يتقوه به ربك له ربكهم، زانستنه خودایان و ه

لەر، ھەمەشە، ھەتتا بەخت ئازىنەم، دوست و پەندەمگەم، ئەر

شاہنہش. ناگادارو بیت، بابہ نہمیش، ہوالہ، ہر تختہ

سویا به کتیرا گور و عریضه رونندیت.

ه‌وایی که به‌لقیسیش ده‌میرته‌لای سوله‌یمان (س)، شی‌وای
 برده‌که‌ی و بینینی کۆشکه‌که‌ی خۆی له‌وێ و بینینی کۆشکه
 بی‌وێنه‌که‌ی سوله‌یمان، ده‌بن به‌ هۆکاری بیرکردنه‌وه و پاشان
 باوه‌په‌یتان، نه‌و بۆی ده‌رده‌که‌وێت نه‌و تۆن و دارایی و
 ده‌سه‌لاته‌ی سوله‌یمان (س) مرقۆی نیه و ده‌راسابه، بۆیه باوه‌پ
 ده‌هینیت و ده‌لێت ((و اسلمت مع سليمان لله رب العالمين/النمل/
 ٤٤)) من (له‌گه‌ل سوله‌یماندا) خۆم ده‌ده‌مه ده‌ست خودای
 خاوه‌نی جیهانیان — نه‌ک ده‌ست که‌سی دی - دیاره منیش و
 سوله‌یمانیش به‌م هه‌موو ده‌سه‌لاته‌ ئه‌سمانه‌وه هه‌ر به‌نده‌ین، ئیدی
 منیش له‌ نیازمه‌ندیمدا بۆ خودلوهند وه‌ک سوله‌یمانم، ئیمه
 خاوه‌نی جیهان نین، به‌لکو ئیمه‌یش و جیهانیش خاوه‌نێکی
 دیکه‌مان هه‌یه !! سوله‌یمانیش له‌به‌رانبه‌ر هه‌تانی موعجیزه‌یی
 به‌لقیس و کۆشکه‌که‌یدا بۆلای، سوپاسی خوداوه‌ند ده‌کات که
 به‌وه‌موو تۆن و ده‌سه‌لاته‌ مانیه‌ ئاسمانیه‌ پشتیوانی
 لێده‌کات، نه‌و نیعمه‌ته‌ش به‌ هۆکاری تاقیکردنه‌وه ده‌زلنیت بۆ
 ده‌رخستنی به‌تلیه‌تی یان یاخیبوون ((هذا من فضل ربي،
 ليبلوني الشكر ام لكفر...ومن شكر فانما يشكر لنفسه، ومن كفر
 فان ربي غني كريم/النمل/٤٠)) شوکرانه‌کردنیش بۆ خودی مرقۆ
 خۆیه‌تی نه‌ک خودلوهند پێویستی پێیبه‌یت.

لە كۆتايى چىركەكە دا دەردەكە ئۆي، ۋە زىفەنى ئەر سوپايە
سەپاندن نە بوو، بەلكوچ سوپا ۋچ كۆشك ۋچ دەسلەت
بەسەر مەخلوقاتى نىگە دا، مەمورىيان ھۆكارو ئايەت ۋ نىشانە
بوون بۆ ھىدايەت.

نەرەشى لە پېش ھەمور ئەمانە ۋە سولەيمان (س) ھەببوو ۋ
قورئان بە گەرە باسكىردو ۋە (زانست) بوو ((ولقد اتينا داود و
سليمان علما / النمل / ١٥)) زانستش ھۆكارى ھەرە دىيارى رىگەى
ھىدايەت ۋ رىئىشانە.

"ۋە ھا دىيارە لە شەرىعەتى بە نىئىسرا ئىلدا، پېئەمبەر رىتى
ۋ (پاشايەتى - دەۋلەتدارى) تا سەردەمى دەركە ۋتنى ھەزەرەتى
داود (س) پېئە ۋە نەبوو، سىياسەت كىردن ۋ سەركىرايەتى سوپا
نەركى پاشا بوو، بۆيە بە نىئىسرا ئىل بە پېئەمبەر رىكى خۇيان
دەگوت ((ابعث لنا ملكا نقاتل فى سبيل الله / البقره / ۲۴۶
)" ۱۵"

جا دلمودەزگاي سوپايى ۋ سەربازى، پىدلوستىيەكى دەۋلەت ۋ
قەۋلەرى سىياسىيە لە ھەمور سەرەمىكدا.

نایه نه کانی جهنگ... سه پاندنی دین و نیمان یان
به رنگاریی سته کاریی:

نه گه به وردی له هه مو نایه نه کانی جهنگ رامیتین" به
ناشکرا ده بینین پیوه ندیان به به رگرتن له سته می نایینی و
سته می (ده رکردن) هوه هه یه، پیوه ندیان به دروستکردنی
که شوه وای نازاده هوه هه یه بق پاراستن و دریزه دان به پانگه واز،
نه که سه پاندنی نیمان ((قالت الاعراب امنا، قل لم تؤمنوا ولكن
قولوا لسلمنا / الحجرات / ١٤)) له م نایه ته دا نه وه به روونی
ده رده که وی" که ده شمی له کاتی جهنگدا ته سلیم بوون و رازی
بوون به ده سه لاتی سیاسی نیسلام هه بی، به لام ته مه جو دایه
له که یشتنی نیمان به دل و ده روون ((ولما يدخل الایمان فی
قلوبکم)).

بق نه وهی باشتر هویه کانی به رپاکردنی جه نگیش بزانی با به
خیرایی سه یروکی ته م نایه تانه بکهین:

.. قالوا وما لنا ان لا نقاتل فی سبیل الله و قد اخرجنا من ديارنا
وابنائنا / .. البقره / ٢٤٦. (ته م نایه ته - وه که له پیشه وهش
نامازه مان پیکرد - پیوه ندی به به نیییسرانیله وه هه یه له
ریزگاری دوی حه زده تی موسا و کاتی ده رکه وتنی حه زده تی
داود).

- اذن للذين يقاتلون بانهم ضلّوا، وان الله على نصرهم لقدير،
الذين اخرجوا من ديارهم بغير حق الا ان يقولوا ربنا الله، ولولا
دفع الله الناس بعضهم ببعض لهدمت صوامع وبيع وصلوات
مساجد يذكر فيها اسم الله كثيرا، واخراج اهلها اكبر / الحج /
٤٠-٣٩.

- وقاتلوا في سبيل الله الذين يقاتلونكم ولا تعتبوا ان الله لا يحب
المعتدين /البقرة/ ١٩٠

-...واقتلوهم حيث ثقفتموهم واخرجوهم من حيث اخرجوكم
والفتنة اشد من القتل ، .... فان انتهوا فان الله غفور رحيم
/البقرة/ ١٩٠-١٩٢

- .... و اخرج اهلها منه اكبر عند الله و الفتنة اكبر من القتل ...
و لا يزالون يقاتلونكم حتى يردوكم عن دينكم ان استطاعوا/
البقرة/ ٢١٦-٢١٧

- واذا يكرهك الذين كفروا ليثبتوك لو يقتلوك او يخرجوك/
الانفال / ٣٠

- الا تقاتلون قوما نكثوا ايمانهم وهموا باخراج الرسول وهم
بدؤوكم اول مرة /التوبة/ ١٣ /١٤.

- اذ اخرجهم الذين ثانی اثنين اذ هما في الغار / التوبة / ٣٩.

- للذين اخرجوا من ديارهم واموالهم.... /الحشر/ ٧/٨

نهب ز هيرامی

- فالذين هاجروا و اخرجوا من ديارهم و اونوا فى سبيلى وقاتلو
و قتلوا لاكفرن عنهم سيناتهم /ال عمران/ ١٩٥

- لاينهاكم الله عن الذين لم يقاتلوكم فى الدين ولم يخرجوكم من
دياركم ان تبروهم و نقسطوا اليهم/ الممتحنة/٨)).

- ما لكم لا تقاتلون فى سبيل الله والمستضعفين من الرجال
والنساء واللدان الذين اخرجوا من ديارهم / النساء/٧٥).

- وان كادوا ليستفزونك من الارض ليخرجوك منها /الاسراء/ ٧٦.
- فمن اعتدى عليكم فاعتدوا عليه بمثل ما اعتدى عليكم
/البقرة/١٩٤.

له ماناي ثم نايه تانهوه سته مكارى و نيته و ويمنى
شه پخوازانهى بيباوه پان به روونى دياره، ناموى ئه وه موو
پيلانگى پى و سته م و ده سترى و نوژنكارى و نوژدى و
تيزيهى موژريكانى مه كه و مه دينه و ده وروبه رى و هوله كانيان
بو كوشتنى پتفه مبه ر بگيرمه وه... پاشان شه پفروشتنى فارس
و رزم و دواتر خاچه رستانى سه رده مى ده و له تى نه بيبوى كه
پيش رووانى جه نك هه نووه. بخه مه روو. "١٦".

قورئان له چه ند نايه تىكى ديكه دا، روونتر و قولتر نيته و
خواستى شه پهنگيزانهى نه يارلانى نيسلامى به رجه سته كرووه كه
ده شى نه وه لاي نه وان ستراتيژ يان نيتهى هه ميشه بى بيت:

-لايرقبون في مؤمن الا ولا ذمة و اولئك هم المعتدون /التوبة/ ١٠.

- وان ترخس عنك اليهود ولا النصارى حتى تتبع ملتهم /البقرة
۱۲۰/

- ود كثير من اهل الكتاب لو يردونكم من بعد ايمانكم كفارا،
حصدا من عند انفسهم من بعد ما تبين لهم الحق فاغفوا واصفحوا
حتى ياتي الله بامره ... /البقرة/ ۱۰۹.

- اذ جائوكم من فوقكم ومن اسفل منكم واذا زاغت الابصار و
بلغت القلوب الحناجر.. الاحزاب/ ۱۰ (نم نايه ته باس له
يه ككرتنی هیزه نه یاره کانی ئیسلام وهیژشکردنیان بۆ سه
مه دینه ده کات بهمه بهستی له نیو برین و سپینه وهی نهو
قهواره یه) .

ئهوانه ی که ته نیا ئه نایه تانه ده بینن که فه رمانی چه نگیان
تیدایه و به پشت بهستن بهو نایه تانه ده لێن "ئیسلام ئایینی
شمشیره"، ده بی هه ر بوو چاویان بکه نه وه و نهو نایه تانه ش
ببینن که باس له ریگری له ئیمان هێنان و بانگه واز و له
سته مکردن و ده رکردنی موسلمانان و چه و ساندنه وه و
ئهشکه چه دانیان و جهنکی ده روونی ده کەن...، نهو نایه تانه ش
ببینن که ئاماژه ن به نیه تی شه پخو ازله و هه ولی هه لگێرانه وه ی
موسلمانان له ئیسلام، نه م نایه تانه زۆربه یان هه ر له گه ل
نایه ته کانی چه نگدان، نه م نایه تانه بۆ نابینرێن، نه وانی دی بۆ

..... نه بهر ههروا

دهبیرن و دهکرین به به لگه‌ی توندپه‌وی و شه‌پخوازی تیسلام
و سه‌پاندنی نایین و ئه‌رکه‌کانی؟!!

دهبێ ئه‌و ئایه‌تانه‌ش بپینرین که باس له‌ پێکه‌وه‌ زیان و
دادپه‌روه‌ری. و خێر بق هه‌مووان ویستن ده‌که‌ن، ده‌بێ ئه‌وانه‌ش
بپینرین که باسیان له‌ پێوه‌ندی نێوان ئیمان و دڵ و ئیمان و
هیدایه‌ته‌وه‌ ده‌کرد، بێگومان ئه‌و ئایه‌تانه‌ی که باس له‌ بانگه‌واز
و ئه‌خلاق و سه‌رمه‌شقه‌بون و هیدایه‌ت و پێوه‌ندی ئیمان به
دڵه‌وه‌ ده‌که‌ن و حوکه‌مه‌که‌شیان گه‌ستی و هه‌میشه‌یه‌^٩ به‌ ژمێره
تقد زیتن له‌ ئایه‌ته‌کانی کاتی جه‌نگ که حوکه‌مه‌که‌شیان کاتیه‌.
ده‌بێ ئه‌وه‌ش بیرب‌خه‌ینه‌وه‌ که هه‌رگیز (بێ تێمانی) به‌ته‌تیا
هه‌وکاری جه‌نگ نه‌بووه‌، ئه‌گه‌ر به‌ره‌ی بێپاوه‌ ده‌ستدریژی
نه‌کات و ئاماده‌ی پێکه‌وه‌ زیان بێت، ده‌بێ موسلمانان نه‌ک هه‌ر
نه‌جه‌نگین به‌ لکو چاکه‌کاریش بن ((لاینهاکم الله عن الذین لم
یقاتلوکم فی الذین ولم یخرجوکم من دیارکم ان تبروهم و تقسطوا
الیهم .... انما ینهاکم الله عن الذین قاتلوکم فی الدین و اخرجوکم
من دیارکم و ضاهروا علی اخرلجکم ان تولوهم .. / الممتحنة /
٩-٨)).

به‌ سه‌رح‌دان له‌ و ئایه‌تانه‌ بۆمان ده‌رده‌که‌وی^٩ په‌نا بردن بۆ
جه‌نگ کرده‌یه‌کی هه‌ر مه‌کیانه‌ نه‌بووه‌، به‌ لکو قوناخ به‌ قوناخ
بووه‌، نوژمه‌ کافیش به‌ قونا به‌ندی گه‌یا ندووایانه‌ ته‌ هه‌ر شه‌ی

کوشتن و وهدهرنان، واته پیژوهندیسه کی راسته و خلی به
هه لویستی نه یاره کانوه هه بووه (وهك نایه ته کان
ده ریده خه ن) ... وهك چۆن وه رگرتنی ئیمان و گه یاندنی
قوناغه ندیی و ریوشوین و شیولزی جۆی هه بووه، جیهادیش (كه
جهنگی چه كدارانه به شیکه تی) هه روه ما قوناغه ندیی هه بووه .
له راستیدا من جیاوازییهك له نیتوان بۆچوونی ئه وهینده كه سه
ئیسلامیانه دا (ئهوانه ی وا دهزانن جهنگ تاكه هاكته ری گه یاندن
و بلا بوونه وه ی ئیمان و ئیسلامه) و ئه و كه سه نه ته وه یی و به
ئاوچه لعانیانه دا نابینم كه هه مان تهفسیریان بۆ بالۆ بوونه وه ی
ئیسلام و باوه پێهێتانی ههیه، واته (بلا بوونه وه ی ئیسلام به
شهر و شمشتن).

ثابتہ کا نئی جہنگ هیچ داوایہ کیان تیدا نیہ بق سہ پانڈنی ٹیمان،
 لہ پان هیچ کامیاند باسی ٹیمان نہ ہاتووه بہ و شتوہ یی لہ پان
 ثابتہ کا نئی بانگہ وازو نہ خلاق و چاکہ کاریدا ہاتووه، موسی
 ثابتہ نہ بی کہ باسی جہنگن و باسی نایین و ٹیمانیشیان
 لہ گدا کراوہ:

— وقاتلهم حتى لا تكون فتنة ويكون الدين لله ، فان انتهوا فلا عدوان الا على الظالمين/ البقرة/ ١٩٣.

(مه مان مه به ست له نايه تي ۳۹ ي سوره تي نه نفايشدا هاتوه).

– قاتلو الذين لا يؤمنون بالله ولا باليوم الآخر ولا يحرمون ما حرم الله ورسوله ولا يدينون دين الحق من الذين لونا الكتاب حتى يعطوا الجزية عن يد وهم صاغرون / التوبة/ ٢٩.

ئەم ئايەتەش ديارە بۆ ھەموو کات نین، بەلکو تايبەتن بە کاتی جەنگ (فان انتھوا...)، جەنگەش بۆ ناچار کردن نیه کە ئەوان باوەرپەینن، بۆ رینگەگرتنە لە دروستبوونی فیتنە کە چەندین مانای ھەیە) لەپێشەو بەسماں کرد باوەرپەینان دەبێ بەدل و لە خواست و رەزنامەندییەو بەیت ورتسای بئەپەتیش لە وەرگرتنی نایببندا ((لاکراھ فی الدین)).

پیش ئایەتەکەئ سۆرەتی(البقرة)، سنی ئایەت باس لە دەستدریژی و نوژنکاریی بەرەئ بەرانبەر دەکەن، بەرانبەر بەوئش خوای گەورە ناوای بەرگری و ھەلوێستی ھاوشیۆو دەکات،(ولا تعبدوا)،(و اخرجوهم من حيث اخرجوكم)،(فان قاتلوکم فاقتلوهم)،(فان انتھوا فان الله غفور رحيم)..پاش ھەموو ئەمانە ئەوجا دەچیتەسەر ئایەتی(و قاتلوهم حتی لا تكون فتنه..) ناوای ئەم ئایەتەشە کە دەفەرموئ((فمن اعتدى علیکم فاعتدوا علیه بمثل ما اعتدى علیکم)).

ئایەتەکەئ سۆرەتی تەوہش وەھا ديارە بۆ ھاندان باسی دین و ئیمانی تینا ھاوئو، جەنگەش لەگەڵ نوژنکارانە لە یەرود نەك بێباوەپی لاشە، لە کۆتاییەکەیشدا ديارە تا ناچار

کردنیانه به (سهرانه دان) که رهمزی رازیبونه به دهسه لاتی به پیوه بردنی نیسلامی و نه رکیکه له به رانبه ر مافدا، نه ک بۆ ئیمان هیتان، چونکه که ئیمانان هیتا نیدی سهرانه یان له سهر نیه. که رازیبون سهرانه بدهن، که وانه نازان له نایینداریی. خویاندا، نه م هه لویتسه ش زیت به ره می گۆپانی هه لویتسی خویانه به رانبه به نیسلام، ده نا نه گه نه وان وه ک جاران بن که قورئان وه سفیان ده کات" ده بی پیوه ندیه که گفتوگۆو پیکه وه ژیان و تیکه لئی بیت.

مانای (دین) یش له م نایه تانه دا - وه ک شه هید سه ید قوتب له ته فسیره که یدا ناماژهی پیکردوه - مانای به رنامه و دهسه لاتی نیسلامه نه ک ئیمان، ده شی له کاتی جه نگدا که سی شایه تعان بیئی و ته سلیم بیی و به دهسه لاتی سیاسی نیسلام رازی بیی، به لام ئیمانی دانه مه زویت - وه ک له پیشه وه ش له و باره وه ناماژهمان به نایه ت کرد - .

له کاتی جه نگیشدا که دلوی گوئنی (لا اله الا الله) کراوه، وه ک پیغه مبه ر (د.خ) ده فهرموئی (اهرت لن اقاتل الناس حتی یقولوا لا اله الا الله و ...../) وا ده زانم هه رجۆرئکه له نواندنی ره حمه تی نیسلام و ریکه گرتن له خوین رشتن، ده نا پیغه مبه ر زانیویتی و ناشکراشه مه رج نیه نه و که سه ی که له کاتی جه نگدا نه وه ی به زاردا هات، یان نوێژکی کرد، نیدی ببیته باوه ردار، به لام به وه

خوڭنىڭ كەمىر دەپ ئىزىت. كاتنىڭ (ئوسامەنى كۆپى زەيد) لە غەزەپە كەلگەن گوتتى (لا اله الا الله) شۇ يەككى لە كافرەكانى ھەر كۈشت، چۈنكى پىنى ولبوۋە شاھى تەنەككى لە دلەۋە نەبوۋە، پىتەمبەر (د.خ) بەمە ئۆز نىگەرەن بوۋە، ئۆز بە سەرزەن شەھەر گوتتۇپتى (ئەرى ئۆزى شەھەر قىلدۇرۇپتى!!!) چەند جارى پىرسىۋىپتى: (گوتتىشى لا اله الا الله و ھەر كۈشتىش ۹۹ گوتتىشى... ھەر كۈشتىش ۹۹!!!) ئەم ھەلۋىستە دەرىدە خات ئەگەر ئىسلام لە جەنگدا سەپاندنى ئىمانى مەبەست بوۋاپ، پىتەمبەرى خۇدا (د.خ) تەنبا گوتتى (لا اله الا الله) يەككى سەرزەرى نەدە كۈردە نىشانى باۋەپەتەن و بىيانوۋ بۇ نەكۈشتن!!!

لە بارەنى ئەم ئايەتە شەھەر ((قاتلوا المشركين كافة كما يقاتلونكم كافة)) ديارە وشەى (كافة) جىڭگى ئەۋەپە كە گومان بۇ ئەۋە بىچىت مەبەست ھەموو موشرىكانە بە شەركەر و لاشەپەرەۋە، بەلام نەخىر مەبەست لە كۆمەللىكى ديارىكرەۋە لە موشرىكان كە لە جەنگدان دىرى موشلمانان نەك ھەموو موشرىكان، ئەمە بىجىگە لەۋەى فەرمانەكە پىۋەستە بە ھەلۋىستى ئەۋەۋە، چۈنكى ئەۋاننىش دەيانەۋى ئەگەل ھەموۋەتەن (كافة) جەنگىن و لىتەن بىكۈن بۆپە پىۋىستە ئىۋەش ۋەك ئەۋان بىكەن. " ۱۷ "

له راستیدا به تاکه فاکتور زانیینی جهنگ له بهر مهینانی
 ایمان و پلاو بوونهوهی ئیسلامدا، بیجگه له نهشاره زایی یان
 دزایه تی نایدۆلۆژیانهی ئیسلام - به تایبته له لایهن هیندی له
 رۆژه لاتناسانهوه - شتیکی دی نیه، نه گهرچی له نیتو نهوان و
 زانایانی رۆژئاوانا کهسانی وه هاش هه ن شایه تی بق
 پلاو بوونهوهی ناشتیخوازانهی ئیسلام ده دهن، وهک (گوستاف
 لۆبۆن له کتیبی حضارة العرب) و (میشود له کتیبی تاریخ
 الحروب الصلیبیه) و (هنری دی کاستری له الاسلام خواطر و
 سوانح) دا و (نارنولد له کتیبی الدعوه الی الاسلام) دا و هی
 دی....

پاشان ده بی بلێین جهنگی سهردهمی دهسه لاتی ئیسلام هه
 پیوهندی به بیباوه پانی دوژمنکاره وه نه بووه، به لکو - وهک
 دیاردهیهکی نیتو ژبانی مرقۆ - له نیتوان موسلمانان خۆشیاندا
 رویداوه .. ((وان طائفتان من المؤمنین اقتتلوا فاصلحوا بین
 اخویکم... الحجرات/ ۹ - ۱۰)) جا نه گهر جهنگ به رانبه به
 بیباوه پانی دوژمنکار پیوهندی به سه پاندنی باوه په وه
 هه بوویت، نهی له نیتو باوه پداران خۆیاندا بق؟! دیاره له
 میژوهی موسلماناندا شه پی وه هاش هه بووه پیوهندی به
 سیاست و په کلایی کرینه وهی دهسه لاته وه هه بووه، پیوهندی
 به سه پاندنی ایمان و عه ره بچیتی و جیاوازی ره گهزه وه نه بووه،

وهك هيندئى له جهنگه‌كانى (ريسده) و كوتايى ده‌سه‌لاتى راشيددين "١٨".

شايانى باسه، له قورئانى پيرزدا شه و ئايه‌تانه‌ى باس له ديارده‌ى هه‌لگه‌پانه‌وه له ئايين ده‌گه‌ن" له ئايين نه‌ك له ده‌سه‌لات و رووبه‌روبوونه‌وه‌ى، وهك شه‌وه‌ى پاش كوچى دوايى پيغه‌مبه‌رو (د.خ) سه‌ره‌تاي ده‌سه‌لاتى خه‌ليله شه‌بو به‌كرى سديقدا (س) روويدا" فه‌رمانيك نيه بق سه‌پاندنه‌وه‌ى ئايين به‌سبه‌ر هه‌لگه‌پاوه‌كاندا، يان سزايه‌كى ئونيايان بق ديارى نه‌كروه، وهك گوشتن يان سزاي دى: (ومن يرتدد منكم عن دينه فيمت وهو كافر فالتك حبطت اعمالهم فى الدنيا والاخرة.. و التلك اصحاب النار هم فيها خالدون/البقره/٢١٧) .. هه‌روه‌ما المائدة/٥٤/النساء/١٣٧/النحل/١٠٦".

با له‌م ئايه‌تانه‌ش رامئين كه ستيه‌ريكى چه‌وپريان بق ئازادى له ئيمانته‌ياندا كردوه:

- ولو شاء ربك لامن من فى الارض كلهم جميعا افانت تكرة

الناس حتى يكونوا مؤمنين/يونس/٩٩

- فانما عليك البلاغ و علينا الحساب/الرعد/٤٢.

- .. قد جائكم من الله نور و كتاب مبين يهدى به الله من اتبع

رضوانه سبل السلام .. /المائدة/١٥.

ليمان و نازاي

– فلعلك باخع نفسك على لئارهم ان لم يؤمنوا بهذا الحديث اسفا /
الكهف/ ٦.

– من شاء فليؤمن ومن شاء فليكفر، انا اعتدنا للظالمين نارا /
الكهف/ ٢٩.

– انا هديناه السبيل اما شاكرا و اما كفورا / الانسان/ ٣.
– ومنهم من يؤمن به ومنهم من لا يؤمن به وريك اعلم بالمفسدين
/يونس/ ٤٠.

– هو الذي خلقكم فمنكم كافر و منكم مؤمن والله بما تعملون
بصير/التغابن/ ٢.

هه‌تەم ..جه‌نگ یان ناشتەبەخواری و مژدەس نازاھایی:

پێشتر روونمان کردووە باروبەلخی جه‌نگ باروبەلخیکی
 ئاناسایی، هه‌روه‌ها حالەتێکە ناچاریی دروستی دەکات،
 پێوەندیی بە دەستدرێژی و سەمکاری و بەرگری لە
 خۆکردنەوه‌هەیه، حالەتی ئاسایی بۆ گەیانندی ئیسلام
 بانگەوازە ئه‌ویش بە حیکمەت، لە پێوەندیی نێوان
 ئایینەکانیشدا چوارچێوەی گشتیی و هه‌میشەیی پێک‌وه‌ژیان و
 گفتوگۆیه - وه‌ک لە باسی ئیسلام و ئایینەکانی دیکەدا ده‌چینه
 ساری - .

ئەسڵام لە قۆناغی مەککەدا بە خەڵپاگریی و لە رێگەی
 بانگەوازەوه‌، بناغەی بۆ دانرا و پایەکانی دەرژێزان، لەمەدینەش
 لە سەرەتای کۆچکردنەوه‌ (بە بێ جه‌نگ) بنه‌ما و رێوشوێن بۆ
 پێک‌وه‌ژیان و پێوەندی لەگەڵ ئایین و پێک‌هاتەکانی دیکە دانرا.
 لە ماوەی نووساڵی (رێکەوتننامەی حوڤەیبیەدا) شەدا
 ئیسلامەتی وه‌ها بە خێرای گەشەئێ کرد و گەیشته‌ دەرەوه‌ی
 نیعە سورگەش، ژمارەئێ موسلمانان بە گشتی لە ((١٤٠٠))
 کەسەوه‌ گەیشته‌ ((١٠٠٠٠ ده‌ه‌زێ)) " ١٩ " .. ده‌شئێ هه‌ر
 ئەمەش هه‌زیەکی سەرەکیی هه‌لۆه‌شاندنەوه‌ی رێکەوتنەکە
 بووینت لەلایەن موشریکەکانەوه‌ لە کاتیگدا ماوەی رێکەوتنەکە

بق ده ساله بوو، هر له و سه رویه نده شدا بوو پیغه مبر (د.خ) نامه ی بق پاشاو میرانی ده وروویه دهنارد بق وه رگرتنی شایینی نیسلام.

پاش گه پانه وهش بق مه ککه، مه لومه رچیکی گه وره تر بق بلاو بوونه وهی نیسلام هاته ناراهه، نه وه بوو شاری مه ککه به بی جهنگی چه کنارانه نازاد کرا و کومه ل کومه ل (افواج) خه لک دلی بق نیسلام کرده وه، له کاتیکدا به پی پی هیندی پیته وری دهره وهی شایین، ده بوو بق نه وی جهنگ و روویه روویه وهی زور توند رووی بدایه، چونکه موسلمانان له وشاره دا سزار نه شکه نجه یه کی زوریان چیشتبوو، سال و سه رویه تیان زه و تکر بوو، دواپی لیشی دهرکران، که چی نه ره بوو پیغه مبر (د.خ) به نه یاره گانی - به گشتی - فهرمو: (پولن، نیوه هه موو نازانن/ به یه قبی) دیاره پاشانیش که س به زور موسلمان نه کرا، بق ده وروویه ری مه ککه ش به نامه و نیردراوی تاییه ت نیسلامیان پیچه چاوخرا - وه لک له پیته وه نامازه مان پیکرد - خوی گه وره ش ریکه وتنی حوده ییبه و نازانکردنی مه ککه ی - که نه ویان پیته کی و ریخوشکه ر بوو بق نه میان - به سه رکه وتن (فتح) به لکو ریکه وتنه کی به (فتح مبینا) ناو برد ((انا فتحنا لك فتحا مبینا/ الفتح/۱)).. ((اذا جاء نصر الله والفتح و رایت الناس یدخلون فی دین الله افواجا/للتصر/۱))، نه و ناو پرده ش

ده‌بێته هه‌ری دله‌خ‌شیه‌کی له سنوور به‌ده‌ری پیغه‌مبه‌ر (د.خ) - وه‌ک موس‌لیم بۆمانی ده‌گێڕێته‌وه - له کاتی‌کدا که‌سی وا هه‌بۆز له موس‌لمانان نه‌یده‌زانی که نه‌وه‌ش سه‌رکه‌وته‌ چو‌نکه دیاره (فتح) سه‌رکه‌وتنی هه‌ر به‌جه‌نگه‌وه پیوه‌ست کړیوه: ((یا رسول الله افتح هو؟ نعم والذي نفس محمد بيده انه لفتح)) چونکه نه‌وه ئامانجه به‌په‌تیه‌که‌ی ئیسلام - له‌ته‌ی دلان - ی له هوابور به‌رانبه‌ر به‌و سه‌رکه‌وته‌ش قورئان مژده‌ی پاداشتی شایسته‌ی گه‌یاند، وه‌ک چۆن به‌شداریکردنی غه‌زاش پاداشتی هه‌یه ((ليدخل المؤمنین والعؤمنات جنات تجري من تحتها الانهار/الفتح/٥)).

جێی ئاماژه پێکردن و له‌سه‌روه‌ستانه، که له میژووی ئیسلامدا جه‌نگه‌کانی سه‌رده‌می خه‌لافه‌ت به (فتوحات) ناو براون، په‌لام قورئان (رێکه‌وتنی حوده‌یییه) و (نازادکردنی مه‌که‌ه‌ی به (فتح) و (فتح‌ا مبینا) ناو بردوون، ئیدی هیچ جه‌نگێک له جه‌نگه‌کانی سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ری بێجه‌گه له جه‌نگی به‌در ((ان تستفتحوا فقد جائکم الفتح/الانفال/١٩)) به (فتح) یان به (فتح‌ا مبینا) ناو نه‌بردوون .

له سه‌رده‌مه‌کانی دوا‌ییدا - به‌تایبه‌ت له سه‌رده‌می عومه‌ری کوپی عه‌بدوله‌زیز - به‌ناشتی و له رێگه‌ی بازگانیی و تێکه‌لیی و ناسینه‌وه، له سه‌رده‌می ئومه‌وی عه‌بباسی و عوسمانی‌شدا -

له گەل ئەر لادانەى دەسەلاتیشدا له چەند بنەمایەکی قورئانیی
بۆ حوکمرانیی " له رۆژ و لاتدا بەبێ جەنگ، له سەر دەستی
زانایان و بانگخوێزان ئیسلامەتی هەر له بلایووونەوه دا بووه .

پاش رووخانی خەلافەتی عوسمانیی دەسەلات و
حوکمرانییتیش، ئیسلام له هەموو جیھاندا هەر له بلایووونەوه دا
بووه، جا نەگەر رۆژگارێک ئیسلام دەسەلات و هێزی سوپای
هەبوو، پاش داپرووخانی نوا دیواری خەلافەت. له سەر دەمی
عوسمانیەکاندا، ئیمان و ئیسلامەتی له ناخی دڵ و دەروون و له
نیو جومگە کۆمەلایەتییەکاندا چۆن به پارێزێلوی مایه وه له
بەرانبەر ئەر هەموو دژایەتیە هەمەجۆرەشدا؟!

لەم رۆژگارە نوێیەشدا، ئیسلام بێجگە له هێزی مەعنەوی،
بێجگە له هێزی وشە، چ هێزێکی هەیه وه ها تاوێتە زیاں بووه ؟
تەنانت له ئورپا و ئەمریکا و لاتانی به ئایین مەسیحیی و
جووله کەشدا، له سەر زەمینێ لایکیوونی عەلمانیەشدا،
موسڵمانبوون بۆتە دیاردەیهکی بهرچاوی بەردەوام، سەرەپای
ئەر هەموو هەولەتی که بۆ شتواندن ئیسلام دەدریت...،
سەرەپای نەزانی و نەشارەزایی و توندپەویی و پەرگیری
چەندین کاراکتەر و دەستە و تاقی موسڵمانیش؟!... سەرەپای
نەوهی له ئیستادا له هێندێ و لاتدا، چەند لایەنێکی پابەندبوونی
نایینی - به نمونە وه ک بالا پۆشیی - دژایەتی دەکری و دەشی

بێبه شکر دنیای له کل مه لێک ماف له دوا بێت، به لام چونک
پتوهندی به راز بپوونی دل و ده روونه وه هه به، قوربانیشیی بۆ
ده دریت.

ئه م شه پوله جیهانیی ئاینداریی له م سه رده مه دا نه ک به هیچ
جوړێک به ره می زه بر و سه پاندن نه، به لکو به ره می
پیرکردنه وه وه له بر لاریکی خۆیستانه به، وه ک هۆکاریش
به ره می گفتوگو کرانه وه و پێشک و تنی هۆکاره کانی گه یاندنه
نه ک هیژ و سه پاندن.

پاش ئه وه موو بانگێشه یه ش بۆ جو دلکردنه وه ی دین و
ده ولت، ته نانه ت دین و ژیا نی گشتیش، که چی نه مێ ده بیخین
دین به گشتی (به بی په نابردنه به ره هیژیش) له ژیا نی
کل مه لایه تی و له ده ولت و ده سه لات داری تیشدا ئاماده یی و
کاریگه ریی خۆی هه به له چه ندین ولاتی جیهاندا.

نیسلام و یاسا سازی جهنگ:

نیسلام وهك چون کاریگه ری گه وره ی له سه ر گۆپانکاری له
 هه موو کایه کانی ژیاندا هه بوو، جهنگیشی خسته نیو فۆرمیک
 تازه وه و یاسا و رینمایی بق دانا، جهنگ له پیش نیسلامدا یاسا و
 ریشونینکی وه های نه بووه شایانی باس بیت، جهنگه کان نقد
 سامناک و خویناوی بوون، ئامانجیش قهرکردن و بنده ستکردن و
 به کۆپله کردن بووه، ئه خلاقیتی دانوستان و ریککه و تن و...
 مامه له ی موقیانه له گه ل خه لکی لاشه پ و دیل و برینداردا
 پرنسپینکی نه بووه.

به لام جهنگ له روانگه ی نیسلام وه پرۆسه یه که زه مینه و
 مه ل و مه رج و کات و شوین و ریساو رینمایی تایبته به خۆی
 هه یه، فه قیه ی ناودار شهید ناصری سوبحانی، بۆچوونی
 وه هایه که جیهاد ده بی به مشیوه یه ده ست پینکات:

— موجه ده ی نه فس و هه و: موجه ده یه که باوه پدار
 بگه یه نیتته ئاستی نه وه ی له به رده م هه ج جۆره ته مانع وه به رنان و
 ترساندنیکدا چۆک دانه دات و ئامانجی زاتی ئاوتیه ی ئامانجی
 جیهاد نه کات، له راستیدا ئه گه ر ئه مجزوه موجه ده یه نه بوو،
 نیته بق خودا یه کلایی نه کرایه وه، هه نگاوی دی ناسان

نەبەز ھەورامی (شەھید سەید قوتەبیش ھەمان بۆچوونی ھەبە، وەك لە
 پێشەکی تەفسیری سوورەتی ئەنفالدا ئاماژە ی پێکربوو).
 - موحامەدە ی نەزیکان و کەسوکەر کە نەتوانن رێگرین لە
 بەردەم مەحەببەتی خودایی و پابەندبوون و جێبەجێکردنی
 ھەرماندا ((وان جاهدک لتشرک بی ما لیس لک بە علم فلا
 تطعمھا/لقمان/۱۵)) ... ((قل ان کان لبائکم و اخوانکم ...)).
 - موحامەدە ی کۆمەلگە ((یاخیی بیون لە نەزیتی نادروست و
 خۆپاگریی لە بەردەم جەنگی دەروونییدا)).
 - موحامەدە لە گەڵ میسەمی تاغوتیدا ((قل ان صلاتی و
 نسکی و محیای و معاتی للہ رب العالمین/الانعام/۱۶۲)) ...
 وجاهدوا فی اللہ حق جھادہ/الحج/۷۸)) ((ان اللہ اشتری من
 المؤمنین انفسھم و اموالھم بان لھم الجنة/التوبة/۱۱۱))
 - ئامادەسازیی ھێزی مادیی بە ھەموو جۆرە کانیەو،
 پاش ھەموو ئەوانە، ئەوجا ئامادەسازیی بە کۆمەڵە پرس و
 رەوژ، بەرچاوریوونی لە ئامانجی جیھادی چەکدارانەدا، ئەوجا
 زانیاری و شارەزایی بە رێساو رێوشوێنەکانی جەنگ - وەك
 دوازی شەتەکیان لە بارەو دەلتین - "۲۰" لەسەر ھەموو
 ئەوانەشەو، جەنگ لە پێناو پاراستنی ئیمان و پاشان
 چەسپاندنی دەسەلات و سەرپێکەوتن (تەمکین)، ئەویش لە پێناو
 خۆداپەرستی و چاککاریی و ئاوەدانکارییدا ((الذین ان مکنام

فی الارض لقموا الصلاة و امروا بالمعروف و نهوا عن المنکر و لله عاقبة الامور/الحج/۱۱)). نه و کاتیش حوکم به نایهت و بابہ ندکردنی خه لک به یاساو ریسا و ریتنماییه وه له کایه کانی سیاست و نابووری و کومه لایه تیدا (نه گهر حیکمه تی له گه ل نه بیت) هه کاریکی ئاسان نیه، بابہ ندبوونیش به په رسته ره رۆحیه کانه وه (نه گهر ئیمان و عیشق نه بیت) ئاسان نیه، سه ره پای نه وه موو ئاسانکاریه ش که شه ریعت کردوویه تی.

بانگه وانو گفتوگو نه رکێک و نه سلێک ده بی مه موو کات - کاتی جه نگیش - بوونی مه بیت، له یاساو ریتنماییه کانی بواری جه نگ و پرۆسه ی سه ربازیدا و هاتووه: کاتی پیش ده سپنکردنی جه نگ، کاتی گهرمه ی جه نگ، کاتی پاش جه نگ" گفتوگو هیه، پیغه مبه رمان (د.خ) له فهرمووده یه کی درێژدا که (موسلیم) ریوایه تی کردووه راسپارده ی تایبه تی هیه بق کانی به رێکه وتی سوپا بق مه یدان و به ره کانی جه نگ، که بووه به یاسا بق چه ند لایه نێکی جموجوولی سه ربازیانه: ((چۆن به رێده که ون، له گه ل کی ده جه نگن، بق ده جه نگن، پیش جه نگ چۆن و له سه رچی گفتوگو ده که ن و له جه نگدا ده ست له چی و چی ده پارێزن؟))، (.... و اذا لقيت عدوك من المشركين فادعهم .. الخ/موسلیم) .. پیغه مبه ر (د.خ) به سه ره کرده ی دوو له سه سوپا کانی فرمانده دات: (لا تقاتلوهم حتی تدعوه م للايمان، فان ابوا فلا

تقاتلوهم حتى يقاتلوكم و يقتلوا منكم قتيلا، ثم اروههم هذا القنيل
و قولو لهم هل لكم خيرا من ذلك بان تقولوا لا اله الا الله..فلان
يهدى الله على يدك رجلا واحدا خيرا لك مما طلعت عليه الشمس و
غربت /)...گفتوگوى دوورو درىژى نىوان نۆينه رانى مومسلمانان و
سەرکردهى سوپاي فارسىش بۆ ماوهى (ههفتاو دوو سهعات) له
جهنگى قادسيه دا، نموونه يه که له گفتوگوى پيش جهنگ و وه
رئىسايه ک پيره وکراوه. "٢١"

(ئەنەس) دەگوت پتەوه، پيغه مبه رمان (د.خ) له رموريه تي:
(انطلقوا بسم الله، وعلى ملة رسول الله، لا تقتلوا شيئا فانها ولا
طفلا صغيرا ولا امرأة ولا تغلوا واصلحوا واحسنوا ان الله يحب
المحسنين) ههروه ها (ولا تقتلوا اصحاب الصولع)... سوپاي
ئىسلام به م رينماييه نهوه بۆ جهنگ به ريكه وتروه، ته نانه ت له
رينماييه كاندا ئاماژه به زيان نهگه يانندن به دارو ده وهن و ناو و
ئاژاليش كراوه، نه وه سته و كۆمه لهى كه جهنگى له گه ن
ده كۆيت بهر له جهنگ زۆر به وردى ديارى كراوه بۆ نه وهى له وه
زۆتر ده ست بۆ هيچى دى نه برۆت. "٢٢"

نه وهى له م سهرده مه دا له بارهى جهنگه وه ياساى نيو ده وه تى
ده بخوازي و داواى ده كات، ئىسلام به چه ندين سه ده پيش نه وه
داواى كرده وه.

دياره هم موو نه مانهش تيشکينکن له تيشکی ثايه ته کانی ((ولا
يجرمکم شنتان قوم علی الا تعدلوا، اعدلوا هو اقرب للتقوى/
المائدة / ۸۰...)) مه رو هه ((وما ارسلناک الا رحمة للعالمين /
الانبیاء / ۱۰۷)) ده بی له کانی دوژمنایه تی و جه نگیشتا نه و
ره حمه تی و عه داله تی و نه خلاقی ئیسلام سیته ر بن و
دوژمنایه تی یان کینه به رایه تی نه کریته پاساوی نواندنی
ناعه داله تی و سته مکاری.

له کانی جه نگدا بیتگومان په نادانیش هه په، له په نادانیشدا
گفتوگو هه په: ((و ان احد من المشرکین استجارک فاجره حتی
یسمع کلام الله، ثم ابلغه مامنه / التوبه / ۶))، نه م ثایه ته زور
به روونی نه و مانایه به رجه سته ده کات که له کانی جه نگدا
قسه ی خودا نابیستری، بویه نه وه کانی ئیمانیتان نیه.
له مهش زیتر، نه گهر نه ون ناماده بی ریکه وتنیان تینا بوو، ده بی
نیوهش بوریکه وتن ناماده بن ((وان جنحوا للسلم فاجنح لها و
توکل علی الله / الانفال / ۶۱))، ریکه وتنی (هوده بییه) ش
نموونه ی ریکه وتنیکي زور گه وره ی نیون موسلمانان کان و
نیا ره کانیا نه که پیغه مبه ری ره حمه تی - ویرای ناپازیبوونی
هیتندی له هاوه له نیریکه کانی به سه پاندنی کومه لیک مه رجی
قورس - هه موو گیانی ناماده بی و ره لاندانه وه ی دلوی نه و
ریکه وتنه بوو، له کاتی که موسلمانان کان له حاله تی

بەھىزىشدا بون نەك لاوازىسى ((يا ايها الذين امنوا ادخلوا فى السلم كافة ولا تتبعوا خطوات الشيطان انه لكم عبرو مبين/البقرة/ ۲۰۸)).

دواى جەنگىش كە خەك كە وتۆتە ژۆر دەسەلاتى
موسلمانانەو، بە ژۆر باوەريان پىننەھىنراو و ماڤ و مولكيان
زەوت نەكراو، بەلكو تا ئەوئى سنوورى جەنگ بوو كە دەنگى
پەيامى ئىسلام بە ئەودىبوى شوراكانى دەسەلات، واتە بە خەك
كە يشتوو، دەنا كوشتنى خەك و ژۆرلىكردنى نامانجى جەنگ
نەبوو بە تايبەت خەلكى لاشەپ، ئىدى ئەگەر
دەسەلاتدارەكانىش موسلمان بووين، ئەو ژۆرجار قەسە لەسەر
ئەو كرلەو كە پاىەو دەسەلاتە سياسىيەكەشيان پارۆزراو
دەيىت، وەك سەركردە سەريازىەكانى سوپاي ئىسلام بە
رۆستەمى سەركردەى سوپاي فارسىيان گوت لە جەنگى
قادىسيەدا "۲۲"، ھەروەك لە نامەكانى پىننەمبەرىشدا(د.خ) بۆ
پاشاكان ئەو راستىيانە دەرەكەون، كە ئەوان ھەم رۆگر نەبن
لەبەردەم گەيانندنى بانگى ئىسلام بە خەلكى سنوورى ژۆر
دەسەلاتيان چونكە ئەوان لىتيان بەرپرسىيان، ھەم ئەگەر
موسلمان ببن ئىسلام تەماعى لە پاىە و دەسەلات و مولكى
ئەوان نىە.

..... نه بهر مهوراسی

سهرکردهی مەزن و ناودلری کورد سه لاهه دینی نه ییوویی، له بهرانبهر ده مستقرژیی و سسته مکاری خاچه رستاندا، جهنگاوهری و نازایه تی چه ند فاکتهری سهرکه وتنی بوو، هیندهش نه خلاق و ئینسانیهت - وهك نه یارانیشی شاهه تیان بۆداوه - " ٢٤ " .

دولجار نالتین غهزا و جهنگه کانی سهردهمی پتفه مبهرو خهلیفه کانی (س) به هیچ جۆریك لادان و ناحه قیان تیدا نه کراوه، به لام ههرگیز ئیسلام داوای سته م و سه پاندنی نه کردووه، نه گهر ناحه قییه کیش کراییت، دیاره پتچه وانهی ریتما ییه کانی ئیسلام بووه، به نمونه نوو جار که پتفه مبهرو (د.خ) ئاگادار ده بیئت له غهزاگاندا ژن کوژداوه، فه رمان ده کات نابیت بکوژی، له ریوایه تی نووه مدا (نه ده بوو نه مه جهنگی له گه ل کرابا ..) " ٢٦ "

عومه ری کوپی خه تتابیش (س)، خالیدی کوپی وه لید (خ.ل) له سهرکرده یی سوپا لاده بات و ده فهرمویت " ان سیف خالد فیه رهقا " له کاتیکدا خالید به رده وام له قوما رکردنی داستانی سهرکه وتندا بوو! .

بکوژی (حه مزه ی مامی پتفه مبهرو) به گومان بوو له وهی که نه گهر موسلمان ببیت خودا و پتفه مبهرو لیبخۆش ده بن و موسلمان نه تیکه ی قه بوول ده که ن، چونکه ده یزانی به کوشتنی هه مزه چ برینیکی کره بووه جه رگی پتفه مبهرو و یارانیوه، به لام

خودا خودای هه موو مرقفه کانه، وهك چۆن پینخۆشه هه مزه
 نه هلی به ههشت بیت پینخۆشه (وه حشیی - بکوژی هه مزه) و
 نه ولوی به نده کانی، به تاوانبارو سته مکاره کانیشمه وه - پاش
 تهویه کردن و کرینه وهی لاپه پهی نوی له زیاندا - بچه
 به ههشته وه، با پیغه مبه ره کاشی به کوشتنی هه مزه ی مامی
 نازاری قوولی پینگه یشتبیت! خوداره ند وهك خالیقی مرقفه و
 (الهادی و الرحمن و الرحیم) مامه له له گه ل به نده کانیدا
 ده کات...، پیغه مبه ریش (د.خ) جهنگی ختلی نه کردوه تا لای
 نه بووی، یان کپنه ی نایبه تی به رانباری هه بووی، نه وهك
 پیغه مبه به (ره حهت) بق مرقه یه تی و مه خلوقاتی دیکه ش
 نیردرابوو. نه گهر وهك مرقفیش شتیکی له دلدا بووبیت، خوای
 گهره وهك خالیق و په رستراوی هه مووان، لیبوره و میهره بانه
 و کینه به رایه تی له زانی پاکی ناوه شیتته وه.

غەزا بۆ غەنیمەت: "۲۵"

ئەوێ شەتێکی زۆر کەم لە ئایین شاره‌زا بێت، دەزانێ سەرەتای هەر ئەركێکی ئایینی سادەش - چجای جیهاد و جەنگ - نیه‌ت و ئاوی خودایه‌، باره‌په‌تێنایش به‌ تایبەت له‌ سەرەتای بانگه‌وازی ئایینی‌وه‌ خۆ خستنه‌ به‌رده‌م مه‌ترسیه‌کی گه‌وره‌ بووه‌ ئەك گه‌رێان به‌ دواي غەنیمەت و بازەرگانی‌کردندا، ئایه‌تی ((ان اجرى الا على الله))ش ئروشمی هه‌موو پێغه‌مبه‌ران(س) بووه‌ ((لن الذين امنوا والذين هاجروا وجاهدوا فى سبيل الله اولئك يرجون رحمت الله/البقرة/۲۱۸)).

هەر جە‌وه‌ری ئیمان‌هێنان و ئیسلامه‌تی، په‌یمان و رێكه‌وتنه‌ له‌ سه‌رخۆ ئازاد‌کردن - به‌ مانایه‌کی قوولی روحی و ده‌روونی - له‌ زنجیری هه‌لو هه‌وه‌سه‌ بێهه‌ما و فریودمه‌ره‌كان - وه‌ك له‌ پێشه‌وه‌ش ئاماژه‌مان پێ‌کرد - ده‌توانین بڵێین غەنیمەت و بازەرگانی‌کردنه‌، به‌لام بازەرگانیه‌ك كه‌ قازانچه‌ گه‌وره‌ و سه‌ره‌کییه‌كه‌ی پاش ئازاد‌بوون له‌ ژياندا، به‌هه‌شته‌، ده‌بی موسلمان له‌ به‌جیه‌تێنانی ئەركه‌كانیدا هیچ شەتێکی دی نه‌و پاداشت و مه‌قامه‌ی له‌ پێشه‌واو بز نه‌كات ((يا ايها الذين امنوا هل ادلكم على تجارة تنجيكم من عذاب النيم " تؤمنون بالله

ورسوله و تجاهدون فی سبیل الله باموالکم و نفسکم / الصف ۱۰
(۱۱-)

خۆ نه گەر بشچینه سر مه زه بهی عاشقان و عاریفان، نه وه
هر مه حه به تهی خوداوه ند - به بهی ترسی دۆزه خ و ته های
به هشتیش - به سه بۆ خۆ به کلاکردنه وه .

له راستیدا که سیک ده توانی و ده ویری بچیتته مهیدانی جهنگی
دوژمنان، به رله هرچی له مهیدانی جهنگی نه فسددا سه رکه وتوو
بووینت.

نه گەر جیهادکردن به شیک پتویستی به گیانه خشین بی،
مالبه خشین چیه ؟ وهك ده شزلن له بلاویونه وهی ئیسلامدا
سه رها باسی غه نیمهت له ئارادا نه بوو، نه و بناغه پتوهی له
مه کهکه دائرا و نه وه موو ره دهی بۆینرا، خالی بوو له باسی
غه نیمهت.

به که مین ئایه تی باسی غه نیمهت ((واعلموا انما غنم
... / الانفال / ۴۵)) - دواى جهنگی به در- وهك به که مین جهنگی
نیوان باوه رداران و بباهه پان - هاته خواری نهك پتیش جهنگه
و بۆ هاندانی موسلمانان و به کوشتدانیان له پتیناو تالانییدا،
پاشان ئایه ته که باسی دلبه شکردن دهکات نهك کردنی به
مه به ست.

گه‌یشتن به قه‌ناعه‌تی خۆ به‌ختکردن نه‌گه‌ر له‌رتی عیشق و
خۆشه‌ویستی خودایی و باوه‌پدا نه‌بیټ... له پێناو ئامانجی زۆر
به‌رزی گشتیدا نه‌بیټ، ئاسان نیه مرقۆی ساغ له پێناو
غه‌نیمه‌دا که بۆ ژانه، ژبانی بخاته به‌رده‌م مه‌ترسیی له
نیو‌بردن یان بریندار بوون و به‌دیلگیران!

چه‌ندین ئایه‌ت له‌گه‌ڵ باسی ئیمان و فریژدا، باس له به‌خشینی
سه‌رومال پێکه‌وه ده‌که‌ن، ئیسلام خه‌لك فیری شه‌وه ناکات
ئایینداری بکاته کالای بازرگانه‌کی سووک، به‌لکو له پێناو بلاو
بوونه‌وه‌ی ئیسلام و ئاسووده‌کردنی مرقۆایه‌تی و
دروسته‌بوونی حیفایه‌تیه‌ک که رق و قین و ململانێی سه‌خت
به‌ره‌م به‌ینی ((کی لا ی‌کون دوله بین الاغنیاء منکم/الحشر/٧))
چه‌ندین رێگه‌و که‌ناڵی بۆ به‌خشین دیاری‌کردوه.

ئاشکرایه زۆریه‌ی شه‌و ئایه‌تانه‌ی باسی (جیهاد) ده‌که‌ن، به
لواياندا ((فی سبیل الله)) هاتوه، هه‌ردوو سووره‌تی (نه‌ف‌ال و
ته‌ویه) که ئایه‌ته‌کانیان زۆتر به‌ ده‌وری باسی جیهاد و جه‌نگدان،
له‌ بزێ هاندان بۆ ده‌ست‌خستنی غه‌نیمه‌ت، کومه‌ڵی ئایه‌تی
به‌خشینیان له‌و پێناوه‌دا له‌خۆگرتوه، قورئان له‌ سووره‌تی
ته‌ویه‌دا حوزن و نیگه‌رانیی شه‌ولنه‌مان پێشچاو ده‌خات که له‌به‌ر
(نه‌بروونی و نه‌دلری) له‌ کاروانیکی جیهاد به‌جێده‌مێنن

((...اعینهم تفیض من السمع حزنا الا یجدوا ما ینفقون /
القبه/ ۹۲) .

راسته جهنگ و جبهاد غنیمه‌تیشی تیدایه و دوایش
دابه‌شده‌کری و حاله، وهك چۆن له پال باسی ههچ و نوژی
ههینی و زۆر عیباده‌تی دیکه‌شدا به هه‌مان شیوه باسی ژبان
هه‌یه، به‌لام نابیت نیه‌تی ئه‌رك و عیباده‌ته‌که پیچکه له
ره‌زانه‌ندی خودا بۆ شتی دیکه. بیت.

پاشان غنیمه‌ت به‌شیکی چۆرێکه له (مولکی گشتیه)،
هه‌روه‌ها یاسا و رێنمایی دابه‌شکردنی تاییه‌تی بۆ دانراوه،
مه‌رجیش نیه هه‌موو که‌س هه‌موو جار ده‌ستی به غنیمه‌ت
بگات، غنیمه‌ت به‌شی بی‌باوکان و نه‌داران و رێبواران و که‌سانی
تازه‌موسلمان بووی تیدا بووه (الانفال/ ۴۱) هه‌ندێ له‌وانه‌ی
پاش ئازادکردنی مه‌که‌که‌ موسلمان بوون - که‌که‌سانی
ده‌ست‌ڕێشتوو‌شیا تیدا بوو - له‌وانه‌ بوون که به‌بی
به‌شداریکردنی جهنگ - له‌به‌ر دل‌پاگرتنیا - له‌ غنیمه‌ت
به‌شیاندره‌وه.

پاشان موسلمان‌ه‌کانی سه‌رده‌می هه‌زه‌ت له‌گه‌ڵ غنیمه‌ت
ئه‌زموونێکی تالیشیا هه‌بوو، غنیمه‌ت له‌ غه‌زای (ئو‌حود)دا،
هۆی تیکشکانێکی سه‌ربازی بوه بۆیان، نه‌ك هۆی سه‌رکه‌وتن،
قورئان ئاگادارمان ده‌کات له‌و غه‌زابه‌دا که‌سانێکی وا هه‌بوون

چاویان له غه نیمه ت بهوه ((منکم من یرید الدنیا ومنکم من یرید
الآخرة / ال عمران / ۱۵۲).. له راستیدا ئیسلام هه ر زو
شونکه وتوانی له وه ئاگادار کرده وه که نه وانیه ئی ئایین ده که نه
کالای بازگانیه کی کاتبی، خه ساره تمه ندی رۆژی نوایی
وبونیاشن: ((ومن الناس من یعبد الله علی حرف فان اصابه خیر
اطمئن به وان اصابه فتنة انقلب علی وجهه خسر الدنیا والآخرة،
ذلك هو الخسران المبين / الحج / ۱۱)).

نواچاریش ده بی بلیین نه و سه رکه وتنه گه ورنه ئی چ به جهنگ و
چ به بی جهنگ موسلمانان به ده ستیان هیناون به سه ر نه و
ده سه لاتانه دا که زۆر له خۆیان سه هیزتری بوون (وه ک
ئیمپراتۆریه ئی فارس و رۆم)، به لگه به کی به هیزتری نه وه ن نه و
تیکۆشانه به پالنه ری ئیمان و له پیناو ئامادجی زۆر گه وده و
بالادا بهوه، ده نا له پیناو ده سه کۆتی بچووکدا سه رکه وتنی
گه وده به ده ست نایه ت!

نه گه ر غه نیمه ت مه به ست و ئامادجی تیکۆشان بولیه،
پیغه مبه زو خه لیه کانی راشیدین - سه ره پای گه یشتنی ئیسلام
به مولکی فارس و رۆم - وه ها خاککیانه نه ده ژپان و... وه ها بی
مال و مبراتیک که شایانی باس بیت - نه ده گه پانه وه بق باوه شی
خاک!

نیسلام و نایینه‌کانی دی ((همر نیسلام نایینه لای خودا)):
 به‌کټک له و هژیانه‌ی وا ده‌کات که بگوتی نیسلام باوه‌پی به
 نایینه‌کانی دی نیه و خوی به تاقه شاین ده‌زانی و ده‌بی
 بسه‌پټنریت" به نات‌ه‌واوی ته‌فسیرکردنی چ‌ند نایه‌تټک و
 وهرنه‌گرتنی ته‌واوی ده‌قه‌که و ماناکه‌پانه: نه‌م بټوچوونه وه‌ک
 لای نه‌شاره‌زایان و نه‌یارانی نیسلام بوونی هه‌یه" لای نه‌و
 موسلمانانه‌ش که باوه‌پیان به سه‌پاندنی شاین و نیمان هه‌یه،
 ناماده‌یی هه‌یه:

... ان الدين عند الله الاسلام ...

– ومن یتغی غیر الاسلام دینا فلن یقبل منه

له روانگه‌ی په‌یامی نیسلام‌ه‌وه، نایینه‌کان هه‌موو ته‌واوکه‌ری
 به‌کدین، نامانجی نیسلام و هه‌موو نایینه ناسمانیه‌کان،
 په‌رستنی خودا و له‌دل ده‌رکردنی به‌ناو‌خودا‌کان و... پاشان
 چه‌سپاندنی داد‌په‌روه‌ریه ((و لقد بعثنا فی کل امة رسولا ان
 اعبدوا الله و اجتنبوا الطاغوت / النحل / ۳۶))، ((و لقد ارسلنا
 رسلنا بالبینات و انزلنا مع الکتاب و المعیزان لیقوم لنا بالقسط /
 الحدید / ۲۵)) نیسلامیش به‌حوکمی نه‌وه‌ی دوا نایینه،
 کټکه‌ره‌وه و ته‌واوکه‌ری هه‌موویانه، ته‌نانه‌ت قورشان له‌یه‌ک
 نایه‌تدا باس له باوه‌پو کرده‌وه‌ی جوان و پاداشتی چاکه‌ی

موسلمانان و خواوەن ئایینەکانی دی دەکات ((ان الذين امنوا والذين هادوا والصابئين من امن بالله واليوم الآخر وعمل صالحا فلهم اجرهم عند ربهم ولا خوف عليهم ولا هم يحزنون / البقرة ٦٢)) پێغه مبه ریشمان موحه معه د (د.خ) خۆی و پێغه مبه رانی دی به و خانووه ده چوینى كه ته ولوکارى وجوانکارى تیدا کرلوه، به لام ته نیا يه ك خشتى ماوه كه دابنرى، ده فه رمووى: (جا من نه و خشته م، من دوامه مینى پێغه مبه رانم / بوخارى و موسليم).

ئیسلام وهك ناویش پێوه ندی به ته واوى ئایینه ئاسمانیه كانى دیکه وه ههیه "حه زه مته نوح (س) ده یفه رموو" فه رمانم پێدراوه له موسلمانان بم: ((وامرت ان اکون من المسلمين / یونس / ٧٢)), ئیبراهیم و ئیسماعیل (س) ده یانفه رموو ((ربنا واجعلنا مسلمین لك / البقره / ١٢٨)) ، بێگومان باسى موسلمانبوون له ژبانى پێغه مبه ران به عقوب و موسا و داود و سوله یمان و عیسا و چه ند پێغه مبه رێكى دیکه دا (س) ههیه .

یهكێ له پایه كانى ئیمانیش باره په ئینانه به پێغه مبه ران و په یامه كانى پێش ئیسلام ((امن الرسول بما انزل الیه من ربه والمؤمنون كل امن بالله وملائکته وکتابه ورسله لا نفرق بین احد من رسله .... / البقرة / ٢٨٥))، نه گه رکه سینکیش وایزانى ئیسلام ته نیا ئایینه، له بهر نه وهیه رێگه ی ئاییندارى و خوا

رازیکردنی هه موو پیغه مبه ران له ئیسلامدا چه سپینراوه ته وه،
ئوهی له ئایینه کانی بیکه دا هه بووه به زیاده وه له ئیسلامدا
پارێزراوه و هینراوه ته وه، نه گه رچی له گه ل نه مه شدا هه ر نابێ
بسه پینری.

ئیسلام پتوه ندی ته ولوکاری له گه ل ئایینه ئاسمانیه کانی
پیش خۆیدا ههیه، قورئان پوختهی باس و به سه رهاتی
پیغه مبه رانی دی و ئایینه کانیانی له دووتوی خۆیدا پاراستووه،
له قورئاندا وا باس له ئایینه کان کرلوه وه ک بلی هه موریان په ک
ئایین بن ((پرید الله لیبین لکم ویهدیکم سنن الذین من
قبلکم/النساء / ۲۶) له کومه لی ئایه تی سوورده تی (ئه نعام) دا پاش
باسی فه زل و گه رده یی پیغه مبه رانی بیکه و (س) ناوبردنی
هیندیکیان، به چه زرده تی موچه مه دی خاتمه (س) ده فه رموی:
توش شوینی هیدایه تی ئه وان بکه وه ((اولئك الذین هدی الله،
فبه داهم اقتده / الانعام / ۹۰))

ئه مه بیجگه له وهی له رووی عیبادت و شیوازی
کارکردنیشه وه لیکچوونیکێ زه ر له ئیوناندا ههیه و هیندیك جۆر
له عیبادت یان دروشعی عیباده تی، له هه موو ئایینه
ئاسمانیه کاندا بوونی ههیه وه ک: نوێژ و رۆژوو، ته نانته نوێژو
رۆژووی سوونته تیش، هه ر بقه ونه: ((احب الحیام الی الله،
صیام داود کان یصوم یوما و یفطر یوما، و احب الصلاه الی الله

صلاة داود، كان ينام نصف الليل ويقوم ثلثه و يرقد سدسه /
 اخبره ابو داود / الحديث (٢٤٤٨).

له باره ی ئەم ئایە تانە و

یه که م: (ان الدین عند الله الاسلام):

مانای ئەم ئایە تە هەر گیز ئه وه ناگه یه نێ که موسلمانان
 بێجگه له ئیسلام شایینی دی له نۆیاندا جێ نه که نه وه بیان له
 نۆی بیهن، راسته موسلمانانیش ده بێ باوه بیان وابێ شایینی
 هه ره راست هه ئیسلامه نه گینا بۆ دوا ی که ونوون؟ به لām ئەمه
 مانای ئەوه نیه ئایینی خۆیان ب سه پێتن، هه مو که س له دونه دا
 و (لای خۆی) صافی ئه وه ی هه یه ئایینه که ی به راسترین شایین
 بزانی، ئەو ئایه ته ماناکه ی روونه ((شایین لای خودا ـ عند الله ـ
 ته نیا ئیسلامه)) ئیسلامیش به مانا قوول و فراوانه که ی و به و
 ره حه مه نه یه وه که ئێمه ی مرووف ناتوانین هه مووی به رجه سته
 بکه ین، ئەگه ر سه بری کوتایی ئایه ته که ش بکه ین ماناکه روونتر
 ده بێته وه، که با سه که با سی قیامه ته ((ومن ی کفر بایات الله فان
 الله س ریع الحساب)) ده نا بۆ دونه ئازان، ئەگه ر موسلمان بوون
 ئەوه له سه ر پێ هیدایه تن، ئەگه ر نا تو ئه ی موحه معه د نه نیا
 که یاندنت له نه ستویه ((فان اسلموا فقد اهتدوا وان تولوا فانصا
 عليك البلاغ / ال عمران / ٢٠/١٨)).

دووه م: (ومن يبتغى غير الاسلام دينا فلن يقبل منه ..):

ئەم ئايەتەش ماناکەى ئەو بە ھەركەس شوقن ئايىنىكى دى
بەكەوى بېجگە لە ئىسلام ((قلن يقبل منه)) لىنى قەبول ناكەرى،
نافەرموى ئىو لىنى قەبول مەكەن، كۆتايى ئايەتەكەش ماناکە
روونتر دەكاتەو ((وهو في الآخرة من الخاسرين /ال عمران/
٨٥)) ديارە ئەو ش بۆ كەسى كە ئايىنى ئىسلامى پېنگەشتى و
ناسىبىتى، ديسان ئىسلام بە مانا خواىيەكەى و ئايىنى ھەموو
پېغەمبەران(س)، چونكە ھەموويان ھەر ئەو كاتەى كە پەياميان
بۆ ھاتووە بە ئىنيان لىو ەركىراو بە موھەمەد و بە ئايىنى
ئىسلام رازى بېن ((و اذ اخذ الله ميثاق النبيين.....لتؤمنن
به و لتنصرنه .. /ال عمران/ ٨١))، پىويست بوو ھەزەتى
موھەمەدش(د.خ) ئەو ەربىرى كە باو ەپى بە پېغەمبەرانى
پېشوو تر و پەيامەكانيان ھىناو، قورشان ھەر لە دواى ئەو
ئايەتەو ەفەرموى ((قل امنا بالله و ما انزل علينا و ما انزل
على ابراهيم واسماعيل واسحاق ويعقوب و ..... /ال عمران/
٨٤)) پاش ئەم ئايەتەنە - كە تەو ەرى باسەكەيان ئيمان و
پىو ەندى ئايىنى پېغەمبەرانە - ئەو جا دەچىتە سەر ئايەتى ((
ومن يبتغ غير الاسلام دينا فلن يقبل منه ..)) !

ئايەتىكى دى كە ھەر پىو ەندى بەوانەى پېشوو ەو ە بە
لەزكرا نەا ئەم مەزكەر، لەست ەلېھم بمسېطر، الا مەن تولى و كفر،

فیمذه الله عذاب الاكبر، ان الينا اياهم، ثم ان علينا حسابهم /
 الغاشية/ ٢١)) لیره‌شدا نوای باوه‌پنه‌هیتان دیته‌وه سه‌رباسی
 ناخیره‌ت وحه‌فی خونا و شوین و دادگای په‌کلایی کرینه‌وه‌ی
 جیاوازیه‌کان که قیامه‌ته، وه‌ک له‌چند ئایه‌تیکی بیکه‌شدا . که
 له‌پیشه‌وه نووسیمانن . ئه‌و مانایه به‌رجه‌سته بووه ((وان ريك
 ليحكم بينهم يوم القيامة فيما كانوا فيه يختلفون /النحل/ ٢٢)).
 ئیدی ئه‌وانه‌ی که دادگای قیامه‌ت ده‌هیتنه دونباوه، بیا‌ره
 ده‌یانه‌وئ موماره‌سه‌ی کومه‌ئی مافی خودایی بکه‌ن، له‌کاتی‌کدا
 خۆی رینگه‌ی داوه‌ زیان هه‌موو ئایین و ده‌نگ و ره‌نگی‌کی تیدا
 بێت.

ئیسلام نه‌یویستوه ئایین نه‌ک به‌سه‌ر هه‌لگرانی ئایینه‌کانی
 دیکه‌دا، به‌سه‌ر بته‌رستانیشدا به‌سه‌پنئری ((ولو شاء ريك لامن
 من في الارض)). وه‌ک له‌پیشه‌وه‌ش به‌ئایه‌ت روونمان کرده‌وه
 که نه‌گه‌ر که‌سێک خۆی نه‌یه‌وئ باوه‌ر به‌هیتت مه‌لایکه‌شی به
 تاییه‌ت بق بێته‌ خواری، هه‌ر تاییه‌تی

ئه‌گه‌ر بق می‌ژووش بگه‌پێنه‌وه، ده‌بینن به‌دریژی ده‌سه‌لاتی
 ئیسلام خاوه‌ن ئایینه‌کانی دی ئازاد بوون له‌تایینداریدا و
 بروشم و په‌رستگه‌کانیشیان پارتراو بوون، ته‌نانه‌ت به‌شێک له
 سوننه‌تی ململانی و به‌رگری، له‌پێناو پاراستنی په‌رستگه‌کانی
 شو‌نکه‌وتووانی ئایینه‌کانی دیکه‌دایه ((انن للذين يقاتلون بانهم

ظلموا، وان الله على نصرهم لقدير، الذين اخرجوا من ديارهم بغير حق الا ان يقولوا رينا الله، ولولا دفع الله الناس بعضهم ببعض لهدمت صوامع وبيع وصلوات و مساجد يذكر فيها اسم الله كثيرا واخراج لعلها اكبر / الحج / ٣٩ - ٤٠))، بهرجهسته کردنی چه مکی بیکه وه زیان له گه ل (ته هلی کیناب) - به پیی وه سیقه به کی شتیوه ده ستوری له مه دینه ی سهرده می ده سه لاتی پیغه مبهردا - هه روه ها بوون و زیانیان تا نیستاش له نیر موسلماناندا، به لگه ی نه و راستیه به که نه گه ر بیچگه له وه ئیسلام داوای هه لوئستی دیکه ی له موسلمانان کردبا به رانبه ر به خاوه ن نایینه کانی دی، بیکرمان مانه وه یان و ئاسان قه بوول نه ده کرا.

له مامه له ی کومه لایه تیدا پیغه مبهردا (د.خ) خۆی سهردانی نه خوۆشی ده کردن، ئاماده ی پرسه یان ده بوو، مافی دراوسپه تی ده پاراستن، ریزی زۆر تاییه تی له وه فده کانیان ده گرت (عاباکه ی خۆی بۆ راده خستن تا له سه ری دابنیشن)، ته نانه ت قه رزی پاره ی لیوه رنه گرتن، کالای خۆی به (ره هن) ده دانی. ١٠. نه مانه ش هه موو وه که نه رکێکی نایینه که ی، وه که سه رمه شقییه که بۆ شوێنکه وتووایی له پیناوه به کولتورکردنی نه و جوړه نه خلاق و مامه له به دا.

نه وهش شتیکی سهیر نیه نه گهر جاروباریش وهك پئویست و
 تاك و ته را مافیان نه پارێزاییت، نه وه له نێو موسلمانان
 خۆپشیاندا هه روویداوه، به لام چوارچێوهی گشتی، پێكه وه
 ژیان و چاكه کاری و پاراستنی ماف، ماف و ژیانی نه وان لای
 موسلمانان وهك جۆریك له نه مانه تی گهردن (نمه) سهیركراوه،
 دیاره پاراستنی نه مانه تیش له پشیش پاراستنی شته
 زاتیه كانه وه به، خهلیفه عومهری كسوی خهتتاب (خ.ر) كه
 پیره میتریدیكی جووله كهی ببنی سوالی ده كرد، دانی به وه دا نا كه
 نه وه ستهمی به رانبر كراره، بۆیه له زمانیدا مووچهی بۆ
 بهر دۆیته وه.

هه ر له سه رده می خه لاقه تی خهتتابدا (خ.ر)، پاش گه یشتنی
 ئیسلام به (قودس)، خه لكه كیتابییه كهی هه موو مافیکی ژیان و
 ثابیندارییان پارێزلو بوو، كلیساكانیان پارێزداو بوون، خواردن
 و خواردنه وه یهك كه ئیسلام له سه ر موسلمانانی حه رام كرېبوو،
 له نه وان حه رام نه كرابوو، ته نانه ت به پشی مه زه بهی پشیشه وا
 نه بو خه نیفه (خ.ر) نه گهر موسلمانێك (به رازی) كه سێکی زیممی
 بكۆژی، یان شه رابه كهی بپۆژی، ده بی نرخه كهی پێیدا ته وه .

ئیسلام وهك دوا مه مین ئایین، رۆحی ئایینه كانی دیکه ی له
 خۆیدا پاراستوه، ئایینه كانی دی - وهك بنه ما و ئامانج - نهك له

نیر نه چوون به لکو بوون به جۆرنک له بناغه بۆ ئیسلام، به لام سروشتی بناغه وه هایه که دیار نیه.

ئه وهی که خوائ گه وه داوای ده کات له گۆپانکاریی له جۆری بانگه واز یان فۆرمی حوکمرانیی و لایه نی ئابووری و کۆمه لایه تی، نه وه له بهرچاوگرتنی گۆپان و پێشکه وتن و گه شه کردنی ژیا نه، له بهرچاوگرتنی تایبه ته ندیی سه رده م و سه رزه مینه کانه .. راسته پاش ئیسلام نایینکی دیکه. نه هاتوو ه تا نه مێش گۆپانکاریی به خۆوه ببینی، به لام سروشتی ئیسلامیش وه هایه له هه ناوی خۆیدا بواری بۆ نوێکردنه وه و ئیجتیهاد ره خساندوو ه.

ئه وهی که ده بی به رده وام – وه ک بنه ما – له نۆلن تاینه کاندای بوونی هه بیته هه زای ناشتی و لیکتیگه یشتن و پیکه وه ژیا ن و گفتوگۆیه:

– ((لا ینهاکم الله عن الذین لم یقاتلوکم فی الدین ولن یخرجوکم من دیارکم ان تبروهم و تقسطوا الیهم .... انما ینهاکم الله عن الذین قاتلوکم فی الدین و اخرجوکم من دیارکم و ضاهروا علی اخراجکم ان تولوهم .. / الممتحنة / ٩-٨))

– ((ولا یجرمنکم شفتان قوم علی الا تعدلوا اعدلوا هو اقرب للتعوی / المائدة / ٨)) – ((ولا تجادل اهل الکتاب الا بالتی هی احسن / العنکبوت / ٦٦)) .. ((قل یا اهل الکتاب تعالوا الی کلمه

سواء بیننا و بینک ....تا.. فان تولوا فقولوا اشهدوا باننا
مسلمون/ال عمران/٦٤)

- ((يا اهل الكتاب قد جائكم رسولنا يبين لكم كثيرا مما كنتم
 تخفون من الكتاب و يعفو عن كثير، قد جائكم من الله نور وكتب
 مبين يهدي به الله من اتبع رضوانه سبل السلام و يخرجهم من
 الظلمات الى النور باننه ويهديهم الى صراط مستقيم/
 المائدة/١٥/١٦))..

له كۆمەلى ئايەتى ئىكەدا و پىراى ستايش و باسى گىتوگۆ
 لەگە ئيان، خۆى گەورە باس لە ھەست و نەستى (نەھلى كىتاب)
 بەرانبەر ئىسلام و ستايشى چاگەكانيان دەكەت((وان من اهل
 الكتاب من ان تامنه بقنطار يؤده اليك /ال عمران/ ٧٥))، ((
 ليسوا سواء من اهل الكتاب امة قائمة يتلون ايات الله اثناء الليل و
 اطراف النهار و هم يسجدون..../ال عمران/ ١١٣)) چەند
 ئايەتىكى دى و ئىنەى تىگەلى زىتر پىشچا و دەخەن وەك
 خەلالىي خواردنيان و ژنەيتان لىيان، ديارە خۆى گەورە - وەك
 خۆى ھەموو مرقۇ و ھەموو بەندەكان - لە شوينى خۆيشيدا
 سەركۆنەپان دەكەت، ھەرەشەشيان لىدەكەت، وەك چۆن
 سەركۆنە و ھەرەشەش بۆ موسلمانانى لادەر لە چەندىن ئايەتدا
 نىيانە...، ھەرودەما لە رووى تىگەلبوونى موسلمانان لەگەن
 دەرودەى خۆيان، دەپى ئامازەش بەو بەكەين كە لە رىزى

سوپای ئیسلامدا و له هیندی له غهزاکاندا خه لکانی بیاوه پ به ئیسلام به شداری جه نگیان دژ به دوژمنکاران کردووه، وهك غهزای خه بیه و به شداری هیندیك له جووله كه، یان به شداری) سه فوانی کوپی ئومه بیه له غهزای (خونهین) "۲۶". له سه رده می ئومه وی و عه بباسییشدا، كه سانی سه ر به نایینی جووله كه و نه سرانی، خاوه نی پۆستی به رزی کارکردن بوون.

بیگومان له نئو نه هلی کیتابدا، هه یانبوره باوه پی هیناوه یان هه لوێستی باش بووه به رانبه ر به ئیسلام، هه شیان بووه باوه پی نه هیناوه یان سه ره پای باوه پ نه هینان دژایه تی ئیسلام و موسلمانانی کردووه... نه مه له کاتی کدا كه نه وان له مه پینه دا و له سایه ی ده سه لاتی ئیسلام و پیغه مبه ردا ژاوان، ئیدی نامه وی باس له وه موو سته م و نه شكه نه چه دان و نۆزلێکردن و کوشتن و له نۆبۆرته بکه م كه له سه ده کانی دوا ییدا و له ژێر حوکمرانی ده سه لاتی نه هلی کیتابدا رووبه رووی موسلمانان و نایینه كه یان بۆته وه به تاییه ت له ولاتی نه نده لس، کاتیك پاش هه شت سه ده له حوکمرانی موسلمانان كه وته وه ژێر ده سه لاتی خاچه رستان...

نایه ت كه لی نۆزن كه باس له وه ده كه ن پیغه مبه ران نه رکیان ته نیا بیرخسته نه وه بسووه نه ك سه پاندنی ئایین:

((المائده ٩٩/الاعراف ١٨٨/يونس ٤١/الرعد ٤٠/الحج ٩٤/الفصل ٨٢/الفرقان ٥٦/الذاريات ٥٢ تا ٥٥ الشورى ٦)).

کۆمه لێ تايه تی دیکه ش باس له وه ده که ن که خوداره نديش - به وه موو هیز و ده سه لاته یه وه - خۆی تايين ناسه پيئي چجای ئیوه ((ان نشا ننزل عليهم من السماء اية، فظلت اعناقهم لها خاضعين/)).

ئیسلام نه هه تايینی نه سه پاند به سه ر خاوه ن تايينه کانی دیکه دا، به لکو نه وانی له ستمی یه کدی و ستمی ده سه لاتدارانی دی پاراست، ئاخو شه لی کیتاب به تاييه ت شۆرنگه وتوانی ئینجیل هه موو یه ک به ره و یه ک پښکاته و یه ک قه واره نه بوون، ریککه وتوو هه ر له نێو خۆیاندا ستمی گه وره یان لیکدی کرد بیئت (گه وره ترين هه ولی جووله که له نژیایه تی کردنی مه سیحه تدا، هه ولی کوشتنی خودی هه زره تی مه سیح بوو).

ئیسلام که تايینی نه وای مرقۆایه تی بیئت و خودا خودای هه مووان بیئت - وه ک له سه ره تاوه گوتمان - به دنیاییه وه ده بیئت پیوه ندی نێوان مرقۆه کان له نێو بازنه کانی پیوه ندی ئینسانیی و تايینی و ئیسلامی و نه ته وه بیدا ریکبخات و رێوشوێتی بۆ دابنیت، ده بی ره حمه ت و عه داله تی ئیسلام بز هه موو مرقۆایه تی بیئت، ته فانه ت له حاله تی نا ئاسایی و کاتی

جه‌نگیشدا، له باسه‌کانی پیشوودا له‌مرووه‌وه نایه‌ت و هه‌دیسی
زۆرمان پێشچاو خست. "۲۷"

سه‌پاندنی ئایین و پێشیتلکردنی مافی نازادی ئایینی و
هه‌لبژاردنی به‌رنامه‌ی ژيان، له‌گه‌ڵ عه‌داله‌تی ئیسلام بۆ دونه‌یا و
عه‌داله‌تی په‌روه‌ردگار له‌ قیامه‌تدا ناگونجیت.

خوداوه‌ند که مافی ژيانی به‌ هه‌موو مۆفیتک به‌خشی، ئه‌وه
مافی نازادی ئایینی و نازادیه‌کانی دیکه‌شی پێیه‌خشیوه،
چونکه نازادی به‌ شتکی گه‌وره‌یه له ژيان، خو ژيان به‌ ته‌نیا
خواردن و خه‌وتن نیه، ئاخ‌ر گیانداره‌کانی دیکه‌ش ده‌خۆن و
ده‌خه‌ون، جیاوازی گه‌وره‌ی مۆف له‌ گه‌ڵ گیانه‌به‌رانی دیکه‌دا
بوونی عه‌قل و ئیراده‌یه، که عه‌قل و ئیراده نازاد نه‌بوون، ئیدی
ژيان مۆف له‌ گه‌ڵ ژيانی گیانه‌به‌رانی دیکه‌دا له‌ جه‌وه‌ردا
جیاوازیه‌کی وه‌های نامۆنی.

هه‌روه‌ک ئیسلام له‌ نۆو خۆیشیدا باوه‌ری به‌ جیاوازی هه‌یه له
ئیجتیهاد و تێگه‌یشتن له‌ ده‌قدا، له‌ بیرکردنه‌وه و ته‌فسیر و
تێگه‌یشتندا بۆ ئایین و ئیمان، له‌ چوارچێوه‌ فره‌وانه‌که‌ی
ئیسلامدا چه‌ندین مه‌زه‌ب و ته‌ریزی عه‌قیده‌تی و ئایینداری
جێگه‌یان بۆته‌وه تا نزیکبوونه‌وه‌ش له‌ سنووره‌کانی کو‌فر.

له کۆتاییدا...

با له م حه بیسه قورسیه لێوانلیۆه له میهره بانیی، که می ورد
بهینه وه - که (موسلیم) ریوایه تی کردوه و ته نیا پوخته که ی
ده نووسین: (هه موو رێژی ئاسمان ده لی: په روه ردگا را! رێگه م
بده پارچه یه ک له خۆم به سه ر به نیاده ما بخرم چونکه له خیری
تری خوارو شوکری نه کردی...

ده ریا ده لی: با له خۆما فو قمی بکه م، چونکه ...

شاخ ده لی: با به سه ریا هه ره س بێنم، چونکه ...

به لام خوای گه رده ده فهرمووی: "لێیانگه پێن، لێیانگه پێن، نه گه ر
نیۆه دروستتان کردبان ره حمیشتان پێده کردن.. نه واته به نده ی
من، نه گه ر ته و به یان کرد نه و ا من خۆشه ویستیانم "حبیبهم"
نه گه ر نه شیانکرد، نه و ا خۆم چاره سازیانم "طیبهم").

راسته خوداوهند هیندی له ناوه کانی پیۆه ندیان به توو په بوون
و به سزا گه یاننده وه هه یه، وه ک ده لێن (شدید العقاب) یشه،
به لام خۆی له حه بیسیکی قودسیشدا فهرموویه تی (ان رحمتی
سبقت غضبی) که له کۆمه لی ئایهت و ئاماژه ش ورد ده بینه وه،
بۆمان ده رده که وی که موسلمانان ده بی زێتر سه روکاریان له گه ل
نه و ناوانه ی خودای گه رده دا هه بیته که پیۆه ندییان به نواندنی
سۆز و به زه یی و لێبوورده ییه وه هه یه نه ک نه و ناوانه ی که

پنونه‌نن بیان به توو پوهی و توله‌ستاندنه وه هه‌یه، خوداوه‌ند له نیو هه‌ر (۹۹) ناوه‌که‌بدا هه‌ردوو ناوی (الرحمن الرحیم) ده‌خاته پال ناوی (الله) له سه‌ره‌نای سووره‌ته‌کانی قورشان و سه‌ره‌نای هه‌موو کاریکی موسلماناندا؟! گوتنه‌وه‌ی نه‌و دوو سیغه‌ته له پال ناوی خوادا (بسم الله الرحمن الرحیم) له سه‌ره‌نای هه‌موو کاریکدا ده‌لاله‌تی نه‌وه‌یه که موسلمان ده‌بیته تیشکی ره‌حمانیه‌ت و ره‌حیمیه‌تی خودای تیدا جیلوه‌ بکات و زیتو سه‌روکاری له‌گه‌ل نه‌و دوو ناوه‌پدا هه‌بیته بق مامه‌له‌کردن له‌گه‌ل ده‌روویه‌ردا، رۆژانه (۱۷) جار گوتنه‌وه‌ی (بسم الله الرحمن الرحیم) له نوژنه‌فه‌پزه‌کاندا - وه‌ک (فه‌خیری رازی) له ته‌فسیری (بسم الله) دا فه‌رموویه‌تی - ده‌لیله له سه‌ر نه‌وه‌ی که خودا تقوی بق رحمت و نیحسان خواقاندوه "۲۸". ناوبردنی خوداوه‌ند به‌و دوو ناوه‌وه بق نیمه، ده‌بی بیته مایه‌ی به‌زه‌یی نواندن سه‌ره‌تا به‌رانبه‌ر به‌خۆمان، پاشان به‌ده‌روویه‌را، به‌ده‌سگرتنه‌وه و زمانگرتنه‌وه له نازاردان تا نیزیکبوونه‌وه له‌و مه‌قامه‌ی که بکۆشین له چاوی ره‌حمانیه‌ت و ره‌حیمیه‌تی په‌روه‌ردگار وه له هه‌موو بنده و مه‌خلوقه‌کانی پروانین، نه‌ک له چاوی خۆمانه‌وه، که بنگومان روانینی ره‌بیانیانه بق بنده‌کان جیاوازه و...، رق و ره‌قیی روانینی مرویانه که م

ده کاتوه، هر له و سۆنگه یه شه وه یه که خوداوه ند
پیغه مبه ری (د.خ) مه رمه شقی به ره حمه ت بۆ ته واوی مه خلوقات
ناردووه ((وما ارسلناک الا رحمة للعالمین / الانبیاء / ۱۰۷)).

به رانیز و سهرچاوه:

۱- هر يك له: مەريون وریا قانیع له (دەربارەى فەلسەفە و ئیسلام و رژێنگەرى / وەلامیک بێ کتیبەکەى کاک مەلا بەختیار)، نەبویه کەرەلى له (ناسیونالیزم و ناسیونالیزمى کوردی - بیدیکى ئیسلامى هاوچەرخی)، هیوا عەزیز سەعید له (ناسیونالیزمى کوردی) و چەند سەرچاوه بەکى دیکەى کوردی، بە روونیى باسیان له هەلومەرج و سەردەمى سەرھەلدانى ناسیونالیزم له رۆژئاوا و رۆژھەلات کردووە. کە بەرھەمى سەردەمى نوێیە و له رۆژگارى سەرھەلدانى ئیسلامدا شتێک بە ناوی ناسیونالیزمەووە بوونی نەبوو.

۲- بێ ئام جۆرە ئازادیانە بڕوانە: د. مصطفى ابراهيم الزلمى/حق الحرية فى القرآن الكريم/ط/۲/اربیل/۲۰۱۱.

۳- بڕوانە: نەبەز هەورامى/ پێغه مەبەرىتى محمد (د.خ) /... / ۲۰۱۱

۴- بڕوانە: على سامى النشار/ نشأة الدين/ ۲۰۰۹.

۵- هەمان سەرچاوه.

۶- بڕوانە: فراس السواح/دين الانسان/بحث فى ماهية الدين و منشأ الدافع الدينى/ط/۴/۲۰۰۲.

۷- بێ مانای هیدایەت و هەموو جۆرە کانى هیدایەت، بڕوانە: نشوۋة الألوانى/ الهداية فى القرآن الكريم/ط/۱/۲۰۰۶.

۸- ناسرى سوبحانى/بانگەوازى قوناغە کانى بانگەوازى کەرىن/نامادە کەرىن ئارام موخە مەد و سەرۆت عەبدوللا/چ/۱/۲۰۱۱.

۹- هەمان سەرچاوه/ل/۲۲۰.

۱۰- هەمان سەرچاوه/ل/۱۶۲.

- ۱۱- ھەمان سەرچاوە/ل/ ۱۷۵ - ۱۹۰.
- ۱۲- بىز نمونە بېوانە: د. محمد على الصلايى/المسيرة النبوية/ط/البيروت/ ۲۰۰۴.
- ۱۳- سەعەدى نووسى/ھەورامى نەبەزى ل ۱۰۷ / و. مامقۇستا فاروق رەسول يەحيا - ئەم ئايەتەش((لن نضلنا نزل عليهم من السماء آية، فظلت لعناقم لها خاضعين))پىشتىگىرى ئەو بىزچوونە دەكات.
- ۱۴ - نەبەز ھەورامى/ لە بارەى گوتارو رەفتارمۇه/ نەخلاق موعىزەى پىنقەمبەران بۇ مەقۇلەى/رۆژنامەى يەككەرتو/ ۸۷۵/۳۰/۱/۲۰۱۲
- ۱۵- عەسرو خالەد/ قراءە جديدة و رؤية.. لى قصص الانبياء.../ ط/ ۲۰۰۷/ص ۳۷۹.
- ۱۶-احمد شەلبى/الجهاد والنظم العسكرية فى التفكير الاسلامى/ص ۴۷- ۵۰.
- ۱۷- د.عبدالخالق النوارى/العلاقات الدولية والنظم القضائية لى الشريعة الاسلامية/ط/۱۹۷۴/ص/۱۰۷.
- ۱۸- د. محمد عمارە الاسلام والحروب الدينية/ ۱۹۹۶) لە بارەى پىئوھندى سوپا و دەولەت و دەسەلاتىشەو، ھەر سوود لەم سەرچاومە وەرگىرلەو.
- ۱۹- سەرچاوەى پەرلۆمىزى ژمارە/ ۱۲.
- ۲۰- ناسرى سوبحانىي/ بانگەولز - قىتال/ل ۱۹۲ - ۲۱۹.
- ۲۱- سەيد قطب/ فى ظلال القرآن/ پىشەكى تەفسىرى سوورمى ئەفغال .
- ۲۲- بېوانە د.عبدالخالق النوارى/العلاقات الدولية والنظم القضائية لى الشريعة الاسلامية/ط/۱۹۷۴/ص/۸۸-ھەروەما بېوانە: احمد شەلبى/الجهاد والنظم العسكرية فى التفكير الاسلامى/ص/۹۵.

۲۳. د. احمد شلبي/الجهاد والنظم العسكرية في التفكير الاسلامي/ص ۹۴.

۲۴. د. علي محمد الصلابي/صلاح الدين الايوبي/ط ۱/۲۰۰۸.

۲۵. مەريوان وديا قانيع له كتيبي (ده رياره ي فەلسەفە و ئىسلام و رۆشنگرى، وه لاميك بۆ كتيبه كە ي كاك مه لا به ختيان) پاش ئه وه ي به كۆمه لى بۆچوون و به لگه ي به هيز و زانستى وه لاسى ئه وه ده داته وه كه ئىسلام پىرزەيهك نه بووه بۆ ناسيوناليزمى عه ره بى به لكو له و سه رده مه دا ناسيوناليزم هه ر نه بووه، ئاماژه به بۆچوونىكى (محمد عابد جابرى) ي ده كات كه پتيوايه جووله و بلاو بوونه وه ي ئىسلام به سى هيز يان فاكته ره وه پتيره ست بووه: (قهيله، عه قبه، غه نچه) /ل ۷۹

۲۶. د. عبدالخالق النولوى/العلاقات الدولية و النظم القضائية في الشريعة الاسلامية/ص ۸۵/۸۷.

۲۷. بۆ زانبارى له باره ي پتوه ندى نىوان ئىسلام و ئايينه كانى دى، به وانه: عفيف عبدالفتاح طباره/روح الدين الاسلامي/ط ۱۷/۱۹۷۸ (بۆ چه ند لايه نىكى ميره وىي ئه و پتوه نديه ش، سوود له م سه رچاوه يه وه رگبرلوه).

۲۸. سه رچاوه ي په رلوتنى ژماره ۲۲/ص ۳۳.

تنبينى: هه يسه كانى (صحيح الجامع الصغين) له كتيبي (له رموده قودسيه كان) (له ص ج ص) وه رگبراون/و. هارپى موخومه د ئه مين/پىرزەيه ۱۰۰ كتيبي كوردى /۲۰۰۸).

پاشا _____ كۆ:

وېنەي مەسىح (سارى خىواي ئېنىت)

لە قورئانى پىرۆزدا "۱"

نال عیمران و مەریەمی پاکیزە:

(ال عمران) ناوی دووھەمین سوورەتی قورئانە، (عیمران) گەورە پیاوێکی ناودار و کەلەزانیەکی (بەنی ئیسرائیل) بوو، (ال عمران) لە پال (نال ئیبراهیم) - باوانی موخەممەدی پیغەمبەرمان (د.خ) - لە یەك ئایەتدا ناوی هینزلو و ستایش کرلەو ((ان الله اصطفى ادم و نوحا وال ابراهيم و ال عمران على العالمين/ال عمران/۳۳)) ھۆسەری عیمرانیش کە بەدوای ئەو ئایەتەدا ناوی ھاتووە ((اذ قالت امرأة عمران)) بەنەوونە و وێنەی دیاری ئافرەتی خوداپەرست نیشاندراوە، ئافرەتێک کە نوقمی دەریای مەحەببەنی پەرەردگاری بوو و پزۆکی ھەمیشە بەلندەبەکی سپی بوو لە قورئانی ئاسماندا

بەھەتێک لە مەحەببەتی ئەو لەم دوایەیدا دەردەکەوێت ((ریبی انی نذرت لك ما فی بطنی محررا/ال عمران/۳۵)) ئەم ئافرەتە ئاگری مەیلی مەنالبوون لە ناخیدا ھەلەدەگیرسی، مەنالیشتی بۆیە دەوێت تا بۆ خزمەتکردنی پەرستگەیەك نەزری بکات، نەزیرکردن تەزیزکی جوانە لە پەرستش، وەك چۆن پێشوو نەزیر دەکرێت، ئەم (جەرگ)ی خۆی نەزیر دەکات!! پاش ئەوەش - وەك نەریتی جوانی پیغەمبەرمان و پیاوچاکان و خواوێستان - نەزیر بۆ قەبول بونی نەزیرەکی دەکات ((فتقبل منی)) .. خوای

گه ورده ش بهر په پری په زامه ندیبه وه لئی قه بوول ده کات ((فتقبلها
 بقبول حسن))... زور به باشیش له ژتر چاوندی خویدا
 پییده گه یه نیت ((وانبتها نباتا حسنا))...، تریالی په روه ورده
 کردنیشی ده خاته نه ستوی پیغه مبه رنکی سرورده مه که ی
 خوی ((وکفلها زکریا)) نه ویش هر به کورپه یی له ژتر نووری
 محراب و له سیبهری په رسنگه دا په روه رده ی ده کات، نیدی
 له ناو که رانه تداویدا په نجه رده ی ژیاننکی ناسمانی بؤ ده خورته
 سر پشت ((کلما بخل علیها زکریا ألمحراب وجد عندها رزقا/ال
 عمران/ ۳۷))

تا نوره له گه ل باسی (هاوسه ری عیمران) - دایکی مریه م - دا
 بووین، با لیره وه شو به جیب پتلین و لوی تروسکه ی ژیان
 کورپه نه ز کړاوه که ی بکه وین، نه و که له ساتی له دایک بوونیشدا
 - له و ساته دا که شه یتان ده ست له ه موو به تیا ده میت
 ده و شینیت - خولای گه ورده چاوی په حمه تی لیته تی و له
 ده ستوه شانننی شه یتان ده پیارتیزت، وه ک پیغه مبه ری
 نیسلام (س) له فرموده یه کیدا ناگاداری کردوین: (ما من مولود
 الا والشیطان یمسه حین یولد فیستهل صارخا من مس الشیطان
 الا مریم وابنها) "۲" چونکه له گه ل نه ز کړنیدا له دوعایه کی
 سه نګین پیچرايو ((واني اعینها بك...)) نه ک هر خوی به لکو
 نه وه که شی ((...ونریتها من الشیطان الرجیم)).

پاش نه‌مه‌ش خوی گه‌وره له‌سه‌ر زمانی فریشته
 پی‌یراده‌گه‌یه‌نیت که تو نه‌ی مه‌ریه‌م دوچار هه‌لبژارده‌ی
 خودای ((ان الله اصطفاك وطهرک واصطفاك علی نساء
 العالمین/ال عمران/ ۴)) وه‌ك چۆن باوانیشی هه‌لبژارده‌ بوون.
 پاشان به (صدیقه)ش ناوی ده‌بات ((وامه
 صدیقه/المائدة/ ۷۵))، وێرای نه‌مانه‌ش ناوه‌كه‌شی ده‌بیته ناوی
 سووره‌تیکی قورئانی پیرێز.

لێ‌ده‌دا نۆز جیگه‌ی خۆیه‌تی نه‌وه به‌ بیربهنینه‌وه كه‌ نه‌گه‌ر له
 نیو ئافره‌تاندا پێغه‌مبه‌ران (س) هه‌لنه‌كه‌وتون، له‌ نیویاندا
 ئافره‌تی وه‌ك مه‌ریه‌م هه‌لکه‌وتوو، كه‌ - وه‌ك پێغه‌مبه‌ران -
 هه‌لبژارده‌یه و هه‌ر له‌ باوانه‌وه به‌پاكی هاتوو و به‌گۆرپه‌یی له
 غه‌یبه‌وه پۆزی ژبانی بۆ نێردلوه و چاودێری كرلوه، كه‌ له
 دایكیش ده‌بیته‌ خودا له‌ ده‌ستی شه‌یتانی ده‌پاریزی و چهند
 جارێكیش فریشته (جبریل) له‌ نیوانیاندا، وه‌ك كاتی خه‌لق
 كردنی مه‌سیح، بێجگه‌ له‌مانه‌ش له‌ باسی گه‌ره‌یی و فه‌زلی
 بنه‌ماله‌ی مه‌سیحدا - وه‌ك پێغه‌مبه‌رك - باسی مه‌ریه‌م و
 پشتریش دایکی له‌ ئارا‌دايه‌ ((وجعلناها وابنها اية
 للعالمین/الانبياء/ ۹۱)) ئیدی بێجگه‌ له‌وه‌ی مه‌ریه‌م (س) به
 سو‌ع‌ب‌یزه‌ منالی ده‌بیته‌، بێجگه‌ له‌وه‌ی كه‌ وه‌ك پێغه‌مبه‌ران
 (سلاوی خویان لێ‌بیته‌) دوچارى می‌خه‌تی گه‌وره‌ ده‌بیته‌، وه‌ك

ئه‌وان پ‌نگه‌ی ه‌یج‌ره‌ت ده‌گ‌رت‌ته به‌ر، وه‌ك ئه‌وان خودا ستایشی
ده‌ك‌ات و خ‌وی ده‌ید‌وت‌نی و پ‌نگه‌ی په‌رس‌ت‌شی ن‌ی‌شان ده‌د‌ات
(یا مریم لقنتی لربك و اسجدي و اركمى مع الراكعین / آل
عمران/ ٤٣)).

دوات‌ر‌یش له‌گه‌ل با‌سی مه‌سیحی ک‌و‌پ‌ش‌یدا (س‌ل‌ا‌وی خ‌و‌ای‌ان
ل‌ی‌ب‌یت) ن‌ی‌شان‌ه‌ی د‌یکه‌ی گه‌زده‌یی نه‌م ن‌اف‌رم‌ته ده‌ی‌نین...

مہمیں و سوجھ بڑھیں لہذا ایکپروپس:

مەسىح (س) لە قولاىى ئەو پاکی و پیرقزییهوه چاوبو
 ئاسۆکانى ژيان هەلەهەبنى، ئەو پۆلەى ئافرهتیکە بە کۆرپەیی
 نەزرى خودا کراوه، ئافرهتیکە کە دایکى هاوسەرى پیاویکى وه
 (عیمران) بووه، ئافرهتیکە کە هەلبژاردەى خودا بووه، وه کە چۆن
 بیتەمبەرەن هەلبژاردەى خودا بوون.

مه‌سیح وهك هه‌ر منالێكی دێكی سه‌ر زه‌وی له‌ دایك نابێت،
 دایكیشی به‌ره‌می دوعایه‌کی عاشقانه‌یه‌.

فریخته‌کانی ده‌وری عرش‌ی په‌روه‌ردگار به‌ش‌ه‌ف‌ه‌ی‌ ب‌ا‌لی
دره‌وش‌اوه‌ ی‌ان‌وه‌، ده‌گ‌ن‌ه‌ ل‌ای‌ مه‌ری‌ه‌م: ((ان الله یبش‌رک
ب‌ک‌لم‌ه‌ منه‌ الم‌سیح ابن‌ مریم وحب‌ها فی‌ الدن‌یا والاخره ومن
الم‌ق‌رین / ال عمران/ ۴۵)).

هېښتا پېژنایي سه زهوی بهر نه که وتووه، له ناسمانه وه و له
سهر زماني فریشته وه ناوی لیده نړیت و بهریني پله و پایي له
دنیا و قیامه تدا بیاړی ده کړیت. پاشان مه سیح له سهر ویني
باوکی مرقابې تی، له سهر ویني یه که مین مرقو (حه زده تی
ناده م/س)، مرقیثک که له بهمه شت ————— وه
بهره و سهر زهوی هاتووه، خهلق ده کړیت ((ان مثل عیسی عند

الله كمثل ادم خلقه من تراب ثم قال له كن فيكون / آل عمران /
((۵۹)).

خوای گەورە لە ئاوینەى خەلقکردنى تۆزىك لە
بەخلووقاتەكانىدا دانایى و دەسەلاتى خۆى نواندووە، وەك لە
ئروست کردنى مرقۇدا بەگشتى، بەلام لە دروستکردنى ھىندىك
مرقۇدا، بەتایبەتر دەسەلاتى خۆى دەرخستووە، بۇ نموونە لە
دروستکردنى ئادەم و مەسىحدا (سلاوى خوپايان لىيىت)

بەنى ئىسپرائىل لە خەلقکردنى مەسىحدا، لە برى ئەوھى زۆتەر
تواست و دانایى کردگارىان بىبىنايە، كەچى يەوتنە پلارگرتن..

ئەى بەنىسپرايل خل نئوہ باوہ پتان بە چۆنئىتى دروستكرانى)
(ئادەم) ھەيەكە بەبى دايك و باب لە گل خولقتىندرا، (ھەوا) ش
بەبى دايك، بەبى (مى) لە (ئادەم / نىر) دەرهقنرا ((وجعل
منها زوجها / الأعراف / ۱۸۹)) - كە دەشى مانا پىچەوانەكەشى
رەست بىت - ئەوھى ئەولنىش (مرقى ئاسايى) لە (نىر و مى)
دەكەونەو، ئىدى پىتان سەير نەبىت خەلقکردنى (مەسىح) یش
جۆزىك بىت لە و ھەموو جۆرە خەلقکردنەنە و بە تەنبا ھەر لە
(دايك / مى) بە بى (باوك / نىر) خەلق بكرىت ((ولنجعل لىة
للناس / مريم / ۲۶)) .. لىرەدا جىنى خۆيەتى بچىنەو بەردەم
رۇقشاى ئايەتى ((هل اتى على الانسان حين من الدهر لم يكن
شيئا مذكورا / الإنسان / ۱))

حه زده تی عیسا به نه فختیکی خودایی بۆ (مهریه م) له ڕێگه ی
جیبریل وه خه لــــق ده بۆست ((فنفضنا فیه من
روحنا / التحريم / ۱۲)) ئاده مێش به نه فختیک له ڕۆحی خودا گیانی
به به ردا ده کریت ((ونفخت فیه من روحی / الحجر / ۲۹)) .

خوای گه وده له ڕێگه ی خه لکردنی مه سیحه وه , خه لکردنی
ئاده م . - یه که مین مرقۆف - بیری به نده کانی ده خاته وه که
زه مه نیککی زۆر به سه ر خه لکردنیدا تێپه ڕیوه .

.....

سەر زەمینێکی لە دایکبوونی مەسیح و .. چەند «دیمەنتیکە»:

مەسیح ————— کە لە بەرزایی ئاسمانەوه مژدەیی خەلفکردنی بەسەر زەوی دەگات، لەسەر زەمینیکیش لە دایکدەبێت کە بە (پاک و پیرۆز) ناوبراوه، مەسیح لە دەورو بەری (بیت لحم) نێزیک بە (بیت المقدس) لە جێیه‌کی جولن و دلۆڤێندا لە دایک دەبێت ((و جعلنا ابن مريم وامه اية ولويناها الى ربوة ذات قرار ومعين/المؤمنون/ ٥٠)) لە ئایەتەکانی (١٦ — ٢٦) ی سوره‌تی (مەریەم) دا چەند دیمەنتیکی پێپه‌ند و سەرنجڕاکێشی لە دایکبوونی مەسیح نه‌خشێنراون کە لە کاتی لەدایکبوونی کەسی دیکە دا نه‌بینراون " کاتی هاتنه‌ دونیای مەسیح ————— نێزیک بۆته‌وه، مەریەم خۆی لە خه‌لك دورد ده‌خاته‌وه و به‌ ته‌نیا ده‌چێته‌ په‌نايه‌ك له‌ نێزیک (بیت المقدس) ! .. فریشتەیه‌ك (جبریل) له‌ په‌یکه‌ری مرقدا لێی دێته‌ پێش، ئه‌و ئازانی کێیه‌ و ترسی لێده‌نیشت، فریشتەیی خودا خۆی پێده‌ناسی، بۆی پهن ده‌کاته‌وه بۆ چ کارێک هاتوه: تۆ به‌ی "پیاو منالت ده‌بیت ! ! .. ئه‌وه‌ش بۆ کاری زاتی خوداوه‌ند شتیکی سه‌یر نه‌یه، مه‌گه‌ر ئه‌مری خه‌لق هه‌مووی هه‌ر به‌ده‌ست خۆی ئیه‌؟ .. ته‌ی مەریەم تۆ خۆت نه‌زکراوی خوداوه‌ند نه‌بووی ؟ ..

له تاو ژانی خوی ده‌گه‌یه‌نیتسه بنی دارخورمایه‌ک، له ترسی نه‌وه‌ی گومانی خراپی پی ببریته ته‌مه‌ننای مردن ده‌کات، بانگی لیده‌کریت له‌و خه‌یالانه وهره ده‌ری، سه‌یری به‌رده‌مت بکه، له ناوی کانیاوی بخزده‌وه که خودا بۆ تۆی (جاری) کربوه، پاشان دارخورماکه داته‌کینه با خورمای ته‌و تازه‌ت بۆ بکه‌ونه خولری، نه‌گه‌ر که‌سینکیش تۆی بیت وقسه‌ی کرد، بلی من نه‌زدم کربوه به‌پۆڤویم، پۆڤووی (بیده‌نگ بوون)، باشتین وه‌لام بۆ که‌سانی وه‌ها هر مه‌گه‌ر بیده‌نگ بوون بیت، چه‌ند جوان ناو له‌م بیده‌نگ‌بوونه نراوه (پۆڤو)، ناخر پۆڤوو به‌گشتی (بیده‌نگ) کرنی جه‌سته و به‌ده‌نگینانی رۆحه - له‌بابه‌تی تاییه‌تی رۆڤودا شتی‌کمان له‌و باره‌وه‌ گوتوه.

ته‌ی مه‌ریه‌م تۆ بیده‌نگ به‌، له‌م کات وشوینه‌دا دونیا دونیای پۆحه، ئیستا عیسای پۆحی خودا، یان خودا خوی له‌ رۆگه‌ی نه‌وه‌وه لیبان به‌ده‌نگدیت و له‌ بری تۆ وه‌لامیان ده‌داته‌وه، هر ئیستا که‌ چه‌ند ساتنیکه له‌ نه‌فخی پۆحی خودا خولقاوه.

مه‌ریه‌می پاکیزه به‌رله‌به‌ر قسه و توانجی نه‌فامه‌کان هیچ نالیت، به‌ ناماژه‌ تیپانده‌گه‌یه‌نی که‌ کورپه‌که‌ی وه‌لامیان ده‌داته‌وه، با نه‌و خوی پیتان بلی که‌ کتیبه و له‌ کویره‌ هاتوه و چسپی پییه‌؟! ((قال انی عبدالله اتانی الکتاب و جعلنی نبیا... و جعلنی مبارکا اینما کنت ولوصانی بالصلاة والزكاة ما نمت

حیا/مروم/ (۲۰-۲۱)) کاتێک که سێنکی بێ خه‌تا گومانێ خراپێ
 بێده‌بریت و تاوانی و ده‌پال ده‌دریت، له‌ به‌رانبه‌ردا نه‌گه‌ر که‌سی
 دی له‌ سه‌ری به‌ده‌نگبیت، به‌رگری لێکردنه‌که‌ی به‌هێزتره
 له‌وه‌ی که‌ خۆی به‌ده‌نگبیت، چجای نه‌وه‌ی نه‌گه‌ر به‌رگریکاره‌ که
 خودلوه‌ند بێت.، له‌ روودلوی (ئیفک) یه‌شدا که‌ تاوان ده‌دریت
 پال خاتوو (عائشه‌)ی خه‌زانی پێغه‌مبه‌رمان محهمه‌د (د.خ)
 خۆی هه‌یج قسه‌ ناکات. ته‌نانه‌ت پێغه‌مبه‌ریش (د.خ) بێده‌نگ
 ده‌بێت، وه‌ک هه‌لێی ئه‌مانیش (هه‌ژووی بێده‌نگ بون) یان
 گرتبێت، په‌روه‌نگار خۆی له‌ سه‌ری به‌ده‌نگ دیت و هه‌ایه‌تی
 له‌سه‌ر پاکیزه‌یی نه‌و ده‌دات.

مەسیح و موعجیزاتی:

دەترانین بلتین موعجیزە بە شێکی زۆری لە بوون و ژیانی ئەر داپۆشیبوو، ژیانی بە موعجیزە دەست پێدەکات و بە موعجیزەش کۆتایی پێدیت، بە موعجیزە لە دایک دەبێت، بە مەلۆتکەبێش دیتە زمان و خۆی و پەیا مەکی دەناسیت و... پاشان باس لە موعجیزەکانی بیکە (لەنی اخلاقکم من الطین کھیئە الطیر فانفخ فیہ فیکون طیرا باذن الله و ابریء الاکمه والابریص و لعی الموتی باذن الله، و انبئکم بما تاكلون ما تدخرون / ال عمران / ٤٩)).

موعجیزەکانی مەسیح پێغەمبەریش (ئەرووی خوای لێبێت) - وەك موعجیزەکانی پێغەمبەرانی دی - پێوەندی پاستەوخۆیان بە جۆری ئۆنیایی و کەشی پۆزگارەکی خۆیوە هەبوو، لە پۆزگاری ئێودا (ماددە) ئۆدی پێوەرەکانی ژیانی ئەنیوە و مۆفی لە بەها پۆحییەکان خالی کردۆتەو، قیامت و زیندووبوونەوی لەبیری خەلکدا سپیوەتەو، جۆلەکە بە جۆرێک ژیانی ئۆنی مەست و وێی کردبوون، کە خوداوەندیشیان بە دەستەنگ دەزانی ((ید الله مغلوله المائدة / ٦٤)) بۆیە کاتی ئەرە هاتبوو مەسیح پێغەمبەر (ئەرووی خوای لەسەر بێت) بە خۆی و پەیا مە پۆحییەکە یەرە گیانیان بە بەردا بکاتەو و

زیندویان بگاتره، تاخر په‌یامه‌کانی خودا زیندوکه‌ره‌وه‌ن)) یا
 لیه‌ا الذین امنوا استجبیوا لله وللرسول اذا دعاکم لما
 یحببکم/الأنفال/۲۴))، مه‌ست بوون به‌ ژبانی کاتی و
 له‌پرچونه‌وه‌ی ژبانی جاویدانی(مه‌رگ)ه نه‌ک (زینده‌گی)، بژیه
 ده‌بینن هه‌موو موعجیزه‌کانی مه‌سیح، بوونی (پۆج)
 ده‌سه‌لمتین: خو‌ی له‌ نه‌ه‌ختیکی پۆجی خودا خه‌لق ببوو، له‌ قور
 په‌یکه‌ری بالنده‌ی دروست ده‌کرد و به‌ قوو پۆجی به‌ به‌ردا
 ده‌کرد، مرپوه‌یک که جه‌ستی پزیوه و له‌ نیتو چروه، پۆجی
 به‌ به‌ردا ده‌کرده‌وه و زیندووی ده‌کرده‌وه، هه‌روه‌ها منائی له
 بی‌شکه‌دا ده‌نواند)) ویکلم الناس فی المهد و که‌لا و من
 الصالحین/ال عمران/۴۶))،...ئیدی بی‌جگه‌ له‌وه‌ی (روح القدس)
 هاوده‌می هه‌میشه‌یی شو بوو((و لتینا عیسی ابن مریم للبینات
 و ایدناه بروح القدس/البقرة/۲۵۳)).

موعجیزه‌یه‌کی ئیکه‌ی که به‌شیک پێوه‌ندی به‌ ماده‌ و
 به‌ ژبانی ئونیاوه هه‌بوو، موعجیزه‌ی خوانه‌که‌ی بوو، کاتیک که له
 سه‌ر ناوای حه‌ولیه‌کانی له‌ خرابی گه‌رده‌ پارایه‌وه‌ خولتیک
 پازلوه‌یان له‌ ئاسمانه‌وه‌ بق‌ داگرئ، ئه‌م خوانه‌ له
 ئایه‌ته‌کانسی (۱۱۱ - ۱۱۴) ی سوره‌تی (المائدة) دا باسی
 کرله‌، سوره‌ته‌که‌ش به‌ناوی ئه‌م موعجیزه‌یه‌ی حه‌زیه‌تی
 مه‌سپه‌وه‌ ناو نرله‌ (له‌ قورئاندا ناوی سی سوره‌ت پێوه‌ندیان

به چه زرده تی مه سیعه وه هه یه،) ئەم موعجیزه یه بۆ ئەوه بوو
 هه وارییه کانی باوه ڕیان پته و ترو متعانه یان به مه سیح (س) زۆتر
 و له پاستنی په یامه که شی دلتیا تر بن، وهك ئەو دلتیا بوونه ی که
 باوکه گه ڕده ی پیغه مبه — ره مان چه زرده تی) ابراهیم —
 (س) داوای ده کرد بۆ یه کلایی بوونه وه ی دلی کاتیك که پوی
 پرسپاری کرده خوای گه ڕده و گوتی: "چۆن مریووان زیندوو
 ده که یه وه"؟! چونکه ئەمانیش ده لێن)) قالوا نرید ان ناکل
 منها و تطمنن قلوبنا و نعلم ان قد صدقتنا و نکون علیها من
 الشاهدين/العائده/ ١١٣)).

یان ده شی ئەم موعجیزه یه ئاماژه و هێما په کیش بیت بۆ چه لال
 کردنه وه ی ژیان بۆ ئەولته ی که ژیا نیان به یه کجاری له خۆ چه رام
 کردبوو، پوویان له چۆله ولنی و ئەشکه وه کانی رهه بانیه ت
 نابوو.

په یامه کانی خودا هه روهك نایانه ویت ژیا نی دوتیا ببیته دوا
 ئامانج و هه مووشت بیت، ناشیا نه ویت ژیا ن به یی به ها
 سه ییرکویت و چه رام بکویت، کومه لیک نایه ت له قورئانی پیروزدا
 به لگه ن له سه ره وه ی که کومه لیک له خه لکی ئەو پۆژگا ره
 جوانیی و نیعه ته کانی ژیا نیان له خۆ چه رام کردبوو)) و لاهل
 لکم بعض الذی حرم علیکم /ال عمران/ ٥٠))....)) و رهه بانیه
 ابتعنوها ما کتبناها علیهم/ الحدید/ ٧)).

نهم خولنه خوانینکی ساده و نامایی نه بووه، له گه ل داوای
داگرتنیدا داواشی کربووه که پښی داگرتنه که ی بکات به جیژن
بوخویان و نه وه پان، بیتگومان جیژنیش - وه پښانی دی -
پښکی نامایی نه، پښی هه سترگنه به چیژی نیعمه ته کانی
ژیان.

خوای گه وره وه چۆن له و ته رزه ژیا نه پر له ته ماعبارزی و
هه لپه کاریه ی جووله که ناپازی بوو که خالی بوو له ساده ترین
به های ریحی، له ژیا نی گرشه نشینی و روهمانیه نیش ناپازییه.

مہدیؑ و دیوارِ کائنات:

هه‌یه‌ك له پێغه‌مبه‌ران (سلاوی خودایان لیبێت) هه‌میشه ده‌سته‌یه‌كی له‌ خه‌لكی ئاسایی لیبێلوتر و له‌ خۆبوردووتر له ده‌وری جهم بـوون و پشت و په‌نای بوون، وه‌ك یاوه‌رانی پێغه‌مبه‌رمان موحه‌مه‌د (د.خ) كه‌ قورئانی پیرۆز له‌ چه‌ند جێیه‌كدا ستایشیان ده‌كات و هه‌ر له‌ ژياندا مژده‌ی چوونه به‌هه‌شت به‌ هه‌ندێكیان ده‌دات.

نقوست و هاو ده مه نیزیکه کانی مه سیح پیغمبر (مسلوی خوی لیبیت) له قورئاندا به (حواری) ناو برابون، ده شی له نهرک و کاردار، له دلسوزی و لیبراندا وهک یاهوره نیزیکه کانی پیغمبرمان بووین، ته نانهت حواریه کان هیئنده گه و ره هیئنده پشتیوانیکی گه و ره ی مه سیح بوون، خودا له قورئانی پیروزدا داوا له باوه بدلرانی ده وری پیغمبری نیسلام دهکات وهک حواریه کانی ده وری مه سیح ببن به (انصار الله) ((یا ایها الذین امنوا کونوا انصار الله کما قال عیسی ابن مریم من انصاری الی الله قال الحواریون نحن انصار الله/الصف/ ٤٤))..

له سوره تي (ال عمران) يشدا به هه مان شتوه ناويان براوه و
باس كرلن. پيغه مبه ريشمان (د.خ) كاتيك كه (٧٥) كه سي
جوامير له (عهقه به) دا به يه تيان بيدلو برياراندا به هيز ترين

پشتىوانى بن، داۋاي لىكردن "نوازده كهستان ورنه دهري بى
 نهوهى نوبالى خپله كانتان وه نهستز بـ گرن وه
 حهواريه كانى عيسا "۲"

بۆيه لاي موسولمانان نهك ههه عيسا خۆي، بهـ
 حهواريه كانيشى گـ ودهو پيشهنگ و سهرمه شق
 بـوون)) وقلينا بعيسى ابن مريم و اتيناها الانجيل و
 جعلنا في قلوب الذين اتبعوه رافة و رحمة / الحديد / ۲۷)).

خۆش‌بەیت، خۆت دەزانێ و هه‌ر بۆ خۆتی که‌ ده‌سه‌لات
به‌ده‌سته و له‌ کارزانی. "۴"

له‌ ئافۆنه‌ی ئهم ئایه‌تانهدا جۆلانه‌ی نه‌ده‌بی به‌ندایه‌تی
ده‌دره‌وشیته‌وه، به‌رانبه‌ر به‌و که‌مبانه‌تی نه‌میان له‌لا بووته
خودا، عیسا پێغه‌مبه‌ر به‌ زمانی حال دووپاتی ده‌کاته‌وه که ئه‌و
له‌ حوزووری په‌روه‌رنگاریدا به‌نده‌یه و به‌س، ئه‌و که‌ش و هه‌واو
حاله‌ته‌ی تێیدا ده‌په‌یفێ بۆ خۆی شایه‌ته له‌سه‌ری که نه‌وچییه
و کێیه: (خودایه من ئه‌مه‌م که ده‌مبینی وه‌ها رازنیاز ده‌که‌م،
ئه‌مه‌ که‌ی حالی که‌سیکه‌ خۆی به‌ خودا بزانی یان به‌ "خودا"
بزانێ) واته‌ عیسا (س) شیواز و نه‌ده‌بی وه‌لامه‌که‌ی و
ملکه‌چیوونی له‌ کاتی قسه‌کردنیدا، به‌ندایه‌تی لێده‌چۆێ، واته
لێره‌دا وێنه‌ی حاله‌ته‌که‌ ئاماده‌ی هه‌یه، نه‌ک قسه‌ی پووت و بێ
روح، به‌و ئومێده‌ی که‌سانی لادهر له‌ ده‌ووبووبه‌ری، ئه‌گه‌ر تۆلنای
بیه‌ستنیان نه‌بێت، تۆلنای بیه‌ستنیان هه‌بێت.

له‌م کات و حاله‌ته‌دا که سێیه‌ری هه‌یه‌یه‌تی خالیق به‌سه‌ر
سه‌ریه‌وه‌یه‌تی، ئه‌و خه‌لکه‌ نه‌زانه‌شی له‌بیره که نه‌و په‌ خودا
ده‌زانن، بۆیان ده‌پاڕێته‌وه، هه‌رچه‌ند ده‌شرانیته‌ مه‌قامه‌که‌ هه‌ی
نۆلننی به‌زه‌یی نیه، ئه‌وه‌تا (إِنْ تَعْنَبْهُمْ) پێش (إِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ)
ده‌خات، به‌لام ده‌زانێ خودا خودایه‌تی ده‌کات، وێپای کاتی

لیبوردن و به زهیی نواندن، له کاتی تووردهیی و ده رخستنی ده سه لاتیشدا ده توانی ببوری .

ئایه ته کانی (۱۱۵- ۱۱۸) ی سوره تی (المائدة) و ئهم گفتوگویی نیوان پهروه دگار و مه سیحی پیغه مبه ری (د.خ) له لایه که وه نواندن ده وشاوه ترین وینه ی به ندایه تیه و له لایه کی دیکه شه وه ده رخستنی ده ریای سۆز و به زه بیه که که له مه ستیکی قوولی مرقفئو سستییه وه سه چاوه ی گرتووه ، با مرقفه کانیش نه و که سانه بن که عیسا به خودا ده زلفن.

ناشی خویندنی ئهم ئایه تانه ناخمان نه هه ژینن، ئاخر پیغه مبه رمان (موحه مه د. د.خ) شه ریکیان له ده می خویندنی قورئاندا که که یشته به رده م ئهم ئایه تانه نوقمی گریان بوو، ئا ده مه و به بیان به ده م گریان وه هه ر ئهم ئایه ته ی ده گوته وه . وه ک ئیمام نه حمه د له (ئهبی زه پ) ده وه ریولیه نی کردووه : ((إن تعذبهم فإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ/المائدة/ ۱۱۸)).

ئەلەككى مەسىھ (مەسىھ ئاھىلەن سەبەت):

شاننازىيى كۆردىن بە موحەممەد ھە لە بەرانبەر پېتەمبەرتىكى
 بىرايدا (سەلەمى خەلپەن لىتەت) بەجۆرىك كە بۆنى دەمارگىرى
 لىتەت كارتىكى نەشەلە و نەروستە و پېتەمبەرمان (د.خ) خۆى
 رىنگەى لىگرتەو: (عن ابي سعيد الخدري ، عن الرسول: لا
 تخبروا بين الانبياء / متفق عليه) ھەروھە: (عن ابي هريرة -
 ر.ض. :- لا تفضلوا بين الانبياء / اخرجه البخاري / مشكاة
 المصابيح) بەتايىت كە لەبارەى ھەزەتى مەسىھە (د.خ)
 ھەرموئەتى: (انا لولى الناس بابن مريم .... ئىبن ھەببان لە ئەبى
 دۆدەو ھەروھەتى كۆدوھ ۰۰).

لە ھەروھە بەكەشدا كە باسى لە چەند ھەزەتىكى خۆى دەكەت
 زۆرەو دەھەروھە: "بەبى شاننازىيەكۆردى": (انا سيد ولد آدم
 يوم القيامة .. ولا فخر .. وبىدى لواء الحمد ... ولا فخر .... الخ
 / تەرمەزى و ئەھمەد و ئىبن ماجە ھەروھەتىان كۆدوھ).

ھەزەلە رەزگارى ژىئەنى خۆشەيدە، رىكەوتەو مەسلىمانىكە
 و جۆلەكەكە لە ھەزەر باسى ھەزەلە و گەورەى پېتەمبەرەكانىان
 (ص) ھەزەقسە بەكەتە نىئەتەنەو . مەسلىمانەكە بە خەل
 ھەكەشەنەو بەرانبەر بە جۆلەكەكە بۆلى: "والذي اصطفى
 محمدا على العالمين ...." ئەوئەش بە ھەمان ھەستەو ھەلام

— ((ما لنا لا نؤمن بالله و ما جئنا من الحق و نطمع ان يدخلنا
رينا مع القوم الصالحين، فاثابهم الله بما قالوا جنات تجري من
تحتها الانهار خالدين فيها و ذلك جزاء المحسنين/العائدة/٨٤)).
— ((ليسوا سواء من اهل الكتاب امة قائمة يقتلون آيات الله اثناء
الليل وهم يسجدون... يؤمنون بالله و اليوم الآخر و يأمرون
بالمعروف و ينهون عن المنكر و يسارعون في الخيرات و اولئك من
الصالحين/ال عمران / ١١٣-١١٤)).

له هيجره‌تی هه‌تێدێک له یارانێ پێغه‌مبه‌رماند(سلاوی خودایان
لێبیت)بۆ ولاتی حه‌به‌شه و بوونیان به‌ په‌نا به‌ر له‌ سێتیه‌ری
ده‌سه‌لاتی (نه‌جاشی)دا که‌ پاشایه‌کی دادپه‌روه‌ری سه‌ر
به‌ نایینی مه‌سیح بوو، و تێه‌یه‌کی دیکه‌ی ئه‌م نێزیکیه‌ی نێوان
موحه‌مه‌دی پێغه‌مبه‌رمان و مه‌سیح و شێرکه‌وتووانی تێدا
ده‌دره‌وشیته‌وه‌.

بلاو بوونه‌ی ئیسلامیش له‌ مه‌دینه‌ به‌ر بێ ناسته‌نگیه‌. له‌ چاو
مه‌ککه‌دا . ده‌شی هه‌کاره‌که‌ی مانه‌وه‌ی ئاسه‌واری نه‌وه‌زا
ئێمانیه‌ی په‌یامه‌کانی حه‌ز مه‌تی موسا و عیسا(س) بووبیت.
هه‌ر بۆیه‌ش ده‌رگای دیالۆگ له‌ نێوان ئیسلام و ئایه‌نه‌کاندا . به
تایبه‌تی ئه‌ه‌لی کێتاب — ئا بۆی قیامت به‌ کرلوه‌یی
ده‌مێنێته‌وه‌ ((قل یا اهل الكتاب تعالوا الی کلمه‌ سواء بیننا و
بینکم الا نعبد الا الله ولا نشرک به‌ شیئا ولا یتخذ بعضنا بعضا

به‌زبانه‌وه به‌ ناسمان:

له سه‌ره‌تادا گوتمان خودای گه‌وره له جۆری دروست کردندا ده‌سه‌لات و مه‌شینه‌تی خۆی نواندووه و له خه‌لق‌کردنی مرۆدا چه‌ند وینه‌یه‌کی لیکجودای (خه‌لق) ی نیشانداوه، لێره‌شدا ده‌لێن له مراندنیشدا چه‌ند وینه‌یه‌کی لیکجودای نیشانداوه

- مردنی (هاروێانی ئه‌شکه‌وت): ((فضرینا علی اذانهم فی الکهف سنین عداد، ثم بعثناهم / الکهف/ ۱۱))... ((و تحسبهم ايقاظا وهم رقود / الکهف/ ۱۸)).

- مه‌رگی (ئیدریس/ سالۆی خۆای لیبیت).. ((و رفعناها مکانا علیا /مریم/ ۵۷)).

- مه‌رگی (عوزه‌یر / سالۆی خۆای لیبیت).. ((فاماته الله مئة عام ثم بعثه / البقرة/ ۲۵۹)).

- مه‌رگی (سوله‌یمان/ سالۆی خۆای لیبیت).. ((فلما قضینا علیه الموت ما دلهم علی موته الا دابة الارض تاكل منسئاته / سبا/ ۱۴)).

ئه‌مانه چه‌ند جۆر و چه‌ند وینه‌یه‌کی لیکجودای مه‌رگ بوون، جودا له و مردنی که ئێمه ده‌یبینن، خوداوه‌ند له و وینه‌یه‌وه گه‌وره‌یی و ده‌سه‌لاتی خۆی نیشان دهدات، هه‌روه‌ک له

(خەلق)دا، خەلقى ئادەم و حەوا و عیسا(سلاوی خودلیان لیبیت
(که هەریەکەیان چودا لەبەکتر و جودا لە مرقفانی ئاسایی
خەلق کرلون، دەسهلاتی خۆی نیشانداوه.

مەسیح پێغه مەبە ریش (سلاوی خودای لیبیت) وەك چۆن خەلق
کردنی و هاتنی بۆ سەر زەوی موعجیزەیی بوو، مژدەیی
خەلقکردنی لە ئاسمانەوه گەیەنرایە سەر زەوی بە ناو و
نازناوییهوه، ئاساییه لە کۆتایی ژيانی زەمینیشدا بۆ ئاسمان بۆ
نشینگی پێشروی خۆی، بۆ خزمەتی پەرورەدگاری و بۆ
سەرچاوهی خەلقکردنی بگهێتەوه، ئاخرا ئه و راسته و خۆ له
نه فخری پۆچی خودا به وجود هاتبوو، راسته هه موو رۆحیک بۆ
ئاسمان بڵند ده بێتەوه، به لام (مەسیح) جهسته شی له گه‌ڵ
رۆحیدا به‌رز کرایه‌وه، چونکه جهسته‌ی له نێو رۆحیدا
سووتابوو، ئه‌و هێنده‌ی که رۆح بوو جهسته نه‌بوو، ئه‌و هێنده
عابیدانه و رۆحانیانه ژیا، نه‌یه‌شت ئه‌و رۆحه‌ی غویاری سەر
زەوی لی بنیشی، به پاکی و دره‌وشاوه‌یی هێشتیه‌وه، تاخودای
گه‌وره به ده‌ستی قورده‌تی خۆی بۆ ئاسمان بڵندی کرده‌وه،
ئەو هاتنی بۆ سەر زەوی و تێپه‌ربوونی به‌سه‌ریدا هه‌مووی
موعجیزه‌یی بوو، گه‌رانه‌وه‌شی ئاساییه موعجیزه‌یی بیت،

